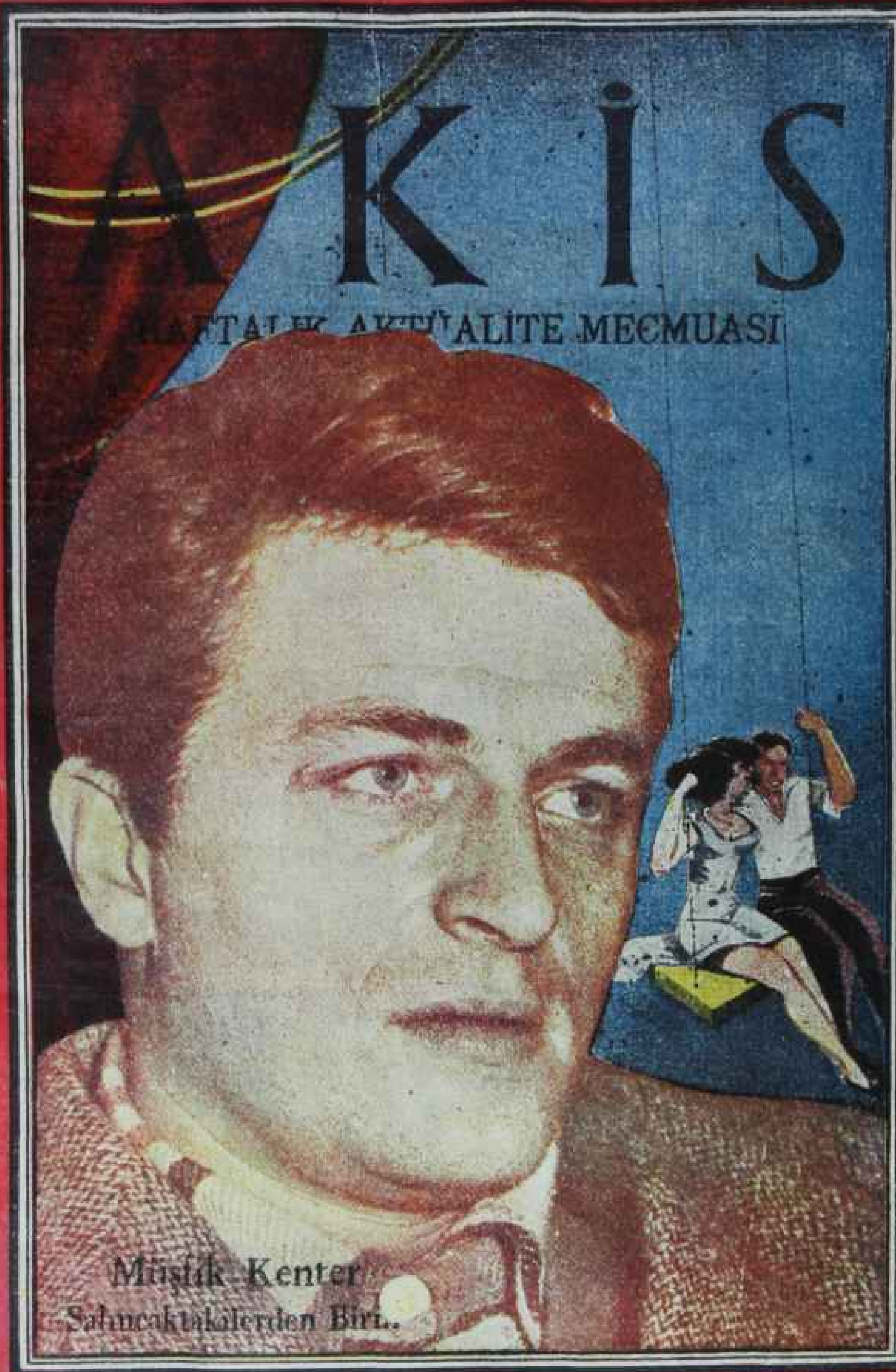
28 OCAK 1960 SAYI : 288

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Müşfik Kenter
Salıncaktakilerden Biri..

FIYATI: 125 KURUŞ

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt XVII, Sayı : 286

Yazı işleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3, Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

•

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221
Fiyatı 125 Kuruş

•

Başyazar

Metin Toker

•

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

•

Karikatür :
TURHAN

•

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

•

Klişe
Doğan Klişe

•

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

•

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

•

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 760 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

•

İlân işleri :
Tel : 15221

•

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih : 19. 1. 1960

Kapak resmimiz

Müşfik Kenter

1960 Türk Tiyatrosu

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Türkiyede bütün gözlerin bir defa daha İsmet İnönü ile Adnan Menderese çevrildiği bu hafta AKİS, memleketimiz için hayati ehemmiyeti haiz siyasî düelloya Ankarada en mükemmel bir şekilde takip etti. Bütün bir hafta boyunca istihbarat kadromuzun bir kısmı İnönü ve CHP. kesiminde cereyan eden hadiselerin peşinde koştu, diğer bir kısmı Menderes ve D.P. kesimiyle ilgilendi. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın geniş kısmını, bu sayıda da, "Demokrasi" başlığı altında bu hadisenin hikâyesine ayrılmış bulacaksınız. Hikâye, AKİS'in âdeti veçhile, sadece hadiselerin dış görünüşünü değil, perde arkasını da gözler önüne sermekte, bilhassa hadiseleri yaratan şahsiyetlerin hareket tarzlarının mucip sebeplerini ve kendilerine hakim olan düşünceleri vukufla tahlil etmektedir. AKİS'in bu hususiyeti elinizde tuttuğunuz mecmuayı Ankaradaki yüksek siyasi çevre için hakiki bir ihtiyaç haline getirmiştir. Her iki cephe, kızsa da kızmasa da, ciddi istihbarata dayanan AKİS'i "karşı tarafta nelerin cereyan ettiği"ni öğrenmek maksadıyla dikkatle okumakta, tahlile tâbi tutmaktadır. Buna mukabil AKİS, hiç bir siyasi mecmuaya nasip olmayan ve olamayacak böyle bir mazhariyetin omuzlarına yüklediği mesuliyeti müdrik olarak her hafta biraz daha titizlikle hazırlanmakta ve her ne pahasına olursa olsun objektifliğini muhafaza için elinden gelen gayreti göstermektedir.

Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızdaki "Haftanın içinden" yazısında da son düellonun alâkayla okunacak bir tahlilini bulacaksınız. Yazı İnönünün, Bursa nutkuyla açılan mücadelede niçin böylesine bir zafer kazandığını merak edenlerin yalnız meraklarını tatminle kalmayacak, kendilerine politikacıları başarıya götüren yolun sırrını da öğretecektir. Sükûnetle okunacak "Kendini Yenileme Sanatı" yazısı, bir "Etraf Çemberi"nin içinde kıvranan ve artık her el attığı meselenin kendisi için "görülmemiş Hezimet" ile neticelendiğini gören siyaset adamlarını uyarabilirse ayrıca fayda sağlamış olacaktır.

Fakat AKİS, siyasi kısmının dışında, ailelerin her ferdi tarafından, hususi alâka icabı da okunacak bir hüviyet alma yolundadır. Siyasetten bunalanlar mecmuanın sayfalarını çevirdiklerinde muhtelif sahalarda hakikaten dikkatlerini çekecek kısımlar bulacaklar ve artık o kısımların da içpolitika kısımları kadar titizlikle hazırlandığını göreceklerdir. Bu haftaki, Tiyatroyla ilgili kapak yazımız bunun bir delilidir. Amerikada bulunan musiki yazarımız İlhan K. Mimaroğlunun bu sanat cennetindeki hadiseleri bizzat görerek anlatan yazıları da musikiye meraklı okuyucularımızın ilgisini çekecektir. GENÇLİK ve BASIN sayfalarımız başka bir delil teşkil etmektedir.

AKİS, şimdiye kadar sadece siyasi hüviyetiyle dikkati çekmiştir. Fakat bundan böyle, diğer sahalardaki hareketlere de mecmuada geniş yer verildiği, kapak yazılarının o sahalara daha sık ayrıldığı görülecektir. Böylece AKİS, tam bir hafta bütün bir aile tarafından, her tarafı dikkatle, istifadeyle okunacak bir mecmua halinde Türkiyenin her köşesindeki evlere girecek zenginliğe kavuşturulacaktır.

İlhan K. Mimaroğlu
Amerikada AKİS

Saygılarımızla

AKİS

Cilt XVII, Sayı : 286 — 20 Ocak 1960

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

Y U R T T A   O L U P   B İ T E N L E R

İsmet İnönü yazıyor . . . . . Adnan Menderes konuşuyor

Al gülüm, ver gülüm!

Millet

Peşin kaybolan maç.

Bu hafta iktidar, hakikaten Türk milletinin hususiyetlerini artık bilemediğinin, göremediğinin ibret dolu bir misalini verdi. İnönü ile Menderes arasında sürüp giden tartışmada İktidar Başını mağlûp düşürmenin en emin yolu tartışmayı eşitsiz şartlar altında cereyan ettirmekti. Bu emin yol, herkesin hayretten açılmış gözleri önünde ve bütün ikazlara rağmen tutuldu. Radyo, Menderesin her cevabını üç posta okurken ve yeni bir cevabın şu saatte okunacağına dair -üstelik daima geciken- anonslara başvururken İnönünün konuşmalarına devletin va sıtasında yer verilmedi. Gerçi İnönü tartışmayı son derece üstadane idare etti, sözlerinin her biri hikmet doluydu, tonu da iyi seçmişti. Ama en saçma laflarla mukabele de etse açık eşitsizliğin, açık haksızlığın yüreklerde doğurduğu infial, eziklik kendisini galip ilan edecek, bütün sempatiyi o istikamete çevirecekti.

İtiraf etmek lazımdır ki Türk milleti sokakta, iri yarı bir adamın, elinde baston, yalınayak bir çocuğu dövdüğünü görürse bu manzaradan katiyyen hoşlanmaz, derhal müdahale edep, iri yarı adamın elinden bastonu almakla işe başlar, hattâ çocuğu kurtarır. Zâten insanlığın, mertliğin de icabı budur.

Milletin gözü önünde cereyan eden tartışmada, hâdisenin sâdece netice kısmı değişik oldu. Yalınayak çocuk bastonlu adamı, üstelik, bir temiz dövdü, ona hayatının sonuna kadar unutamayacağı dersleri verdi.

Manzarayı seyredenlerin kalbinin kimin tarafında oldugunu keşfetmek, acaba pek mi zordur?

Demokrasi

Neticeye doğru

Geçen haftanın sonlarında Ankarada, Başbakanlığın mermer ve dönemeçli merdivenlerinden çıkıp ta Hususi Kaleme girebilmek fırsatını bulanlar hep, "Beyfendinin meşgul olduğu" cevabı ile karşılaştılar. Beyfendinin yanında Burhan Belge vardı. Çalışıyorlardı. Cevap, dudaklarda tebessüm uyandırdı. İktidarın başı, Muhalefet liderinden aldığı mukabelelerin altından kalkmaya çalışıyordu! İtiraf etmek lâzımdır ki bu haftanın başında hiç kimse Başbakanın bunda muvaffak olduğu kanaatini izhar etmedi. İnönünün konuşmaları, sıklaşmasına rağmen ilk kalitelerine yakın bir kaliteyi muhafaza ederken Menderesin cevapları gittikçe dağıldı, sıkıcı bir tekrar havasına büründü, fikirler daha çok ezilip büzüldü, gevelendi, en mühimi İnönüye sual diye "söylesin bakalım, Türk milleti müslüman mıdır, değil midir?" tarzında çocuklara dahi omuz silkeletecek basit polemik manevralarına müracaat mecburiyeti ortaya çıktı.

Başbakanın çalışma tarzı umumiyetle şöyle oldu : Burhan Belgeyi

Haftanın içinden

Kendini Yenileme Sanatı

Sayın İsmet İnönünün, Türkiyenin Kuvvetli Adamı sayın Menderese karşı giriştiği son harikulade mücadelenin bütün memlekette uyandırdığı hayranlığı görmemek için artık Demokrat olmak dahi kâfi değildir. Kiminle konuşursanız konuşun, her ağızda yaşlı Muhalefet liderinin verdiği unutulmaz derslerin hikayesi, övgüsü vardır. Sayın İnönünün, Olimpus dağından hitap ediyormuş gibi bir edaa içinde ve adeta bütün dünya küçüklüklerinden uzaklaşarak yaptığı konuşmalar sadece yüreklere su serpmekle kalmamış, siyaset edebiyatımıza da ibretle okunacak örnekler katmıştır. Dikkati çeken taraf, herkesin, konuşmaların bir noktası üzerinde durması, aradığını orada bulmasıdır. Elbette ki slogan haline gelen söz, seçimleri kaybettikleri halde iktidarda, kalmaya savaşacakların başına dünyanın yıkılacağı ve bu iş için bizzat sayın, İnönünün kollarını sıvayacağı ihtarıdır. Bütün hayatı boyunca bir tek gün boşuna konuşmamış olan eski askerin bu teminatı taraftarlarının, tarafsızların, hatta munis Demokratların yüreklerine su serpmiş, orada burada söylenilen manasız sözleri bir çırpıda tesirsiz bırakmıştır. Milletçe maneviyatın son bir hafta içinde nasıl yükseldiğini farketmemek için kör olmak lazımdır. Sayın İnönünün pek çok kimsenin gözlerini sıcak yaşla doldurduğunu söylemek kehanet değildir. Ama Muhalefetin sayın liderinin bilhassa Bursa nutku ve onu takiben Ankarada sayın Başbakana verdiği cevap yarın hakkında duyulan endişeleri azaltacak sarahatlerle doludur. C.H.P. nin iktidara bundan on yıl önce D. P. nin geldiği şekilde, yani ağzı vaad dolu fakat eli boş gelmediğini sayın İnönü en medeni, en olgun tarzda söylemiş, cennet vaad etmekten dikkatle kaçınmış, meseleleri bildiğini ortaya koymuştur. İktidar ile Muhalefet arasında girişilen tartışma memlekete yeni bir politika anlayışı getirmiş, siyaset ufuklarını alabildiğine açmıştır. Fazileti inkar edilemeyecek bu tarzın başarı kazanması, cemiyetimizi bir hamlede çeyrek asır ileri götürecektir.

Doğrusu istenilirse böyle bir tartışmada sayın İktidar liderinin baştan şansı yoktu. Bu bakımdan, uğradığı ağır yenilgiyi sürpriz sayanların çok olduğu sanılmamalıdır. Sayın İnönünün zaferi, bazılarınca sihir addedilecek, ancak aslında son derece basit bir sebebe dayanmaktadır. Muhalefetin sayın lideri hemen bütün hayatı boyunca kendisini yenileyebilmiştir. Türkiyede pek az kimse sayın İnönü kadar "günün icaplarına uygun adam" dır. Öyle sahalar vardır ki, kendisinden elli yaş genç olanları Muhalefetin sayın liderinden elli sene eski bulmamak imkansızdır. Bu yenileme kudretinin sırrını burada aramak beyhudedir. Bir cümle ile kültür, mütemadiyen okumak ve tefekkür elbette ki nisanlara kendilerini yenileme imkânı veren başlıca vasıtalardır. Zamanınızın gerisinde kaldınız mı, hadiselere istikamet vermeniz tamamiyle hayal olur. Bugün, hele son mücadeleden sonra, Türkiyede insiyatifin sayın İnönünün eline geçtiğini ve şimdi cemiyet hayatını onun sürüklediğini görmemek kaabil değildir.

İki sayın liderin konuşmaları okunduğunda, yaşları müsait olanlar veya memleketin siyaset hayatını iyi bilenler İktidar adına söylenilen sözlerdeki mantığı, edayı, hattâ kelimeleri mutlaka tanıyacaklardır Bu, 1931 İsmet Paşasının mantığıdır, 1931 İsmet Paşasının edasıdır, 1931 İsmet Paşasının kelimeleridir. Sayın Menderes için ideal devlet adamının 1931 İsmet Paşası olduğu şimdiye kadar bir çok defalar ortaya çıkmıştır. Hatta Başbakan 1931 İsmet Paşasına karşı duyduğu büyük ve samimi hayranlığı açıkça ifade etmiştir. Sayın İnönünün bugünkü hürriyet anlayışı aleyhinde vaktiyle sarfettiği cümleleri tekrarlayan bir Menderesin o cümlelerdeki fikirlere yüzde yüz katıldığını görmemek, hissetmemek pek müşküldür. Öyle anlaşılıyor ki İktidarın sayın başı bütün ömrünce 1931 İsmet Paşasını varmak istediği gaye olarak bilmiş, eline kudret geçtiğinde idealini o sahada tahakkuk ettirmiştir. Hata ve bugünkü ağır yenilginin sebebi budur.

1931 İsmet Paşasının meziyetleri, kıymeti elbette ki inkâr olunamaz. Fakat 1931 İsmet Paşası, devrini geçirmiştir. Tarihin sayfaları dönmüştür. 1931 İsmet Paşasının 1960 İnönüsü karşısında tek bir saniye tutunabileceği nasıl düşünülebilir? Yalnız devir değil, şartlar başkadır, cemiyet başkadır, dünya başkadır. Bütün telâkkiler değişmişken 1931 İsmet Paşasının mantığıyla 1960 İnönüsü yenilebilir mi? Bırakınız ki haklı davaları savunurken sayın Menderesin çok kuvvetli görünen polemik kabiliyeti bugün pek cılız gelmektedir, ama böyle dahi olmasa ve sayın Menderes, bir kelime sihirbazı sayılsa, siyasi rakibinin günün şartlarına doğru teşhis koymasının sağladığı avantajı hiç yenebilir mi?

Bursadan itibaren her konuşmasına yeni bir taraf sokabilen, alelâdeliğe düşmekten kendisini inanılmaz maharetle kurtaran, en uygun kelimeleri bulup bunları en kuvvetli tarzda söyleyen sayın İnönüyle mücadelenin tek yolu sayın Menderesin de kendini yenilemeye gayret etmesidir. Hadiseler hafızalarda bütün kuvvetiyle yaşarken Uşakların, Trikopislerin, gezi ekiplerinin unutulduğu iddiası bir değil, bin radyo istasyonundan yayınlansa hiç kimseyi ikna etmez. Sıkıntı bütün ailelerin kapısındayken ve iktisadi vaziyetimizin vehameti içte dışta en gürültülü şekilde söylenirken "güllük, gülistanlık edebiyatı" yapmak başarılı bir mücadele tarzı değildir. Kendini yenileyen İnönü en kuvvetli silâhı bulmuş ve bunu ifade etmiştir: En çetin hakikatleri en açık şekilde söylemek! Türkiye bugün böyle politikacıları bekliyor, gönlünü onlara veriyor. Sayın İnönünün konuşması, eğer o yıldızlı tarafları bulunmadaydı belki bir çok kişinin garibine giderdi. Zira kendini yenileyemeyen herkes, Türkiyede hâlâ seçimlerin sigarayı beş kuruşa içireceğini, yolları altından yapacağını ve kuru derelerin üzerine asma köprü kuracağını vaad eden politikacılar tarafından kazanılacağına samimi surette kanidir. Bu bakımdan sayın İnönünün stratejisini bunlar hatalı bulacaklar, fazla idealist sayacaklardır. Fakat öyle bir devire gelmiş bulunuyoruz ki en realist politika, idealizmdir. Onbeş seneden beri şehirde ve köyde meselelerimizi konuşuyoruz. Eğer bunları hâlâ, oldukları gibi, cepheden ele alamayacaksak, bazı mevzuları "Aman, halk anlamaz, ötekiler istismar ederler" diye çekingenlikle örtbas edeceksek milletimize hiç itimadımız yok demektir.

İnönünün yeni mücadele tarzının ilk anda böylesine bir hayranlık uyandırmış olması kitlelerin, hattâ aydın sınıfın önüne geçmiş olduğunun en parlak delilidir.

karşısına alıyor, saatlerce konuşuyor, konuşuyor,konuşuyordu. Burhan Belce bu konuşmayı not tutarak dinliyor, sonra notlarından bir metin hazırlıyordu. Metin, Menderes tarafından tekrar gözden geçiriliyor, ilâveler veya çıkarmalar yapılıyor, nihai şeklini alınca okunmak üzere radyoya gönderiliyordu. Menderesi konuşurken dinleyenler bir hususu hayretle müşahade ettiler. İnönünün bir çok nutku, Başbakanın ezberindeydi. Bunlardan gayet kolaylıkla pasajlar okuyabiliyor, cümleler söyliyebiliyordu. Başbakanın hafızasındaki konuşmaların başında, meşhur "1950 Taksim Konuşması" geliyordu.

Menderes-Belge çalışmaları güç ve tadsız oldu. Başbakan çok dağınık konuşuyor, fikirleri arasında silsile kurmak zor geliyordu. Gerçi Burhan Belge, bazı mühim Radyo Gazetesi Konuşmalarını da bu şekilde hazırladığından işin yabancısı değildi. Fakat onlar, kelimenin tam manasıyla tek taraflı konuşmalardı. Halbuki şimdi karşıda amansız bir muhatap vardı ve açık verildi mi, amansız muhatap darbeyi yapıştırıyordu.

En mühimi, haksız dâvaları savunmak kolay olmuyordu.

Menderesin maneviyatını yükseltmek için "Etraf" derhal yeni bir formül buldu: Bu haftanın başında pazartesi akşamı radyolar Menderesin beyanatının bütün yurtta hayranlık uyandırdığını ve herkesin tebrik telgrafları çekmeğe başladığını ilan ettiler. Tabii bu propaganda dilinde "Telgraf çekin" manâsına geliyordu. Anlaşılan V. C. yayınlarından sonra radyoda yeni bir T. T. "tebrik Telgrafı" faslı başlıyacaktı.

Böylece herkesin basiretinin büyüleneceği mi acaba sanılıyordu? Ama kimsede inanmasa maneviyat takviye edilirdi ya...

Metin avı.

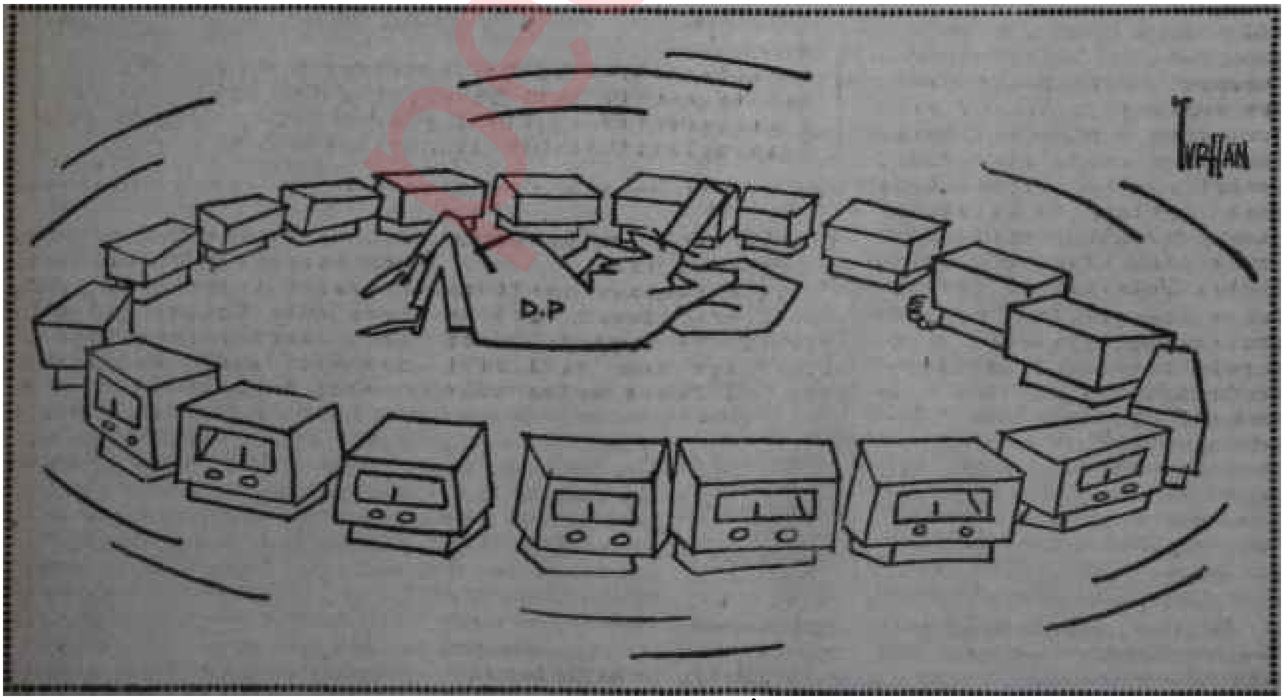
İktidara yakın çevreler tam bir hafta boyunca, bu çalışmaları daha verimli hale getirmek için gayret sarfettiler. Büyük merakları, İnönünün konuşmalarının metinlerini erken almaktı. Bunun bir "göze girme vasıtası" sayıldığı ve metni erken alanın kendisini zafer kazanmış addettiği kısa zamanda ortaya çıktı. Bu yüzden gazetelerle temas kuruldu, hattâ İnönünün evine sık sık telefon edilerek haber soruldu, Parti Merkezine adamlar gönderildi. O kadar ki, Ulus gazetesine telefon ederek oradaki ahbaplarından nutkun kendisine okunmasını isteyen büyükler çıktı. Haberler doğruca Başbakana ulaştırılıyor, Menderes İnönüye atfedilen cümle veya kelimeleri büyük bir dikkatle dinliyordu.

Fakat İnönünün konuşmaları, bazı mülâhazalarla zamanından evvel sızdırılmadı. Bir defa, cevaplar sadece İnönünün kafasındaydı. Sonra, bunların basına akşam vakti verilmesi uygun görüldü. Gerçi meşhur "Basın Yasakları Devri" İnönünün nutukları mevzuunda geçmişe benziyordu. Radyoyu kullanan İktidar, işi oraya kadar götürmedi. Ama gene de gazetelerin mesulleri İnönünün sözlerini yayınlamakta, Başbakanın sözlerine yer verirken duydukları rahatı hissetmediler. Muhalefet liderinin konuşmalarından bir cümle veya bir kelimeyi, ağır bularak çıkarttıkları çok oldu. Sadece Ulus, parti sözcüsü olmasının verdiği hakka dayanarak İnönünün cevaplarını aynen yayınladı. Ama ne de olsa İnönünün Genel Kurmayı ihtiyatı elden bırakmamayı tercih etti.

Muhalefet lideri, bütün düello boyunca tek başına çalıştı. Sadece, bu haftanın başında pazartesi günü yayınlanan konuşmasının küçük bir kısmını Partide bir heyet ilâve etti. İnönünün cevaplarını arkadaşları o gün kafi derecede sert bulunmuşlardı! Fakat tartışmanın asıl şaheser nutukları bizzat liderin kaleminden çıktı, bunların ekserisi seyahatte hazırlandığından arkadaşları gazetelerden okudular ve istisnasız hayran kaldılar.

İnönü çalışıyor.

İnönü yılbaşı vesilesiyle, İstanbula gitmişti. Orada iki hafta kadar kaldı. Bursada yaptığı konuşmayı 7 Ocak günü, Taşlıktaki evinin üst katındaki, denize bakan küçük çalışma odasında hazırladı. Çalışma üç saat kadar sürdü. O akşam İnönüyü Rahmi Koçun düğününde neşeli görenler, Muhalefet liderinin, üzerinden

VATAN CEPHESİ!

İsmet İnönü Bursada
Bu da kalp fatihi

büyük bir yükün kalkmış olmasının ferahlığı içinde bulunduğunu tabii farketmediler. Nutuk ertesi gün İstanbul il teşkilatından gelen bir heyet tarafından Taşlıktaki evde teksir olundu ve pazar günü gazetelere verilmek üzere Partiye gönderildi.

Menderesin tartışmayı açan-keşke açmasaydı!- ve İnönüyü Said-i Nursi mevzuundaki sözlerini geri almaya davet eden beyanatı cumartesi günü gazetelerde çıktı. İnönü o sabah, dokuzda kalkan Mudanya vapuruna binecekti. Beyanatı, sabahın yedibuçuğunda, kavhaltı masasında okudu ve pek güldü. "Demek, sözümü geri almamı istiyor. Pekâlâ, sözümü nasıl geri aldığımı bugün görür" diye lâtife etti. Vapurda tertiplediği basın Toplantısındaki cevabını, o sırada kafasında hazırladı. Böylece düello cumartesi günü başladı ve pazar günü, Bursa Konuşmasının okunmasıyla devam etti. O gün radyolar, Menderesin "Vapurdaki Basın Toplantısı" na saat 15 de cevap vereceğini ilan ettiler. İnönü il kongresinden döndükten sonra yemeğini yedi ve istirahate çekildi. Menderesin cevabını dinlemeye lüzum hissetmedi. Cevap kendisine akşam üzeri bildirildi. Bunun üzerine Selim Süterin güzel evinin üst katındaki yatak odasında Muhalefet lideri "Başbakan, istediği cevabı yarın Bilecikte alacaktır" tarzındaki kısa mukabelesini hazırladı. Çalışma bir çeyrek saat kadar sürdü. İnönü o akşam bu cevabını heyetleri kabul ettiği Gönlüferah otelinin salonunda gazetecilere okudu.

Bilecik konuşması, gene Süterin evindeki yatak odasında, akşam yemeğinden evvel hazırlandı. Çalışma birbuçuk saat kadar sürdü. İnönü, sonra Çelik Palasta şerefine verilen yemeğe gitti ve eve erken dönerek yattı.

Muhalefet lideri Ankarada iki cevap ile bir mesaj hazırladı. Bunlar, Ayten sokaktaki iki katlı evin çalışma odasında hazırlandı. İnönü, Başbakanın kendisine cevaplarından hiç birini radyodan dinlemedi. Bilecik konuşmasına cevabı ertesi sabah Zaferde okudu. O gün, sabahleyin mukabil cevabı iki saatte hazırladı. Cevabı evvelâ Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksala, sonra müşterek toplantı yapan Merkez İdare Kurulu ile Grup İdare Kurulu azalarına okudu. Arkadaşları konuşmayı hayranlıkla tasvip ettiler. Konuşma, mücadelenin en başarılı konuşmalarından biriydi. Metin, akşam vakti gazetecilere verildi. Metinin başında "C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü Adnan Menderesin radyolarda okunan beyanatına şu cevabı vermiştir" ibaresi vardı. Zaten İnönü, yalnız çalışmasına rağmen her hâdiseden arkadaşlarını daimi surette haberdar etmek, onlara bilgi vermek adetini unutmadı. Nitekim geçen haftanın ortasındaki gün, Grubunda söz aldı ve hâdiseleri tahlil etti. Arkadaşları bu alâkadan son derece memnun kaldılar. Gıpta edenler ise Demokrat milletvekilleri idi.

Dr. Gedike ithaf

İngiliz polisinin prensipleri dünyaca malûmdur: İngiliz polisi silâh taşımaz. İngiliz polisi, kendisine hücum edilmedikçe kimseye karşı eliyle, koluyla dahi sor kullanamaz. İngiliz polisi, herşeyden önce halka, hürriyetlerini rahatça kullanmasında sessiz bir yardımcı olur.

İşte, geçen yıl bu İngiliz polisi, İngiliz halkının gözünden düşmeğe başladı. Podola adlı bir cani genç bir polisi katletmişti. Nitekim, sonradan müstakil İngiliz hakimi ona lâyık olduğu cezayı verdi. Fakat, söylentilere göre, genç arkadaşlarını pek kahpece katletmiş olan bu adamı birkaç polis karakolda sıkıştırıp dövmüşlerdi. Karakoldan çıkarılırken Podola'nın sol gözünün morarmış olduğu fotoğraflardan anlaşılıyordu. İngiliz Muhalefeti, bu pek nâdir hâdisenin ertesi günü harekete geçti. En adi bir haydut bile karakolda dövülemezdi! İçişleri Bakanı şiddetle tenkit ediliyordu. İçişleri Bakanı da prensipte Muhalefetle birlikti. Derhal bir tahkikat açılmasını emretti. Ancak, İngiliz halkının meselâ Türkiye için pek günlük sayılan bu hâdise karşısında huzursuzluğu dinmedi. Bu sırada seçimler yapıldı. Fakat, Başbakan Mac Millan, seçimleri kazanmasının; polislerin sanıkları dövmesinin İngiliz halkı tarafından tasvip edildiği mânâsına geldiğini söylemedi. Aksine, 16 Ocak günü Avam Kamarasında bir demeç verdi: İngiliz halkının, sevgili polisine olan itimadı sarsılmıştı. Bu itimat yeniden tesis edilmeliydi. Bu maksatla hükümet, Pek Zarif Majestelerine bir Krali Komisyon kurulmasını teklif etmişti. Kraliçe Hazretleri bu teklifi tasvip etmişler ve Komisyonun Başkanlığına Sir Henry Urmston Willink'i getirmişlerdi. Bu zat tarafsızlığı bütün partilerce kabul edilen bir şahsiyetti. Komisyonun diğer ondört üyesi arasında eski Belediye Başkanları, eski Bakanlar, işçi sendikası liderleri, üniversite profesörleri ve hâkimler -İngilterede hâkimler ve profesörler kimse tarafından azledilemez- vardı. Fakat üyeler arasında asıl dikkati çekmesi gereken isimler şunlardı: Alastair Hetherington -Manchester şehrinin şerefi olan büyük tarafsız gazete The Guardian'ın sahibi -Sir lan Jakob- -B.B.C. nin eski Başkanı- Muhafazakâr Partisi milletvekillerinden John Hobson ve nihayet meşhur avukatlardan, muhalefetteki İşçi Partisi milletvekili Leslie Hale. Komisyonun vazifesi, polis teşkilâtında tahkikat yapmak ve polisin halkla münasebetleri hakkında tekliflerde bulunmaktı.

İngilterede bu Kralî Komisyon kurulduğu sırada, Türkiyede Muhalefetin Uşak hâdiseleri hakkında, mal ve can emniyeti mevzuunda vermiş olduğu tahkikat önergeleri hâlâ içtüzüğe rağmen Meclis gündemine alınmıyordu.

Türkiyede de bu tahkikat önergelerinin Meclis gündemine alınacağı gün gelecektir. Hatta, İktidarın, Muhalefetin talebine uyarak böyle komisyonlar kuracağı günler de gelecektir. Fakat, o zaman Dr. Gedik Demokrat Parti Muhalefetini dahi her hâlde temsil etmeyecektir.

B i r G ö r ü ş

MEKTUP

Aşağıda bulacağınız mektubu Cihad Baban, Ankara Hiltondaki iki genç meslekdaşına, Ülkü Arman ile Beyhan Cenkçiye yazmıştır. Bir tesadüf neticesi ele *geçirdiğimiz mektubu, pek çok kimsenin hislerine tercüman olduğu için ibretle okunsun diye aynen yayınlıyoruz.*

İstanbul, 8 Ocak 1960

Beyhan CENKÇİ ve Ülkü ARMAN

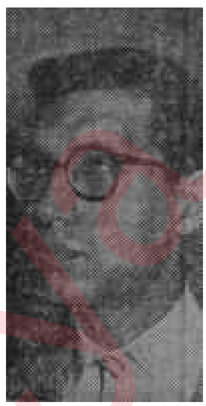
Ankara Cezaevi

AKİSte Yılbaşını nasıl geçirdiğinizi anlatan yazıyı Parti Kongresi için Dinara giderken trende okuduğum zaman karşımdaki adam, gözlerimin yaşlandığını görerek "Üzüntülü bir şey galiba" dedi.

Dergiyi uzattım, okudu, okudu, çenesini tuttu, ha desen ağlıyacaktı. İkimiz de çocuklar gibi zırlamamak için dışarıyı, lapa lapa yağan karları seyre başladık.

Cenkçi

Arman

Genç yaşınızda başınıza gelen bu felaketi ne kaderle, ne tecelli ile ve hattâ ne de hürriyet kahramanlığı ile izah edemiyorum. Belki bunların hepsi var... Fakat bunlardan daha çok mühim olanını hep unutuyoruz. Sizin başınıza gelen bu felâketlerin müsebbibi cemiyet, yani bizce, siz dışardakileriz. Beyhan ile iş üzerinde münakaşalarımız olmuştur, onun yaptığı işleri beğenmediğim vakidir. Ülkü ile beraber çalışsaydım, belki kendi kusurumdan belki onun işi tutuş tarzından aramızda çekişmeler olurdu.. Fakat şimdi, Beyhan ile aramızdaki çekişme öyle bir tatlı hatıra oldu ki.. Sorma!. Onu Ayşeciğinden uzak, gençliğinin en verimli senelerini dört duvar arasında tasavvur etmek ağırıma gidiyor, "Sizden evvel de bu davanın yolcuları hapislere düştüler" demekten utanıyorum.. Hâlâ mı? Hâlâ yerimizde mi sayacağız.. Demek ki çilemiz dolmamış!..

Galiba İmamı âzam, Allaha yalvarırken şöyle demiş: "Ey Allahım bana öyle bir yanma kudreti ver ki, bütün günahkârlar namına cehennemde ben yanayım!.." Galiba siz de öyle yapıyorsunuz? Günahkârlar namına kendinizi feda ediyorsunuz.

Aldırmayın çocuklar, belki de içerisi dışardan daha rahattır. Beyhanın yılbaşı kartı yazdığı kimselerin kafa ve kalplerindeki fırtınaları bir bilseniz.. Onların yerinde olmak istemezsiniz! Ben her halde dışarda kendimi sizlerin fedakârlıklarınız yanında küçük hissediyorum ve bu duyduğum küçüklük hissini size yazarak, günahını itiraf eden insanın rahatlamak istemesi gibi, rahatlık duymak maksadiyle şu mektubu kaleme almış bulunuyorum. İçimde bir sıkıntı var, kızıyorum olmuyor, ağlıyorum olmuyor, belki şu mektupla rahat ederim; kimbilir, sizi teselli edeceğime, belki de sizden teselli bekliyorum. Gözlerinizden öperim, canım kardeşlerim.

CİHAD BABAN

Düello, lâiklik mevzuunda bir nefis dersi ihtiva eden o cevaptan sonra bir kaç gün sükûnete gömüldü. Menderesten ses çıkmadı.

"Başka pehlivan".

Tartışma, geçen haftanın ortalarında D. P. yüksek çevrelerinde başka bir tartışmaya yol açtı. Menderes düelloyu kabul etmekle hata işlemişti. Şimdi, fena halde yıpranıyordu. Haftanın ortasında Bakanlar Kurulu b i r toplantı yaptı. D. P. nin yüksek başlarından bir kısmı Menderesin artık cevap vermemesi ve tartışmanın kapanması lehindeydi. Muhalefet boyuna puan kazanıyordu.

Fakat, iktidarın birdenbire susmasındaki garabet üzerine başka bazı Demokrat liderler dikkati çektiler. Bu, mağlûbiyeti resmen kabul etmek değil miydi? O zaman ortaya yeni bir fikir atıldı: "Başka pehlivan çıkarılabilirdi". Teklifin üzerinde dikkatle duruldu. Hatıra, Başbakan Yardımcısı Medeni Berk geliyordu. Tabii cevap gene Menderes - Belge çifti tarafından hazırlanırdı, ama beyanat Medeni Berke izafeten yayınlanırdı. Böylece hem Menderes işin içinden çıkar, hem de sözlerin hükümete ait bir tarafı olurdu.

Ancak, taktiğin Muhalefet kesiminde başka bir taktiğe yol açacağı hemen anlaşıldı. İnönünün Başbakan Yardımcısına mukabele edeceğini sanmak hayaldi. Muhalefet lideri alaylı bir kaç cümle söyleyecek ve başında zafer tacı, işinin başına dönecekti. Başbakan Yardımcısına artık üçüncü sınıf bir C H. P. mesulünün mukabelesini beklemek lâzımdı.

Haftanın son günleri D.P. çevrelerinde bu tartışmalarla geçti. Zafer gazetesi derin bir sessizliğe gömülmüştü, Perşembe, cuma, cumartesi günleri sütunlar boş kaldı. Halbuki bu sırada Menderes bir "susturucu cevap"ın peşindeydi. Aslında tartışmanın bitmesini o da istiyordu. D. P. nin plânları tahakkuk etmemişti. Gaye, C. H. P. yi din mevzuunda müşkül mevkide bırakmak, susmaya zorlamaktı. Halbuki İnönünün cesaretli tutumu bütün oyunları bozmuştu. Böylece D. P. nin beklediği fayda gerçekleşmiyordu. Buna mukabil bunca emekle hazırlanan "Put luk Oyunu" bir kalemde yıkılıyor, Menderes kendisini sert bir tartışmanın ta içinde buluyor ve üstelik İnönünün darbelerinin acısını hissetmeye başlıyordu. Evet, işin başında taktik hatası yapılmış, mücadele açılmıştı. Şimdi, bir yolunu bulup sıyrılmak kolay değildi. İnönü nasıl mukabelesiz bırakılabilirdi?

Menderesi geçen hafta içinde görenler kendisini solgun, yorgun ve asabî buldular. İhtiyarlamış görünüyordu. Başbakan, Grubunun toplantısına 10 dakikalık bir gecikmeyle geldi. Tıpkı Kasım Gülek gibi o da, havanın soğuk olmasına rağmen pardesü giymemişti. Üzerinde gri renk bir elbise vardı. Kendisini hürmetle selâmlıyanlara hemen hiç aldırmadan, sinirli bir şekilde Meclisin kapısından içeri girdi. Başbakanı saatlerdir kapıda bekliyenler fena halde üzüldüler.

Ne susmak, ne "Başka Pehlivan" fikri makûl ve makbul sayıldı. Bunun üzerine haftanın sonunda, cu-

martesi günü spikerler "Başbakanın yeni cevabı" nın anonslarına başladılar. Menderesin uzun konuşması, saat 19 da, Haberler Bülteninin okunmasından önce meşhur başspiker Can Okan tarafından her kelimesi üzerinde durala durula kıraat olundu.

Hazırlanan mesaj..

Radyolar Menderesin cevabını okurlarken İsmet İnönü Ayten sokaktaki evin çalışma odasında Adana il kongresine göndereceği mesajı hazırlıyordu. Bazı gazeteciler telefon ederek Muhalefet liderinin radyo başında Menderesin beyanatını dinlerken resmini çekmek istediklerini bildirdiler. İnönü güldü : Dinlemiyordu

Yemekten sonra metin üzerinde evvela İsmail Rüştü Aksalla görüştü. Akşama doğru Partiye giderek cevabını gene müşterek toplantı yapan Merkez İdare Kurulu ve Grup İdare Kurulu arkadaşlarına okudu. C. H. P. liderleri tartışmanın heyecanına kendilerini iyice kaptırmışlardı. Doğrusu istenilirse bunda hakları da yok değildi.

C. H. P. ayakta...

Düello, C. H. P. için kuvvet şuruplarının en tesirlisi yerine geçmiş, teşkilâtın maneviyatı bir anda inanılmaz derecede artmıştı. Genel Merkeze yağmaya başlayan telgrafların hepsi bu iman tazelemesinin delilleriydi. Yurdun her köşesinden İnönü

seçimlerle alakalı ümitsiz havanın dağılması, kaybolması oldu.

Geçen hafta içinde birgün İsmet İnönü, yakın arkadaşlarına kendi vaziyetini anlattı. İktidar, iki propaganda yapıyordu. İstiyordu ki "Bu İktidar, ne yapar eder, seçimleri kazanır" havası memlekete hakim olsun. Bunun devamı olarak da zihinlerde "Seçimleri kaybetseler de, bunlar iktidarı bırakmazlar" kanaatı yerleşsin. İşte, İnönünün yıkmak istediği bu iki zehaptı. Evvelâ, "ne yapıp edip" seçimleri kazanmanın imkanı yoktu. Seçimleri kazanmak için milleti memnun etmekten başka yol mevcut değildi. İnönü, o mevzuda bir vuzuha varmayı kararlaştırmıştı. İk-

İnönünün çalışma odası
Olimpus dağı

ki! Mesaj, bir buçuk saatte hazırlandı.

Ertesi sabah İnönü, gene çalışma odasındaydı. Menderesin uzun konuşmasını okumuştu. Cevap vermesi gerekiyordu. Muhalefet lideri, Başbakanın aradığı her cevabı günü gününe vereceği yolundaki sözüne işin sonuna kadar sadık kaldı ve tek bir gün gecikmeye yol açmadı. Muhalefet liderinin pazar sabahki çalışması da birbuçuk saat kadar sürdü. O gün pek üzgündü. Eski bir arkadaşını, Sabit Sağıroğluyu kaybetmişti. Evvelâ Sağıroğlunun evini ziyaret etti, sonra hastahaneye giderek arkadaşını son defa olarak gördü. Masasının başına saat onikide oturdu, birbuçukta kalktı.

davet olunuyordu. Kayserililer Ankaraya gelmişlerdi. Samsunlular ayaktaydı. Karanfil sokaktaki Genel Merkez binasında yepyeni, son derece canlı bir hava esiyor, taze bir ruh kendisini belli ediyordu. Bunun başlıca iki sebebi vardı. Evvela İnönünün mücadelesi bütün umumi efkârda son derece müsait karşılanmış, umumi efkâr eski askerin ağzından çıkan sözleri âdeta iştiyakla içmişti. Pek çok kimse Muhalefet liderinin konuşmalarını okurken göz yaşlarını tutamamıştı. İnönünün sözleri belki de demokratik hayatın başlangıcından beri en kuvvetli tesir uyandıran sözler oldu. Umumî efkârın bu hali, C. H. P. teşkilâtının maneviyatını yükseltti. İkinci bir sebep,

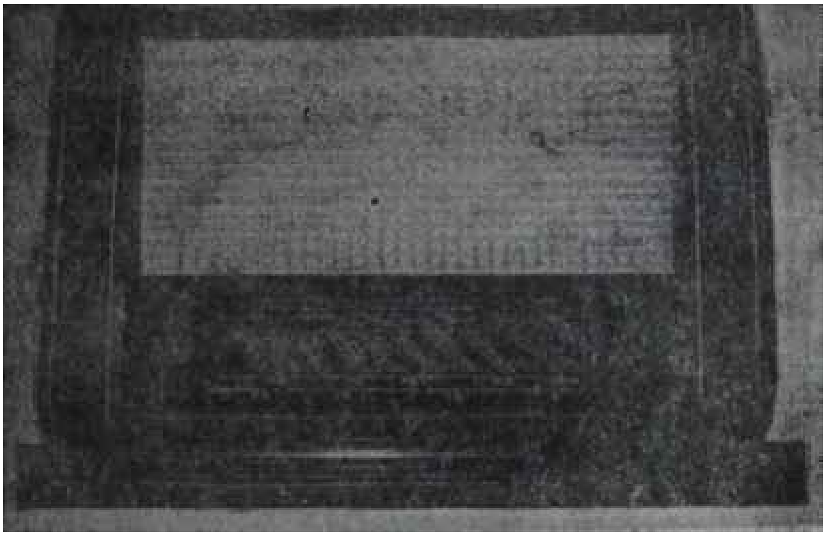
tidar hangi silahları kullanacaktı, bu anlaşılmalıydı. Nitekim Muhalefet lideri, Başbakana bir cevabında aradığı vuzuha kavuştuğunu söyledi. İktidar ne yaparsa, misliyle mukabelesini görecekti. İnönü, vatandaşa şu emniyeti vermeye çalışıyordu: Vatandaş reyini verirse, İktidar seçimi kazanır; ama vermezse, kazanamaz.

Seçimleri İktidar kaybederse ne olur? İnönü, o hususi hasbıhalinde, gülümseyerek şöyle dedi:

"— Ne olacak! Tıpış tıpış gidecekler..".

Cesaret gelince

İnönünün arkadaşları pazar akşamı Parti Merkezinde liderlerinin okuduğu metni dikkatle bu ruh haleti

Menderesin silahı: Radyo
Delikli demir icat oldu

içinde dinlediler. Esas itibariyle cevabı çok beğenmişlerdi. Ama bir iki noktada, Başbakana aradığı mukabeleler altı daha çizilmiş tarzda verilemez miydi acaba? Yani, İnönünün sözlerini hâlâ su gibi içen halkın, İnönünün tabiriyle sade vatandaşın daha kolaylıkla anlayacağı bir üslûp, bir hava içinde..

Lider, genç arkadaşlarının meramını anladı ve tebessüm etti. Onlardan, bir ilâve taslağı hazırlamalarını istedi. Taslak süratle hazırlandı. İnönü tasvibini bildirince, bir paragraf halinde cevap içindeki yerini aldı. Cevapta "D. P. iktidardan düştüğü zaman vatandaşın vicdanı hür olacak, vatandaşın ibadeti hür olacak, fakat D. P. Genel Başkanına evliyalık ve peygamberlik izafe eden dalkavuk kalmayacaktır" deniliyordu. Böylece C. H. P. rakibinin silâhlarını elinden almakla kalmıyor, o silâhları bizzat D. P. ye çeviriyordu.

İnönünün sözleri bu haftanın başında D. P. çevrelerinde yeni ve şiddetli bir hiddete yol açtı. Parti politikası bakımından meselelerin son derece sükûnet içinde düünülmesi ve düşülen çıkmazdan nasıl kurtulunacağının tesbiti gerekirken sinirlerin söz sahibi olması, tabii D. P. ye hiç fayda vermedi. Bazı D. P. büyükleri her ne pahasına olursa olsun bu tartışmaya nihayet verilmesini bu hafta, geçen haftaya nazaran daha çok istiyorlardı. Çırpınıldıkça batılıyordu. Bırakmak lâzımdı. Elbette ki şahsi prestij bakımından D. P. nin kaybı olacaktı. Ama nihayet, hafıza-i beşer nisyan ile malûl değil miydi? Başbakan ne kadar yara alırsa, tedavi o derece güç olacak, uzun sürecekti. Hâdise üzerinde, bu haftanın başındaki gün Başbakanlıkta dikkatle duruldu. Üstelik, Menderesin hazırlıkları daha uzun sürüyor, İnönünün konuşmalarına kıyas edildiğinde pek cılız kalan mukabeleler saatler ve saatler istiyordu. Muhalefet liderinin yalnız zekasının değil, kaleminin de ne derece işlek ve kuvvetli olduğu böylece açık şekilde ortaya çıktı. Tabii bu, onun şahsi prestijini biraz daha arttıran yeni bir vesile oldu.

Sevgi tezahürleri...

Bu mücadelenin neticesindedir ki, geçen hafta içinde İnönüyü halk arasında görenler vatandaşın Muhalefet liderine biraz daha fazla sevgiyle, içi biraz daha titreyerek baktığını müşahede ettiler. Bunun bir tezahürü geçen haftanın sonlarına doğru gene bir gece İnönü, ailesiyle birlikte Ankarada Operadan çıkarken kendini belli etti. O gece "Salome" oynuyordu. İnönü, Richard Strauss" un güzel müziğini zevkle dinledi. Operadan ayrılırken halk kendisini gördü ve derhal büyük bir alkış başladı. Yalnız kaldırımdaki değil, kapıda birikmiş otobüslerin içindeki halk tezahürat yapıyor, yaşa diye bağırıyordu. Ama asıl alâka uyandırıcı hitaplar "Allah senin eksikliğini hissettirmesin", "Allah seni başımızdan eksik etmesin", "Allah sana kuvvet versin" "Bravo paşam." hitapları oldu. Bu, İktidar ile Muhalefet arasında cereyan eden mücadele karşısında halkın, sade vatandaşın tutumunu gösteren en mükemmel işaretti.

Nitekim işaretin manasını, o akşam, Operanın kapısından İnönünün biraz önünde çıkmakta olan Tevfik İleri de anladı. Ama anladığı manadan hiç hazzetmemiş olacak ki, eşiyle birlikte, bekleyen arabasına bindi ve alkışlar gittikçe kuvvetlenerek yükselirken süratle uzaklaştı.

V. C. hakkında

Hayatımın en istifadeli yazılarından birini geçen hafta AKİS'te okudum. Radyoda "Muhalefet partilerinden istifalar" diye bir takım isimler okurlarken hep bu isimlerin sahiplerinin C.H.P. den istifa sebebini düşünürdüm. Dr. Cazip Sümer ile yaptığınız nefis mülakat bana merak ettiğim sualin cevabını verdi. Aman yarabbi, eğer bütün V.C. liler böyle sebeplerden dolayı partilerinden ayrılıyor ve Adnan Menderesin saflarına katılıyorlarsa hepsine uğurlar olsun!

Fakat, garibime giden, münevver bir doktorun saydığı sebepleri fikir ve kanaat değiştirmek için kâfi bulması, üstelik istifasının ilânını radyodan yaptırtmak hevesine kapılmasıdır.

Ünal Coşkuner - İstanbul

•

Adnan Menderes geçen hafta AKİS'te çıkan mülakatı okuduğunda kim bilir ne kadar kızmıştır. C.H.P. den ayrılan Dr. Cazip Sümerin Başbakana niçin telgraf çektiğini anlatması hem hazin hem de ibret vericidir. Mamafih bunun faziletli bir tarafı bulunduğunu kabul etmemek imkânsızdır. Böylece Başbakan, kendisine çekilen telgrafların altında yatan hakiki sebebi, tabii eğer imza doğruysa, öğrenmiş olacaktır.

Anlaşılıyor ki bu neviden telgrafları önlemenin bir tek çaresi var: Radyonun ilan tarifesinde esaslı bir tenzilât yapmak!

Sabih Kıncı - Ankara

•

Mecmua hakkında

AKİS'in devamlı tiryakilerindendim. Fakat bu haftadan itibaren galiba bu tiryakiliğe paydos demek zorunda kalacağım. Bunun tek sebebi gün geçtikçe değişen tutumunuzdur. Bana öyle gelir ki siz artık iktidara dönmeğe başladınız. Nedir bu C.H.P. ye ve onun lideri, büyük adam İnönüye hücum kampanyası...

Veli Akbıyık - Zile

•

Kadın sayfası hakkında

Çıktığından bu yana okuyucusu bulunduğum AKİS'in kadın sayfalarında son bir sene içinde bazı aksaklıklar görüyorum.

Halbuki alıştığımız AKİS bu değildir. Biz başka yerde bulamadıklarımızı mecmuanızda bulma alışkanlığındayız.

Bu sahifeleri daha cazip hale getirmenin çareleri sizlerce her halde aranıyordur.

Zuhal Benker - İstanbul

C. H. P.

Kızgın Kardeşler

Bu hafta pazar günü, Adanada bir takım kimselerin canları fena halde sıkkındı. D. P. Genel Başkanı Menderes Adanaya geldiğinde, kendisine bir takım vaadlerde bulunmuşlardı. Hatta bu vaadleri, Başbakanı davet için gittiklerinde başkentte yapmışlardı: C. H. P. darmadağınıktı, Gülek -Satır ihtilafı Muhalefeti mahvetmişti, Altıok Adanada yıkılmıştı. Nitekim, ilk C. H. P. il kongresinde her şey ortaya çıkacak, kavgalar patlak verecek, herkes birbirine girecekti.

Gerçi pazar gecesi Adana ile Ankara arasındaki telefon hattı bu neviden bir çok müjde taşıdı. Ama bunlar daha ziyade temenni ve tefsir mahiyetindeydi. Yoksa, öğleden sonra, Asri sinemanın sahnesinde cereyan eden bir hadise pek çok nikbin Demokratı hayal sukutuna uğratmıştı.

Öğleden sonra mikrofonun başında Kemal Satır vardı. Kemal Satır konuşurken Kasım Gülek, kendi taraftarlarının sırtlarına binmiş halde kongre salonuna alkışlar arasında dahil oldu. Bu, eski Genel Sekreterin pek sevdiği bir taktikti. Bir hatip konuşurken gürültülü şekilde salona dahil olur, kendisini alkışlatır, böylece dikkati üzerine çekerek kuvvet gösterisi yapardı. Pazar günü de aynı oyun Asri sinemada tekrarlandı. Fakat oyunun bir başka perdesi vardı. Taraftarları Güleki sahneye kadar getirdiler ve orada Kemal Satırın yarına bıraktılar. Bu, bir barışma sahnesiydi. Gülek ve Satır hemen hemen aynı nisbette olan taraftarlarının tezahüratı arasında birbirlerini kucakladılar, öpüştüler ve parti içinde tesanüdün gerektiğini belirttiler. Zaten eski Genel Sekreter de, eski -ve yeni- yardımcı da daha evvelki konuşmalarında kavga bekleyen Demokrat dostlarıyla tatlı tatlı alay etmişler, D. P. yıkılmadan önce Halkçıların birbirini yemeyeceğini ifade etmişlerdi. Barış sahnesi göklere yükselen alkışlarla karşılandı. Herkes memnundu, herkes sevinçten uçuyordu.

Doğrusu istenilirse bu, Adana başkam Nevzat Güvenin eseriydi.

Tesanüt, tesanüt!.

Gece, hadiseyi Ankaraya haber verenler öpüşen "kızgın kardeşler"-in yüzlerinin ifadesini tefsir etmekten başka kendilerini kurtarma çaresi bulamadılar. Bir Demokratın tabiriyle "Gülek de, Satır da öpüşürken aman karşısındaki kendisini ısırıvermesin diye tetikteydi". İşin aslına bakılırsa, aleni barış ile bütün ayrılıklar ortadan kalkmamıştı. Ama, görülüyordu ki birbiriyle en geçinemiyenler bile, hele İnönünün son mücadelesi üzerine kendi basit hesaplarını bırakmak ve parti için çalışmak lüzumunu anlamışlardı. Nitekim, seçim zamanı gelip çattığında, birbirlerini hiç sevmemelerine rağmen Gülek ile Satırın aynı safta var kuvvetleriyle çalışacakları ve C.H.P. yi muzaffer kılmaya gayret edecekleri pazar günü bütün açıklığıyla ortaya çıktı. Parti içinde çekişme gene devam edecekti. Fakat D. P. ye karşı bunlar ikinci plana atılacaktı.

Pazar gecesi Adanada konuşan da, Ankarada dinleyenin de pek keyifli olmamasının sebebi buydu.

Fikir Haysiyeti

Fransada bir hadise cereyan etti. Maliye Bakanı Pinay, Başbakan Debre ile ihtilafa düştü. Fransa, General de Gaulle'ün iktidara geçmesinden bu yana Avrupanın en hayret uyandırıcı kalkınmalarından birini gerçekleştirdi, mali ve iktisadi bakımdan istikrara kavuştu. Pinay, tedavide başlıca rolü oynadı. Bilgili, dürüst, menfaat zümrelerinin feryatlarına kulak tıkayan ve samimi bir politika senelerden beri iki yakasını bir araya getiremeyen memlekete derhal çekidüzen verdi, parasının kıymetini yükseltti, bir refah dalgası mil letin bütün sınıflarının yüzünü güldürdü.

Sabık Bakan Pinay

Başbakan ile başarılı Maliye Bakanı arasındaki ihtilaf tek değil, çok cephelidir. Fakat iki adam, asıl, memleketin ana dâvasında ayrı görüşlere sahip bulunduklarını ortaya koydular. Atlantik camiası içinde Fransanın alacağı vaziyet konusunda Debre ve Pinay iki kutbu savundular. Başbakan, Fransanın inatçı tutumunun devamında fayda görüyor, Maliye Bakam bunu zararlı buluyordu. Ayrıca Pinay iç ve dışla alâkalı bütün ekonomi sektöründe tam seiâhiyet istiyordu.

Pinay pekâlâ fikrini Başbakana kabul ettiremeyince bakanlığını "teknik bir vazife" sayabilir, sadece bakanlığını alakalandıran işlerle haşır neşir olur, resmi plâkalı otomobilini de, hükümet âzalığının cakasını da muhafaza eder, Madam Pinay "Bakan hanımı" olarak kalabilirdi. Dünyada, bırakınız hükümet politikasını, kendi bakanlığının politikasını Başbakanın fermanına tâbi sayan bakanlar mı yoktu? Ama bakanlık vazifesini böyle anlamak, batıda fikir haysiyetine sahip, daha mühimi, siyaset hayatını uzun vadeli bir mesele addeden kimselerin karı değildir. Nitekim Maliye Bakanı Başbakanla ihtilâfını General de Gaulle'e götürmüş, General de Gaülle Başbakanın tarafını tutunca Pinay Maliye Bakanlığı koltuğunu tereddütsüz iade etmiştir. Bugün Pinay bir "sabık Bakan" dır. Pinay aynı zamanda "Sabık Başbakan"dır da. Ama herzamankinden şereflidir, her zamankinden say gıdeğerdir, istikbali ise bütün parlaklığını muhafaza etmektedir. Batıda politikacılar bakanların teknik değil, siyasî adam olduğunu bilirler, kabinelerin müşterek çalışma yapan heyetler sayıldığının farkındadırlar ve fikir haysiyetinden fedakârlık pahasına oralarda kalınca bunu bir takım mazeretlerin arkasına saklanmaya çalışmazlar. İşte Pinay! Dünyanın en mühim işine başlamış bulunuyordu. Mali iş, bu! Başkanı, arkasına dahi bakmadan iskemlesine veda etti. Memleketleka işe de benzemez. Ama Maliye Barinin hakiki büyüklüğünü, öyle geliyor ki, sağlayanlar bu tipte, bu kıratta adamlardır. Bir millet böyle siyaset adamları çıkardı mı, mutlaka büyük millet sıfatına hak kazanıyor ve bu sıfatı alıyor.

D.P.

Efendim nerede, ben nerede?

Geçen haftanın ortalarında birgün İnönü ile Menderes arasındaki düellonun kızgınlığını muhafaza ettiği sırada Ankarada B.M.M.nin önünden geçenler Ankara Palasın kaldırımlarında mutadın üstünde bir kalabalığın bekleştiğini gördüler. Günlerden perşembeydi ve D.P. Grubu toplanıyordu. Bekleşen kalabalık Grupta mühim müzakerelerin cereyan edeceğini sanıyor ve D.P. erkânını seyre hazırlanıyordu. Hakikaten bu sırada Meclisin önünde duran siyah, kırmızı plakalı otomobilden inen gözlüklü, babayani tavırlı, uzunca boylu bir adam, siyah pardesüsünün yakasını düzelterek kapıdan içeri girdi. Babayani tavırlı adamın yüzünde az da olsa bir asabiyet seziliyordu. Üstelik D.P. Grubunun o günkü toplantısına babayani tavırlı adam mutadından çok erken gelmişti. Bu adam V. Menderes kabinesinin kendisini "politika dışı" ilan eden Tarım Bakanı Nedim Ökmendi.

Nedim Ökmen
Sırtı kalın

B.M.M.nin önünde bekleyen meraklı vatandaşlarda mühim hadiselerin cereyan edeceği kanaati kuvvetlendi. Zira, Nedim Ökmenin arkasından bütün Bakanlar Gruba sökün ettiler.

Ökmeni, Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri takip etti. İleriyle aynı anda eski Bakanlardan Samet Ağaoğlu İstanbul plâkalı bir Station Wagon içinde Meclisin kapısında göründü. D.P. nin iki idealist büyüğü birbiriyle yarış edercesine nezaket gösterisine giriştiler. Gösteriyi İleri kazandı ve Ağaoğluna yol verdi. Hemen iki dakika sonra Mercedes otomobiliyle D.P. nin müthiş İçlileri Bakanı Dr. Namık Gedik geldi. Tebessüm dahi etmeden ve selâm vermeden kapıdan içeri girdi. Onu Çalışıma Bakanı Halûk Şaman takip etti. Şamanı V. Menderes hükümetinin diğer Bakanlarından ayıran hususiyet, üzerindeki devetüyü pardesüydü. Gene Mercedes bir otomobil, Adalet Bakanı Esat Budakoğlunu getirdi.

Başbakan Yardımcısı Medeni Berkle, Koordinasyon Bakanı ve Menderesin hususi ilgisine sahip Abdullah Aker Grubun toplanmasına ve Beyfendinin teşrifine beş dakika kala otomobillerinden indiler. Berkin 0003 numaralı makam arabasının plâkasının yeni değiştiği ve rakamlardaki gayrı muntazamlıktan bu değişmenin aceleye geldiği belli oluyordu.

Bu arada B.M.M. nin önü Bedelsiz İthalat otomobillerinin bir sergisi haline geldi. Ankarada bulunan bütün D.P. milletvekilleri teker teker arabalarından iniyor ve kapıdan içeri giriyorlardı. Bu tehalük de D. P. Grubunda bazı şeylerin olacağına bir işaret sayıldı.

Arsa hikayesi

Fakat ertesi gün ve hatta onu takip eden günler, Ankara Palasın önündeki kalabalık Grupta dişe dokunur bir mevzuun ele alındığını gazetelerde göremedi. Bilâkis, gazetelerin yazdığına göre "umumi meseleler" görüşülmüş, Menderes ve bazı Bakanlar izahat vermişlerdi. Aslına bakılırsa, bunda şaşılacak bir taraf yoktu. Genel Başkan Grubuna, mühim meseleler hakkında zaten izahat vermek âdetinde değildi. Böyle meseleler, "yüksek politika" gerektirdiğinde Gruba getiriliyor, milletvekillerinden bir zahiri karar alınıyordu. D.P. nin yüksek başları milletvekillerinin öyle her şeye karışmalarını doğru bulmuyorlardı. Alıştırmamak, yol açmamak lazımdı!

Hakikaten, geçen hafta D.P. milletvekilleriyle temas edenler onları bir "Arsa Hikayesi" ile meşgul buldular. Ancak, meşguliyetin tezahüratı haftanın başında ve sonunda değişik oldu.

D.P. milletvekillerini bu derece meşgul eden arsa Tarım Bakanı Nedim Ökmene ait bir arsaydı. Sinop milletvekili Ömer Özen bu mevzuda D.P. grubuna bir de önerge vermişti. Ortada dolaşan söylentilere göre, Ökmenin Pendikteki bir arsası İş Bankasının finanse ettiği Şişe - Cam fabrikası tarafından satın alınmıştı. Ancak bu satınalma işinde bazı masum istekler, satın alanlar tarafından tereddütsüz kabul edilmişti.

D.P. milletvekilleri birbirlerine, Pendikte kurulacak Şişe-Cam fabrikasının Zirai Donatıma ait bir arsayı birbuçuk milyon liraya satın aldığını, bu arada Tarım Bakanı Nedim Ökmene ait bir arsa için de yarım milyon lira ödediğini anlatıyorlardı. Söylendiğine göre Ökmenin denize hayli uzak mesafedeki arsası metre karesi 120 liraya yakın bir fiatla satın alınmıştı.

Ömer Özen
Meraklı vatandaş

Ömer Özenin önergesi pek çok D.P. milletvekiline -bilhassa Genel Başkanlarına sıkı sıkıya bağlı olanlara- son derece cazip gelmişti. Bu bakımdan D.P. milletvekilleri arasında malûm arsa meselesinin lâfını etmek, iç politika meselelerinin en mühimini -İnönü - Menderes düellosunu- bile unutturdu.

Ne var ki, Beyfendinin kendisine sıkı sıkıya bağlı milletvekilleri gibi düşünmediği geçen hafta içinde belli oldu. Başbakan bunu, ağızları bir karış açık kalan milletvekillerinin önünde açıkça söylemekte zerre kadar tereddüd etmedi. Böylece haftanın yarısını Tarım Bakanının arsası meselesine hasreden bazı milletvekilleri Beyfendinin bu beyanından sonra

işi Türkiye - B.A.C. ordu takımları maçının dedikodusuna götürdüler. Salı ve Çarşamba günleri bulundukları her yerde bu meseleden bahseden koyu Menderesçiler perşembeden sonra hadiseyi başka renk gözlüklerle görüyorlardı. Yani, arsa 500 bin liraya satın alınmıştı da ne olmuştu? Koskoca Tarım Bakanı bu kıymetli, her bakımdan, her zaman bu miktarın üzerinde para edecek arsasını bedava mı verecekti? Hatta bu satış belki Ökmenin zararına olmuş ve arsa yok bahasına bir yeni eserin abideleşmesi için elden çıkarılmıştı!

İki gün içinde Menderesçilerin hadiseyi bu şekilde görmelerine sebeb neydi? Sebeb gayet basitti: Beyfendi öyle istemişti, öyle olmuştu. Hakikaten Başbakan Menderes bu satış için mühim, sayılacak lâfı yeri geldiğinde söylemekte tereddüd etmedi:

"— Ben emrettim".

Bunun üzerinedir ki mutassıp D.P. milletvekilleri Ökmenin arsa satışını gayet makul ve hakkaniyet esaslarına uygun bulmaya başladılar.

Mamafih Beyfendinin birden bire, bir ara rakibi gözüyle gördüğü Ökmene bu derece yakınlaşmasını bazı kimseler tuhaf bir gülümsemeyle karşıladılar. Gerçi Menderesin kabine toplantılarında Nedim Ökmene müstehziyane bakıp "Acaba müstakbel Başbakan ne derler?" diye sorduğu günlerden bu yana köprülerin altından çok su geçmişti. Nedim Ökmen, önüne çıkan fırsatı cömertçe sarfetmiş, çapının Menderesle mücadeleye yeteceğini sananları hayal kırıldığına uğratmıştı. Doğrusu istenilirse bunların arasında bazı yüksek Demokrat başlar da yok değildi. Buna rağmen Başbakanın, gayet gösterişli bir tarzda -ve böyle bir meselede- aşırı sempati beslemediği herkes tarafından bilinen Tarım Bakanının üzerine himaye kanatlarını germesi dikkatle karşılandı, bir çok tefsire yol açtı.

Tesanüt ihtiyacı

Bu hadiselerin cereyan ettiği sırada D.P. saflarında tesanüt ihtiyacı hissediliyor ve bilhassa Adnan Menderes, İnönü karşısında uğradığı yenilginin manevi tahribatım örtmek için arkadaşlarının desteğini arıyordu. Parti içinde "Tek Adam" olarak kalmak, bu anda hayati ehemmiyet taşıyordu. Bir "alternatif" fikri hiç kimsenin hatırından geçmemeliydi. İşin aslında, elindeki bütün zahiri kudrete rağmen Menderesin D.P. içinde kendisini pek rahat hissetmediği bilinen hakikatlerdendi. Sağda solda, üstte altta kendisini bertaraf etmek isteyenlerin mevcudiyetini Genel Başkan pekâlâ biliyordu.

Böyle bir konjonktür içinde, bir

Sussan Olmaz mı ?

Ethem Yetkiner

İstanbul'un Kraldan fazla Kral taraftarı meşhur valisi Ethem Yetkiner tarafından beyan edilmiştir:

Said-i Nursî kimdir? Halen 93 yaşında olan bu zat eskiden olduğu gibi bugün de kendine mahsus fikirlerini muhtelif kitap ve risaleler halinde neşreden bir din adamıdır.... O halde istenilen nedir? "Said-i Nursi'nin seyahat hürriyetini tahdit mi edelim? İstenen bu ise bunu hangi kanuna göre yapalım?"

Namık Gedik

Anadolu Ajansı tarafından tebliğ olunmuştur:

"Son günlerde Said-i Nursi'nin sıkça seyahat etmesi bir mesele haline getirilmek istendiğinden, hattâ getirilmiş bulunduğundan dolayı bir takım mahzurları celbe müstenit olan bu dolaşmalara son verilmesinin ve ötedenberi ikamet etmekte olduğu Emirdağ'da istirahat etmesinin daha münasip olacağı hususunun hükümetçe kendisine telkin olunduğunu Anadolu Ajansı mevsuken istihbar etmiştir".

ara Başbakan adaylığı sıfatı yakıştırılmış Nedim Ökmene ait bir arsa meselesinin ortaya çıkması ve Nedim Ökmenin üzerine Menderesin şefkat kanadını germesi Menderesçiler nezdinde geçen hafta içinde "pek mesut bir tesadüf" olarak vasıflandırıldı ve tatlı tebessümlere yol açtı.

Kıbrıs

Protokole İlâve

Geçen haftanın sonlarında birgün Esenboğa Hava Alanı büyük günlerinden birini yaşadı. O gün Dr. Fâzıl Küçük Kıbrısın müstakbel Cumhurbaşkanı Yardımcısı sıfatiyle ilk olarak Türk topraklarına ayak basacaktı. Dr. Küçük Londrada toplanan Kıbrıs Konferansına gidiyordu, Gerçi, Doktorun ismi resmî Türk protokol listesine ancak 19 Şubat günü girebilecekti ama, Doktor kendi kendisini Kıbrıs Türklerin Cumhurbaşkanı saydığına göre, Ankarada da şimdiden Kıbrıslıların Cumhurbaşkanı Yardımcısı sayılmasına da bir mâni bulunmasa gerekti. Bu sebeble, Dr. Küçük Esenboğa Hava Alanında resmen karşılandı. Başta, Dışişleri Bakan Vekili sıfatıyla İçişleri Bakanı Dr. Nâmık Gedik olmak üzere Dışişleri Bakanlığı Umumî Katip Siyasi İşler Muavini Elçi Zeki Kuneralp, Enformasyon Dairesi Umum Müdürü İsmail Soysal ve İkinci Daire Umum Müdür Vekili Kâmuran Acet ve Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı Amortisman ve Kredi Sandığı Umum Müdürü Mehmet Ertuğruloğlu meydanda hazırdılar. Fakat, Dışişleri Protokolünün, karşılama merasiminde hayli dikkatsiz davrandığı ortadaydı. Bir Cumhurbaşkanı Yardımcısı -transit olarak dahi meydana inse- hiç olmazsa Başbakanın, Büyük Millet Meclisi Başkanının ve Cumhurbaşkanının birer temsilcisinin kendisini selâmlaması gerekmez miydi? Bir ihtiram kıt'asının meydanda yer alması zarurî değil miydi?

Başkan Yardımcısı öğleye doğru BEA'nın Viscount'undan inerken, -Ertuğruloğlunun getirdiği hepsi bir örnek bej paltolar giymiş Kıbrıslı talebeler Başkan Yardımcısına doğru ağır ağır ilerleyen Dr. Gediki koşarak geçtiler ve hep birden Dr. Küçük'ün üzerine çullandılar. Dr. Küçük, "Babamız" sesleri arasında sayısız öpücüklerle yanaklarının ıslandığını hissediyordu. Bu kucaklaşma merasimi esnasında resmî erkân Başkan Yardımcısının elini sıkmak için arkada ellerim kavuşturmuş beklemek zorunda kaldılar. Buna rağmen, merasimin en muvaffak kısmı da bu oldu. Artık Ertuğruloğlu, Türkiye Cumhuriyeti-

nin Lefkoşe Büyükelçiliğine erişmek olan büyük emeline doğru çok ehemmiyetli bir adım atmış sayılabilirdi. Yeni Başkan Yardımcısı, öpüşme ve kucaklama faslına o kadar dalmıştı ki Dışişleri Bakan Vekili sabırsızlanmağa başladı. Bunun üzerine, Enformasyon Dairesi Umum Müdürü İsmail Soysal vaziyete müdahele lüzumunu hissetti ve Namık Gediki işaret ederek "Doktor! Doktor!" diye seslenmeğe koyuldu. Doktor, nihayet durumu farketti ve kucaklayıcıları sükûnete davet edip meslekdaşının elini beşuş bir çehreyle sıkmadı; evet, sıkmadı, ama en protokoler şekilde kucaklamağa teşebbüs etti. Başkan Yardımcısı, uykusunu iyi alamamış olacak ki, bir mahmurluk içindeydi. Nereye çekilse oraya gidiyordu. İki doktor el sıkıştıktan sonra, kucaklayıcılar tekrar Başkan Yardımcısının etrafını aldılar. Herkes, Dr. Küçükü eski Dr. Küçük sanıyor, tam bir laubalilikle ondan Lefkoşedeki, Limasoldaki, Magosadaki, Bafdaki babası, anası, teyzesi, dayısı,tarla işi kredi meselesi ve burs kağıdı hakkında mâlûmat soruyordu. Bu fasıl devamınca da, -üstelik belkemiğinden rahatsız olan aşırı munislerden- Kuneralp hayli beklemek zorunda kaldı. Nihayet, Şeref Salonuna dahil olundu. Başkan Yardımcısı artık rahatlamıştı. Bir koltuğa yayıldı ve Dr. Gedikin hayretle dolu bakışları arasında şöyle bir sigara tellendireyim dedi. Kucaklayıcılar da bu işaret üzerine artık protokol müdahelelerinln sona erdiğini sanarak, koltukların kenarlarına iliştiler ve hep bir ağızdan suallerine devam ettiler. Bu sırarada, Esenboğanın Kıbrıslı Gümrük

Adalet

adli Hakikata uymayan

Yazınıza cevabtır. 25/Kasım/1959 gün ve 278 sayılı mecmuanızın 14. sahifesinde (Adalet) adlı yazınız hilafı hakikat ve İndi Mütalâalarla doldurulmuş yersiz bir hikâyeden başka bir şey olmadığından; İşbu tekzibimin ilk çıkacak nüshanızda, yazımın başlığını başlık yapmak suretiyle neşrini Basın Kanunun 19. uncu maddesine hükmüne tevfikan rica ederim.

1 — Çok sevgili oğlum Yüksel'imin bizleri büyük acılara fark eden hazin ölümü, hikâye ettiğiniz gibi olmayıp, hadiseden üç gün sonra ve hastahanede vukubulmustur. Mezkûr yazınızda "bundan altı ay evvel Yüksel Bozkurt evinde, bir merdiven başında kanlar içinde ölü olarak bulunmuştur. Merdivenin parmaklıklarına sıkı sıkıya sarılı başı basamaklardan birine dayanmış olan Yüksel Bozkurtun gözleri halâ açıktı. Polis geldiğinde ceset henüz soğumamıştı" gibi laflarınızın hakikatte ne derece ilgili olduğunun takdirini, muhterem okuyucularınızın vicdanlarına bırakıyorum.

2 — Hadise yine yazdığınız gibi adliyeye beş ay sonra değil, hadisenin hemen akabinde intikal ettirilmiştir. Bununda isbatı sevgili yavruma, toprağa verilmeden evvel otopsi yapılmış olmasıdır. Eğer muhatabınızı kendiniz gibi zannediyorsanız, İzmir devlet hastanesi size her zaman bu hususta bilgi vermeğe hazırdır, zannederim.

3 — Sonra benim mahkemedeki ifademin yazılışı da hadisenin bütün seyri gibi mesuliyetsizliğinizin tesiri altında tahrif edilmiştir. Şöyle ki: Şahadetimde; "ben dönünceye kadar olan olmuş, oğlum merdivenden düşüp ölmüş" de dememe imkân yoktur. Çünkü yukarıda da belirttiğim gibi, oğlum ancak üç gün sonra hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Yine kızım Gün'ün şahadeti esnasında bana; "Utan anne utan, İnsan bu kadar alçalmamalı" dediği de kendi hayalhanenizin mahsulü neticesi olup tamamiyle hilafı hakikattir. Esasen bu kızımın aldığı aile terbiyesiyle de kabili telif değildir.

4 — Yine hadiseyi anlatan (!) mezkûr yazınızda benim bütün şahadetim boyunca İsmail Karahan'ı savunmakta ısrar ettiğim yazılı; Ben İsmail Karahan'ı savunmak için değil, fakat Adaletin tecellisi için talihin acı bir cilvesi olarak, içinde bulunduğum durumda evlâdını kaybetmiş bedbaht bir ananın bu acı hissini yenmeğe çalışarak uzun seneler Türk Adliyesine hizmet etmiş bir insanın eşi olarak Türk Adaletinin yüksek huzuru önünde sadece ve sadece gördüklerimi ve bildiklerimi anlattım.

Esasen yıllarca Mahmut Esat gibi Mümtaz bîr Adliyecinin eşi; ve yine yıllarca evvel dul kalıp da bütün kuvvet, kudret ve ömrünün 35 yılını çocuklarına seve seve harcamış bir ana olarak da hakikatlere aykırı bir ifadede de bulunamazdım.

5 — Gördüklerimi de doğru olarak anlatmamın "Kraldan fazla kral taraftarı" olarak tavsifi, Adaletin Ulvi muhitinde bulunmuş, Adaleti en yüksek his olarak kabul etmiş bir anaya karşı hareketlerin en büyüğüdür? En büyük tesellim: Böylesine büyük ızdırap içinde kıvranan bir Türk anasının acısiyle alay edercesine neşriyatta bulunmanızın neticesi er geç muhterem efkârı umumiyenin vicdanında hakiki maskesini bulacağıdır.

Hadisatı tahrif ederek sütunlarınıza geçirmeniz çıktığınızdan beri daima hakikate hizmet ettiğinize ve savunduğunuza safiyetle inanmış olan beni büyük bir teessüre gark ederek, size karşı olan itimadımı kaybettirmiş, saflarınızdan uzaklaşmama sebep olmuştur.

Hürmetlerimle
FEHEDA BOZKURT

Müdürünün getirdiği iki hanım Dr. Küçüke buketler takdim ettiler. Dr. Küçükle refakatindeki Federasyon Reisi Rauf Denktaş ve Tarım Bakanı Fâzıl Plümer için yukarda üç kişilik yemek hazırlanmıştı. BEA her nedense uçakta yemek vermiyordu. Fakat Dr. Küçük, Nâmık Gediki bekletmemek için yemek yemekten vazgeçti ve iki kahve içmekle yetindi Derken,

Dr. Fazıl Küçük
"Babamız"

kalkış saati gelmişti. Doğrusu, bu BEA şirketinin protokolden hiç haberi yoktu. Başkan Yardımcısını, uçağa bütün yolculardan sonra davet etmek icabettiğl hâlde, onu ve arkadaşlarını ilk önce uçağa bindirdiler. Daha öbür yolcular uçağa girmemişti ki BEA Viscount'unun önünde duran bir KLM Viscount'u motörlerinl çalıştırmağa başladı. BEA hâlâ kalkamadığı için, başta Dr. Gedik olmak üzere resmi erkân pistin üzerinde bekliyorlardı. Bu sebeble, KLM'in yeni sönmüş gaz ocağı kokulu jet dumanlarını bol bol teneffüs etmek zorunda kaldılar.

Yeni bir ölü

Müstakbel Başkan Yardımcısının 16 Ocakta çalışmalarına başlayan

İkinci Londra Konferansında yapacağı fazla şey yoktu. Fakat, Kıbrıs Türk Cemaatinin Cumhurbaşkanı, Lefkoşede geçen hafta içinde çok önemli bir meseleyi halletmişti. Dr. Küçük, 12 Ocak akşamı Türk Tüccarlar Derneğinde şerefine verilen bir kokteyl partide, "Türkten Türke" kampanyasının birkaç tüccarı zengin etmekten başka bir işe yaramadığını ve bu kampanyanın daha fazla devam edemeyeceğini -daha birkaç dakika önce etrafındakilere tam aksi şeyleri büyük bir emniyetle izah eden- Rauf Denktaşın hayretten faltaşı gibi açılmış gözlerinin içine baka baka söyleyivermişti. Bu suretle, Türk hükümetinin Kıbrıstaki emniyetli temsilcisi Nihat Erimle Rauf Denktaş arasında aylardır cereyan eden gizli mücadele, Denktaşın mağlubiyetiyle neticeleniyordu. "Ya Taksim, Ya Ölüm" âvâzelerinden sonra, "Türkten Türke Kampanyası" da böylelikle tarihe gömülüyordu.

İhtilâflı Üsler

Müstakbel Başkan Yardımcısı işte bu başarısından sonra Londraya gidiyordu. Londrada asıl iş İngiltereyle Makarios arasındaydı. Makarios, Kıbrısın Güney sahilindeki iki küçük üssün içinde Kıbrıslı Rum kalmamasını istiyordu. Halbuki, bu talep kabul edilirse, zaten kuşa dönmüş olan üsler Haliç iskelesinden farksız hâle gelecekti. Bu, İngilterenin Adada askeri üstünlüğü elden bırakması demek olurdu. Londra Anlaşmaları Türkiyeye Adada haklarını savunmak için kafi imkan tanımamıştı. Gerçi, Türkiye Adada 650 asker bulunduracaktı ve bunların ilk onbeşi Kur. Alb. Turgut Sunalpın başkanlığında Kıbrısa varmıştı ama, -Albay Kumanakisin komutasındaki ilk Yunan askeri hey'etinin de 15 kişiden ibaret olmasına rağmen- sonunda Yunan efzunlarının adedi 950 ye çıkacaktı. Bu durumda, Türkiyenin İngiliz askerinin Adada kalmasında menfaati vardı.

Londrada gayri resmi olarak görüşülecek bir konu da, Kıbrısın İngiliz Milletleri Camiası üyesi olmasıydı. Makariosla Küçük bu konuda mutabıktılar. Atina ve Ankara da aynı fikirdeydiler. Fakat, İngiltere küçücük Kıbrısa Commenwealth konferanslarında Kanada ve Hindistan kadar hak tanımak istemiyordu. Kıbrıs, Commenwealth içinde kalmalıydı ama, başka bir statüsü olmalıydı. Halbuki, dünya çapında bir siyasetçi olduğunu göstermek sevdasında olan Makarios Cenapları, Commenwealth toplantılarında Nehrudan ve Diefenbaker'den asla aşağı kalmak niyetinde görünmüyordu.

Üniversite

Gençlik ateşi

Geçen hafta içinde bir akşam, saatin yediyi birkaç dakika geçtiği sırada radyolarını açanlar spikerin bir cümleyi okumakta olduğumu duydular. Spiker "Bugünün Türkiyesinde inkılapçılık bir vesile-i imtiyaz değil, Türk vatandaşının sıfat-ı aslisidir" diyordu. O günlerde İnönü-Menderes düellosu devam ettiğinden ve Başbakanın terkipli konuşmaktan hoşlandığı bilindiğinden pek çok kimse gene Menderesin bir cevabını dinlediklerini sandılar. Hata, metin bittiğinde ortaya çıktı, zira spiker imza olarak şunu okudu: "Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Yavuz Esmersoy". Nihayet genç bir insan olması gereken Başkanın tam Menderes üslubuyla konuşması, tabii tebessümlere yol açtı. D. P. nin mutemet adamlarından Esmersoy, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Turizm Müdürü -Allah, Allah! Turizm ile ne alakası var? Yoksa D.P. için yolculuk mu görünüyor?- Yılmaz Şakarcanla beraber Başbakana telgraf çekmiş, endirekt şekilde İnönüye "Türk yüksek tahsil gençliğinin hakiki mümessilleri olarak" teessür ve teessüflerini bildirerek Menderese hürmetlerini sunmuştu.

Gençler Kongrede
Oyuna oyun

Radyonun bu telgrafları okuyup başka telgrafların çekilmesini böylece teşvik etmesinin arifesinde Ankaradaki D. P. çevrelerinde sadece sinirli değil, aynı zamanda son derece hiddetli bir hava esmişti. İnönü- Menderes düellosunda, hemen herkes gibi -hattâ herkesten de ilerde olarak- gençliğin İnönü safında yer almış bulunması, gerilmiş asabı büsbütün bozmuştu. Hele haftanın tam başında İstanbulda cereyan eden bir hadise yaraya tuz, biber ekmişti.

Ayakta ve alkışlarla

Haftanın başında, İstanbulun geniş Spor ve Sergi Sarayında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyetinin kongresi vardı. Kaloriferler mutad veçhile çalışmadığından salon soğuk, asaplar gergindi. Kongrenin gürültülü ve heyecanlı bir anında, beklenmedik bir hadise hazır bulunanlar üzerinde buz gibi duş tesiri yaptı. Eyüp Yardımcı-müstafi Milli Eğitim Bakanının yeğenidir- ve taraftarları, hiçbir sebep ve alâka yokken, bir önerge ile Menderese bağlılık telgrafı gönderilmesini istiyorlardı. Koca salonu dolduran iki bin Hukuklu derin bir sükûta gömüldü. Herkes hayret ve merakla yekdiğerinin yüzüne bakıyordu. Doçent Dr. Tarık Zafer Tunaya -patlak vermesi muhtemel müessif hadiseleri otoritesi ile bastırabilmesi için Hukuk Fakültesinin bu çok sevilen hocası, iki bin öğrenci içinde Kongre Başkanlığına seçilmişti- sükûnetle reye başvurdu. Menderese bağlılık telgrafı çekilmesi lehinde el kaldıranların sayısı, sadece altıydı. Ama ötekiler reye iştirak etmediler. Menderese telgraf çekilmesini önlemek istemiyorlardı. Akıllarında başka bir şey vardı. Gençlerle, böyle usuller kullanarak başa çıkılamıyacağının ispatı lâzımdı. Önerge kabul olundu.

Fakat biraz sonra Başkanlık Divanına ikinci bir önerge geldi. İnönüye, irticaya karşı giriştiği mücadeleden dolayı tebrik telgrafı çekilmesi isteniyordu. Daha Tarık Zafer "İnönü" lâfını bitirmemişti ki, bütün salon ayağa fırladı ve eşine raslanmayan bir tezahürat başladı. Herkes ayakta alkışlıyordu. Sivil polisler takriri verenlerin isimlerini tesbite çalışırlarken Hükümet Komiseri ileri fırlamış, bağıra çağıra "Bu telgraf gönderilemez, siyasidir" diyerek müdahale ediyordu. Tunaya "Başbakana çekilen telgraf siyasi sayılmaz da, İnönüye çekilen telgraf mı siyasi sayılır? Ben bu çocuklara sonra nasıl siyasi eşitlik ve hürriyet dersi verebilirim?" sözleri ile Hükümet Komiserinin ağzını tıkadı. Çıkan kargaşalıklar sırasında bir öğrenciyi tartaklıyan bir sivil polise de "Bir Hukuk talebesine böyle muamele yapılamaz" diye haykırdı ve otoritesiyle vaziyete hâkim oldu. İrtica ile yaptığı mü-

Bir Mülakat

Bir İlim Adamı

Son haftaların en mühim hadisesi irticanın kıpırdanışları karşısında gençliğin aldığı vaziyettir. Bu hadiseler arasında, İstanbul Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyetinin yaptığı kongre dolayısıyla bir isim duyulmuş bulunuyor: Doçent Tarık Zafer Tunaya. Tunaya, genç neslin bir temsilcisidir ve Atatürk inkılâplarının bekçileriyle omuz omuzadır.

Tunaya fikirlerini AKİS'in İstanbul muhabirine son derece cazip bir üslûp içinde anlattı. Aşağıda bulacağınız mülakat bu konuşmada Tunayanın açıkladığı fikirlerdir.

AKİS

Üç dört gün evvel dersten çıktığım bir sırada iki genç kız talebem bana şu soruyu sordular: "Efendim, merak ettiğimiz bir şey var. İrtica ne demek?" Kendilerine kısaca dedim ki: "İrtica rücu, geriye dönmek demektir. Ama nereden geriye dönmek? Türk Devriminin kabul ettiği esaslardan geriye doğru gitmek: Yani muasır medeniyet seviyesine yükselmek prensibini tanımamak, onu inkâr etmek!" Olaya bu açıdan bakmak mümkün ve hislerimize kapılmadan, ilmî bir gözlükle, objektif olarak bakmak lâzım. Zira bir ilim adamı her şeyden evvel olayın varlığını tesbit eder. Siz ona iyi deyiniz fena deyiniz, bu değer hükümlerimiz olayı ortadan kaldırmaz. Olay vardır. İrtica olayını da ne lüzumundan fazla büyültmek, ne de lüzumundan fazla küçümsemek gerekir. Bu olay vardır. O her yenilik hareketi karşısında da kendisini daima göstermiştir. Patrona Halilden Kubilayın katillerine kadar..

"Türk devrimini inkâr etmek niçin mürteciliktir?

"Çünkü Milli Mücadeleyi takiben Türk inkılâbı dediğimiz fikirler ve hareketler bütünü, Türklerin milli bir hayat yaşıyabilmeleri için tek yoldu. Bunun dışında Türkler ya Sovyet peyki olmaya, ya bir yarı müstemleke hayatı yaşamaya mahkûm edileceklerdi. Türk İnkılâbından gayri bir kurtuluş yolu yoktu. Bir buçuk yüzyıldır, her çeşidi ile kurtuluş yollarını ve çarelerini denemiştik. Fakat hiç birisi ne Türkleri, ne de Türklerin hâkim oldukları bir İmparatorluğu kurtarmıştı. Türk devrimi yüzyılların yapamadığı bir işi başardı. Türkleri Asya hurafelerinin ve bâtıl itikatların bir örümcek ağı gibi kavradığı hayatın içinden, harabe halindeki bir medeniyet alanından kurtarma yoluna girdi. Kesin olarak Batı medeniyetini kabul etmemiz gerektiğini ilk defa Türk devrimi açıkça, çekinmeden ilân etmiştir. Bir buçuk yüzyıllık bütün ıslahat hareketleri daima telifçi, ikici, mütereddit kalmışlardır. Eskinin yanında yeniyi, birbirini inkâr eden iki müessesesi yaşatmak istemişlerdir. Bir taraftan inkılâpçı, bir taraftan da muhafazakâr kalabilmekte bir kurtuluş ümidi görmüşlerdir. Türk devrimi böyle bir ıslahat metodunu topyekun reddetmiştir. Türk Devrimi telifçilikle, tereddütle, muhafazakârlıkla, taassupla cepheden çarpışmayı göze almış bir harekettir. Türk Devrimi Batı medeniyetinin kabulünü ilân etmekle, Türkiyenin yüzde doksanbeşi müslüman olan halkının hristiyanlaşacağını ilân etmiş değildi. Zaten böyle bir durumun ortaya çıktığını tarih de kaydetmemiştir. İlmi araştırmalar bize gösterir ki, farklı medeniyetlere sahip iki kitle karşılaşınca aralarında bir sentez olur. Birbirlerinden bir şeyler alırlar. Birbirlerine bir şeyler verirler. Bunlardan birisi ortadan kalkmaz.

DEVRİMLER VE DİN

İşte gericilik dediğimiz hareket bu tarihi olayın bilinmemesinden, anlaşılmamasından, bilinmek ve anlaşılmak istenmemesinden doğmuştur. Devrim hareketlerinin iltifat görmediği çevreler onu milli mukaddesatı yok etmekle suçlandırmışlardır. Oysa İstanbulda Anadolu kahramanlarının idam fetvalarını imzalayan bir Şeyhülislâm "Sarığını bir halı gibi işgal kumandanlarının ayakları altına sermekle" mi millî mukaddesatı kurtaracaktı? Türk Devrimi Batı medeniyetini bir müşterek medeniyet olarak kabul etmiştir. Sadece hristiyanlığın eseri saymamıştır. Onda bizim de hakkımız var. Hakkımızın yok olduğu farzedilse bile, bir gün hissemiz olacaktır. Türk Devrimi ne bir din değiştirmek, ne de milli haysiyet ve hüviyeti kaybetmek olmuştur. Bu hareketin karşısında onu baltalamak isteyenler de, daha yapılmakta olduğu anlarda belirmiştir. Bunlar taassubun ve bâtılın esiri çevrelerdir. Onlar için milli bir istiklâli gerçekleştirmenin fazla bir değeri yoktur. Türkiye bir müstemleke olarak kalsaydı bile, onlar gene taassubdan ve bâtıldan faydalanarak varlıklarını devam ettirebilirlerdi. Bu bakımdan Türk devrimi karşısında onu itham edenler hiç bir suretle onu anladıklarını iddia edememişlerdir. Türk Devriminin dayandığı lâiklik prensibini dinsizlik, hattâ din düşmanlığı olarak vasıflandırmışlardır. Bu prensibe bağlı olan her şeyi "küfr" saymışlardır. Bunca yıl sonra Türklerin dinsiz olmadıkları anlaşıldığı gibi Batı medeniyetinin de benliklerini yok etmediği meydandadır. Türk İnkılâbı din düşmanı bir hareket olmamıştır. O, dış düşmanlardan fazla geri çevrelerle çarpışmıştır.

"Türk Devrimi daima böyle bir zihniyetle müca-

Gözüyle Devrimlerimiz

deleden doğmuştur. Sırf bu bakımdan, şurada söylemek gerekir ki, devrim hareketleri halka karşı bir gidiş değildir. Fakat yüzyıllarca koca bir camiayı bâtıl itikatlar ve hurafelerle geriletmiş olan kuvvetlere karşı bir gidiştir.

"Bugün de Türk Devriminin karşısında bu gibi ithamların ileri sürüldüğünü kolaylıkla görmek mümkündür. Bunun en yakın örneğini Saidi Nursinin fikirlerinde buluruz. Kısa etek giyen kadınların çıplak bacaklarının cehennemde yılan suretinde görüleceklerini bunların birer cehennem odunu olduklarını, 1959 yılında, füze çağında, okuyor ve dinliyoruz. Çarşafın kadınlar için bir kale ve siper olduğu telâkkisini, şapkanın "yüz veçhile" kanuna ve İslâmiyete muhalif olduğunu gene onun eserlerinde okuyoruz. Bir erkeğin inhisar altına alınamıyacağı, dolayısiyle başka kadınları da nikâh edebileceği hükmünü Saidi Nursî "24 üncü Lem'a" sının 1958 baskısının 24 üncü sayfasında vermektedir. Çocuğunu hafız mektebinden alıp da Avrupaya gönderen annenin ebedi hayatını tehlikeye koyduğunu aynı eserlerden öğreniyoruz. Bir Doğu Üniversitesi olarak kurulmasını istediği Medresetülzehrada "Arapçanın vacip, Kürtçenin caiz, Türkçenin lâzım" olacağını gene aynı kaynaklardan öğrenmekteyiz. Bu fikirlerle beslenmiş bir çevre içinde insanlar çocuklarını kolayca kurbanlık koyun sayabilirler.

DEVRİMLER VE GENÇLİK

"Şimdi, bu çeşit olaylar karşısında, genç insanların tutumu ne olabilir?

Üniversitelerde ve yüksek öğretim müesseselerinde, fikri ve mesleki bir olgunluğa ulaşmak isteyen körpe dimağların, Türk Devriminin heyecanlı havası içinde yetişmiş bu genç insanların, memleketlerinin alınyazısını ilgilendiren olayların tesiri altında kalmamaları imkânsızdır. Her ıslâhat ve devrim safhasında onların rolü olmuştur.

"Bugün Türk Devriminin yanlış anlaşılmasından veya anlatılmasından en fazla müteessir olan kitle de gene gençlerdir. Onlarla meşgul olanlar bunu daima görmekte ve bilmektedirler. Her an onların genç kafalarındaki sorulara cevap bulmak ödevi ile karşılaşırsınız. Bu geniş merak, onları Türk İnkılâbını daha fazla öğrenmeye ve anlamaya sevkediyor. Şimdi asıl mesele gençlerin bu meraklarını tatmin edip edemediğimizdir. Bana öyle geliyor ki, bu konuda verimli çalışmalardan yoksunuz. Bir Meşrutiyet yazarının dediği gibi, ışık veremediğimiz kimselerden aydınlık istemeye hakkımız var mı?

"Türk Devrimini incelemek zahmetine katlanmayanlar için birçok şeylere kolayca inanmak mümkündür. Fakat her şeyden evvel Türk Devrimini basit klişe-

Doç Tarık. Z. Tunaya

lerden ve safiyane anlatışlardan kurtarmamız gerekir. Türk Devriminde genç dimağları tatmin edecek birçok unsur mevcuttur. Türk İnkılâbını ciddi bir inceleme ile anladıktan sonra, onun ilerletici karakteri muhakkak takdir edilecektir. Bir devrimi anlamak ise, sadece bir inanç, bir gönül işi değildir. Onu rasyonel bir şekilde tahlil haddesinden geçirmektir. Onu muhakeme etmektir. Tarih boyunca ondan önce cereyan etmiş ıslahat olaylarıyla mukayese etmektir.

"Gençlerin büyük bir kısmı bu doğru yoldadır. Onların Türk Devrimine bağlılıkları böyle bir gayretin meyvası olarak görülüyor. Henüz bu çalışma ve inceleme yoluna girmemiş olanların da bir an önce basma kalıp anlatışların esiri olmaktan kurtulmaları gerekir. Yarının insanlarından, ben bir hoca olarak, bu gayreti beklerim. Türk Devrimini yermeye çalışanlar, ıslahat baltalayıcılarının uğradıkları hüsrana uğrayacaklardır. Çünkü Türk Devrimi, Türkleri "mes'ut ve müreffeh" bir hayata ulaştıracak prensiptir. Yaşayan görür.

cadele dolayısıyla İnönüye tebrik telgrafı böylece gönderilirken, artık kaybedeceklerini -ve faka bastıklarını- anlamış olan gruptan sarışın bir öğrenci, Tarık Zaferi itham eden bir eda ile "Hocam, siz siyaset yapıyorsunuz" diyordu. Bir türlü profesörlüğe yükseltilmeyen Tunayanın mukabelesi gene susturucu oldu: "Siyaseti size ben öğretiyorum. Neyin siyaset olduğunu gayet iyi bilirim."

İşte kongre, böyle bir hava içinde seçimlere gitti.

Eskiciler ve yeniciler

Seçimler için hiziplerin kulis faaliyeti, kongre tarihinden çok önce başlamıştı. Ekseriyet sağlamayan fikirlerin şampiyonu olan ve Hukuk Fakültesinde "Nurcu" diye nâm salan Kadri Mısırlıoğlu "Yıldırım Grubu"nu kurmuştu. İktidarın Güdümlü Gençlik politikasının yürütücüsü Antalya milletvekili Sadık Erdemin desteklediği ve Talebe Cemiyetlerini D.P. ye bağlı mahdut öğrencilere kazandırmak için gayret sarfeden Yardımcı ile Ertuğrul Mat "Birinci Sınıf Grubu"nu teşkil ettiler. Yardımcı ile Mat, 1959-60 ders yılında Hukuk Fakültesine gelen öğrencileri kendi saflarında toplamak için, bir taktiğe başvurarak Gruplarına "Birinci Sınıf" adını vermişlerdi. Eski öğrencilerin Siyasi istikametleri ve emelleri hakkında kafi bilgiye sahip oldukları için kendilerini tutamadıklarını bilecek kadar zekiydiler, dolayısiyle bütün faaliyetlerini Birinci Sınıf öğrencileri üzerinde teksif etmişlerdi. Buna mukabil, devrimci öğrenciler dört ayrı grup meydana getirdiler.

Hiziplerin propaganda faaliyetleri çok çekişmeli oldu. Birinci Sınıf Grubu, başında Sadık Erdem bulunan D. P. Gençlik Bürosunca finanse edilen geniş bir propaganda faaliyetine girişti. Grup gayet şık ve pahalı beyannameler bastırdı, müzikli toplantılar tertipledi. Önceden de tahmin edildiği gibi, kongreye bir hafta kala Yardımcı-Mat ile Mısırlıoğlu grupları birleştiler. Devrimci grupların bazıları da aynı yolu takip ettiler.

Bu hazırlıklardan sonra Mücadele, D. P. İzmir milletvekili Kemal Serdaroğlunun vaktiyle hükümetler devirip kurduğunu Bütçe Komisyonunda bu hafta ifşa ettiği Hukuk Fakültesi kantininden Spor ve Sergi Sarayına intikal etti. Yardımcı ile Mat, beş otomobil tutmuşlar, ön camlarına "Birinci Sınıf Grubu" ibaresini taşıyan bandlar yapıştırmışlardı.. Yardımcı ve Mat, bu beş otomobillik kafile ile pek özendikleri politikacı büyüklerine has bir gövde gösterisi yaparcasına, Beyazıttan Cağaloğlu yoluyla Spor ve Sergi Sarayına gittiler. Spor ve Sergi Sarayı içinde ve dışında, sıkı emniyet tedbirleri alınmıştı.

Ancak seçimlerin neticesi, Yardımcı ve Mat için pek hazin, pek acı oldu. Tam liste halinde 16 oy toplayabildiler. Mısırlıoğlunun grubuyla karma olarak aldıkları oylar ise yüzü geçmiyordu. İnönünün savunduğu fikirlerin arkasında yer alan devrimci gruplar böylece 1,223 oydan geriye kalanları toplayarak, Menderese bu haftaki meşhur telgraflardan birini çekmiş olan T.M.T.F. Genel Başkanı Samed Güldoğan taraftan eski İdare Heyetini devirdiler. Fakat Cemiyet Başkanlığı seçiminde, en şanslı aday görünen idealist ve çalışkan Şekip Demirelin kaybetmesi günün tek sürprizi sayıldı. Demirel gülerek bunu, sırf Aydınlı olmasının uyandırabileceği zehabına verdi. Fakat, arkadaşlarının üzerindeki yanlış intibaı silmek için gayet pratik bir çare keşfediverdi: Kongreyi müteakip, hemen o gece Şehreminiye gidip. C.H.P. Ocağına kaydını yaptırdı!

Ankarada hiddet

Hadise, bu hafta Ankaradaki yüksek Demokrat çevrelerde görülmemiş asabiyet yarattı. Son senelerde D. P. Talebe Cemiyetlerini ele geçirmek için bunca gayret sarf etmiş, para akıtmış, idari bütün zorlamalara başvurmuştu. Demek, netice buydu! Güdümlü Gençlik politikasını idare edenler kendi başlarında çakmaya başlayan şimşeklere karşı derhal, taraftarlarını harekete geçirdiler, Menderese telgraflar çektirtmeğe başladılar. Böylece, asabiyeti teskin edebileceklerini ümit ediyorlardı. Fakat netice pek umdukları gibi olmadı. Zira D. P. nin başları bir Gençlik Hareketinden pek yılıyorlar, 1957 seçimlerinde C.H.P. nin başarısında gençlerin büyük rol oynadığını biliyorlar, önümüzdeki seçimlerde bu rolün daha da ehemmiyet kazanacağını ve Türkiyenin her tarafında Demokrat partizanların karşısına imanlı, kararlı Yüksek Tahsil Gençlerinin dikileceğinden emin bulunuyorlardı.

Halbuki aslında D. P. nin gayretleri hiç netice vermemiş değildi. "Said-i Nursi hareketi" gibi hareketler karşısında geçen senelerde bütün talebe teşekkülleri yekvücut oluverirler, Atatürk Gençliğine yaraşır tepkiyi gösterirlerdi. Bu yıl en büyük ve kabına sığmaz gençlik teşekkülü T.M.T.F. nin dut yemiş bülbüller gibi sessizliğe gömülmesi, hadiselerin içyüzüne vakıf olanları hiç şaşırtmadı. Bu nisbi zafer Erdemin gayretleri sayesinde kazanılmıştı. Ancak, irticanın kıpırdanışları "Sadık Ağabey"in kesenin ağzını Halil İbrahim cömertliği ile açarak T. M. T. F. yi zapturapt altına alırken, M.T.T.B. üzerindeki kontrolünü elden kaçan sabun gibi kaybettiğini ortaya koyda M. T. T B. nin başındaki, düşündüğünü söylemekten çekinmiyen ve yukarıdan emir almıyan Atatürkçü gençler, türlü baskı ve tazyiklere rağmen harekete geçtiler, hortlayan irticayı protesto ettiler, "Yeter, dur!" diye haykırıverdiler.

Yasak!

Nadir Nadinin dediği gibi "Atatürk'ü öven yazılara neşir yasaklarının gelmeğe başlıyacağı devirler" in yaklaşması, tehlike çanını çalan İnönü'nün dediği gibi "Nursinin arzuladığı idarenin kurulması gayretlerinin belirmiş olması" na rağmen T.M.T.F. nin başındakiler kaskatı duruyorlardı. Ama böyle bir tutumun tabii neticesini Genel Başkanlık koltuğuna cebirle oturtulan Güldoğan ve taraftarları son günlerde Talebe Cemiyetlerinde uğradıkları yenilgilerde müşahade ettiler. Güldoğan ve taraftarlarını, Sadık Ağabeyleri, şimdiye kadar İstanbul'da aktedilen Hukuk, Orman, İktisadi ve Ticari İlimler ve Eczacı Talebe Cemiyetlerinde kurtaramadı. Gündoğancılar sadece Edebiyat Fakültesini kazanabildiler. Böylece önümüzdeki günlerde toplanması gereken İ.Ü.T.B. ve T.M.T.F. kongrelerini Güldoğan ve arkadaşlarının kaybedeceği apaşikar meydana çıktı. Ancak, adı geçen teşekküllerin kongrelerine idare ve emniyet amirlerinin müsaade edip etmiyecekleri zihinleri kurcalıyan bir sorudur. Tecrübeler, müsaade edilmiyeceğini ve Güldoğan'ın bir zamanlar M.T. T.B. ye yerleştirilen Orhan Sakarya gibi "Ebedi Başkan" olarak hiç olmazsa seçimlere kadar kalacağını göstermektedir.

Nitekim ilk kara haberi, Ankara'dan, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği İkinci Başkanı Yalçın Küçük bu haftanın sonunda verdi. 17 ocakta, toplanması gereken kongrelerine Vilayetçe izin verilmemişti. Halbuki kongreler izine tabi değildi ve bir ihbar kâfiydi. Vilâyetin tutumu derhal D.P. nin mutemet adamlarından Esmersoyun kaybetme ihtimaline bağlandı. D.P. Gençlik Bürosunun mensubu bulunan Esmersoy beklenildiği veçhile düşerse, kim ortaya çıkarak gençlik adına Başbakana malûm bağlılık telgraflarını çekecek ve İnönüye, ismini zikretmeden sol eliyle sağ kulağını gösterircesine, teessürlerini, teessüflerini bildirecekti?

BASIN

Gazeteler

Çok perdeli komedi

Geçenlerde,bir gün İstanbulun basın merkezi Cağaloğlunun sakinleri, İran Şahının, sabık ve cazibeli eşi Süreyya ile Türkiyeyi ziyareti vesilesiyle asfaltlanan ve Doğan Nadinin bir fıkrası üzerine asfaltı Cumhuriyet gazetesine kadar uzatılan Halkevi sokağında cereyan eden bir hadiseyi tebessümle seyrettiler. Vaktiyle, meşhur 0073 plakalı Cadillac'ın mümtaz misafirler taşıyarak dolaştığı sokağa hususi plakalı bir araba girdi, direksiyonda bulunan zat arabasını İstanbul lisesinin karşısındaki tahtaperdenin baklava köşesi şeklinde nihayetlendiği noktasına park etti. Sonra, arabadan inerek Cumhuriyetin biraz ilerisindeki Yeni Sabaha doğru yürüdü, gazetenin sadece muteber ziyaretçilere tahsis edilen gösterişli ve mermer ön kapısından içeri girerek kayboldu. Bir zamanlar Adnan Menderesin aşındırdığı merdivenleri şimdi Kasım Gülekin tırmanması -ziyaretçi, C.H.P.nin eski Genel Sekreteriydi- aynı esaslar üzerine kurulan ittifakların ne çabuk çözülüp ne çabuk bağlandığı hakkında bir fikir veriyordu. Nitekim o gün, bir zamanlar isminden bahsedilmemesi için emriyevmiler çıkan gazetenin Sefa Kılıçlıoğluya ait muhteşem dairesinde Gülek, Babıâlinin bu fütursuz -ama, ne yalan söylemeli yaman- adamıyla "memleket meseleleri"ni görüştü. Zaten meşhur emriyevmide bundan bir müddet evvel bir isim değişmiş, Sefa Kılıçlıoğlu Yeni Sabahta Kasım Gülekten değil, Menderesten bahsedilmesini yasak etmişti! Böylece Menderes - Erim - Kılıçlıoğlu üçlüsü bozulmuş, boş yere Gülek, o bilinen maharetiyle girmişti. "Memleket meselelerinin başında Kılıçlıoğlu için artık Menderesle ihtilâfı geliyor, Gülek işe her şeyden çok isminin manşetlerden eksik olmamasına çalışıyordu.

Bu suretle Yeni Sabah binasının en üst katındaki, görülmemiş ihtişamla döşenmiş oda bir defa daha "enteresan konuşma"lardan birine şahit oldu. Yeni ittifakın ne derece verimli ve ne kadar ömürlü olacağı tabii bilinmiyordu ama, o günden sonra Gülek Halkevi sokağında sık sık göründü. Buna muvazi olarak "Kasım Gülek" adı da Yani Sabahın sütunlarında mutena bir yer işgal etmeye başladı. Fakat eski Genel Sekreteri mermer merdivenleri tırmanırken görenler, Sefa Kılıçlıoğluyu düşünerek "Gene yanlış ata oynadı" diye gülümsemekten kendilerini alamadılar.

Şah damarı

Doğrusu istenilirse, bir zamanlar gayrıresmi protokolde Başbakandan hemen sonra, fakat Bakanlardan muhakkak ki evvel gelen ve en ciddi toplantılarda bulunmasında mahzur görülmeyen, kıymetli fikirlerinden devlet erkânını faydalandıran, onlara başarılı bir Basın Politikasının sırrını öğreten Sefa Kılıçlıoğlu ile Menderes arasındaki tamamen şahsi çekişme ve birbirini yola getirmek için karşılıklı mücadele usulleri ne vakittir tatlı tebessümlerle takip olunuyordu. Kılıçlıoğlu dostluk ve ideal arkadaşlığı yıllarında hiç bir zaman "hayır" cevabı almamış, Bakanlara çıkışmaktan çekinmemiş, bir arzusu reddedilse derhal Yeni Sabaha dönüş yaptırıyormuş edası takınarak arzusunun yerine getirilmesini sağlamıştı. Meselâ hiç kimsenin otomobil getiremediği bir devrede, Maliye Bakanına çatmakla başlayan ve seri teşkil edecek intibaını veren bazı başyazılar üzerine bizzat Menderesin emriyle altıbin dolar derhal transfer olunmuş ve zengin olduğundan beri masumane merakı "her şeyin en muhteşemine sahip olmak "tan ibaret bulunan Kılıçlıoğlunun meşhur Lincoln'unu getirmesi sağlanmıştı. Hareket D.P. çevrelerinde şimşek çekmiş, fakat Menderes şahsını ortaya koyarak itirazları önlemişti.

Ama o tarihlerde Kılıçlıoğlu Demokrat arkadaşlarına Basını nasıl yola getirebilecekleri hususunda son derece faydalı nasihatler veriyor, kâğıt tevziatının ehemmiyetini anlatıyor, bilhassa gazetelerin ve mecmuaların şah damarını ilânın teşkil ettiğini öğretiyordu. Başbakanlık arabasının daimi yolcularından olan, resmi davetlerde şeref masasında yer alan, Hükümet Başkanıyla elini herkesin içinde omuzuna koyacak derecede samimi görünen ve Fransa tarihinin "Eminence Grise'liğini pek benimseyen Sefa Kılıçlıoğlu geçenlerde başkaları için tavsiye ettiği tedbirin kendisine karşı alındığını, Yeni Sabahın şah damarının kesiliverdiğini gördü.

Eğlenceli tartışmalar

Hadise, Yeni Sabahta çıkan ve Alman milletine karşı son derece ağır isnatları ihtiva eden bir başmakale, ideal arkadaşlığı bozulduğundan beri İktidarda biriken büyük hiddetin vesilesi haline getirilerek patlak verdi. Ama asıl eğlence, İktidarın sözcüleri Sefa Kılıçlıoğluyu, Sefa Kılıçlıoğlu İktidarı itham etmeye koyulunca başladı. Yeni Sabah feryat ediyordu: Bu nasıl Basın rejimiydi, bir gazetenin hayatıyla oynanır mıydı, bu ne keyfi sistemdi, yazıda suç varsa mahkemeye verilirdi, idari ceza olur muydu? Bunların hepsi, tabii son derece doğruydu. Yapılan muamelenin haksızlığı, bulunan bahanenin gülünçlüğü hadisenin üzerinden akıyordu. Ama Yeni Sabah, bu hakikatleri ne kadar da geç keşfetmiş ve o keyfi sistem kendi lehinde, sevmediklerinin aleyhinde çalışırken nasıl da müzahir davranmış, övgü dolu başyazılar yazmıştı.. Buna mukabil İktidarın organları Yeni Sabahın hâkiminin -Sefa Kılıçlıoğlu ideal arkadaşıyla bozuşunca ilk tedbir olarak, başkalarının sırtından tecrübe

Sefa Kılıçlıoğlu Başbakan Menderesle birlikte
Eski düşman dost olur da, eski dost düşman olmaz mı?

edindiğinden, gazetenin sahipliğini devretmiş, İdare Meclisi Reisi olmuş- tu- gazetesini şahsi emellere âlet ettiğini bildiriyorlardı. Bu da doğruydu. Kılıçlıoğlu, idare ve hocalarla ihtilafa düşen oğlunu okumakta olduğu Alman lisesinden almış, lise idaresine ağır bir mektup göndermişti. Lise idaresi ise bu mektubu Alman Başkonsolosluğuna, Başkonsolosluk İstanbul valisine, vali de tabii Başbakanına takdim etmişti. Bahane edilen başyazı, bu hadiseyi takiben neşredilmişti. Ama, İktidar eski ideal arkadaşının bu huyunu şimdi mi kabahat saymaya başlamıştı? Meselâ Hasan Polatkanın böyle yazılardan hep sızlandığını taraf yoktu, ama gene de manzara ibretle seyredilecek kadar cazipti.

Mücadeleci bir adam

Gazetesinin şah damarı kesilince Sefa Kılıçlıoğlu, mücadeleden kaçınmayan bir adam olduğunu, itiraf etmek lazımdır ki gösterdi. Zaten hayata pek basit bir insan olarak başlayan ve pek az şeyden çekinmesi, ile servet yapan Kılıçlıoğlu güçlüklerden şimdilik yılmadı. Gerçi bir defa daha böyle diklenmiş, o tarihte mahkemeye verilmiş, ancak hapse girmek ihtimali kati görününce rotayı değiştirerek bugün fiyaskoyla biten ideal arkadaşlığını kurmuştu. Bu bakımdan mücadelesine ne kadar devam edebileceği ve köprülerin ne kana "Beyfendi" diye hitabının mecburi olduğunu bildirmiş, o el uzatmadan hiç kimsenin el uzatmaması gerektiğini, yanına randevu alınarak ve hususi kalemlerden geçilerek girileceğini tahmin etmişti-. Üstelik, İlâncılık Şirketiyle de Yeni Sabahın arası iyi değildi, zira ideal arkadaşlığı devrinde Kılıçlıoğlu İlancılık Şirketinin şah damarını İktidara kestirmeye çalışmış, hatta bir netice bile almıştı. İlansızlık, gazete için ölüm demekti.

Yeni Sabah, tam dönüş yaparak alabildiğine muhalif bir gazete halinde bu müşkül anları cesaretle karşıladı. Artık manşetler, hep Demokrat erkânı sinirlendirecek tarzda ter-

Sefa Kılıçlıoğlu 0002 Nolu Cadillac'ın önünde
Sandalyesiz Bakan!

hiç mi duymamıştı? Hattâ, hususi yazılar bizzat iktidar tarafından teşvik olunmamış mıydı, ilhamlar verilmemiş miydi ve duvarları filizi renk odada bunlar görüşülmemiş miy di? Fakat geçen hafta içinde eğlence dayanılmaz hal aldı. Muteber Havadis gazetesi Sefa Kılıçlıoğluyu Floryada yaptırdığı saray yavrusu evin malzemesini İtalyadan getirtmek ve bu suretle memleketin dövizini israf etmekle suçlandırdı! Sanki Sefa Kılıçlıoğlu döviz kasasını elinde tutuyor ve müsaadeleri bizzat imzalıyordu! Havadisin bu gafı Babıâlide "senenin esprisi" sayıldı.

İhtilaf ve kavga gittikçe güldürücü hal alıyordu. Gerçi böyle ahbaplıkların böyle bitmesinde şaşılacak dar müddet atılmış kalacağı merak mevzuu oldu. Yalnız bu sefer bir avantaj vardı: D. P. nin gidiciliği hususunda hemen hiç kimsenin tereddüdü kalmamıştı, biraz diş sıkılırsa ihtimal ki fenalık düşünenlerin siyasi ömrü buna yetmeyebilirdi. Eee, Gülekle baş layan ve Erimle zaten devam eden ideal arkadaşlığı da bir teminat sayılamaz mıydı?

Ancak şah damarının kesilmesi Yeni Sabaha pek çok kan kaybettirdi. Senelik zarar 700 bin liraydı. Hâlbuki Kılıçlıoğlu, gazetesinde kurduğu otoriter ve şatafatlı sistemi ancak bol parayla devam ettirebilirdi. -Bir tarihte gazetenin müdürü, çalışanları toplayarak bir "İç âdabı muaşeret" bülteni okumuş, herkesin patrotipleniyordu. -Tanışıklığın bu faydası vardır-. Dördüncü Kuvvetin forsu devr-i demokrasi politikacıları tarafından ihmal olunamayacağından ve zaten yapılan muamelenin tasvip edilecek tek tarafı bulunmadığından hafızası nisyan ile malûl beşerin sempatisi de Kılıçlıoğludan yana oldu.

Ama, rekor Osman Bölükbaşıda kaldı C.K.M.P. lideri Kılıçlıoğluya çektiği telgrafta hadiseyi "şerefli bir hizmet yolunda olduğunuzun sarih delili" olarak vasıflandırıyor ve "mücadele azminizin sarsılmayacağı ve aydınlık günlerin yakın olduğu kanaatıyla" üstadın gözlerinden öpüyordu!

Ertesi gün, Bölükbaşının ismi başlıklardaydı.

İ K T İ S A D İ   V E   M A L İ   S A H A D A

O. E. C. E.

Zorlamayla iş bitmiyor

Geçen yılın son günlerinde Kuzey Atlantik Paktı teşkilâtının Paris'te Porte Dauphine'deki yeni binasında 15 üye devletin Dışişleri Bakanları bir araya geldikleri zaman, içlerinde en kızgını uzun boylu, saçları hafif dökülmüş, sarışın, büyük elâ gözlü ve sabit bakışlı, erkek güzeli kıranta bir adamdı. Bu adam, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu idi.

Fatin Rüştü Zorlu, bir bakıma kızmakta haksız değildi. Dört Batılı Büyükler -Ike, MacMillan, De Gaulle, Adenauer- Rambouillet Şatosunda toplanmışlar ve sanki kendileri Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtının -OECE- Bakanlar Konseyi imişler gibi Batı Camiasının karşılaştığı bellibaşlı iktisâdi davalara hal çareleri düşünmek üzere Paris'te bir konferans toplanmasına karar vermişlerdi. Konferans, yeni yılın ilk ayının onikinci günü toplantıya davet edilecekti. Dört Batılı Büyükler, Konferansın kimlerden teşekkül edeceğini de önceden tesbit ediyorlardı. Konferansta, sadece Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Danimarka, Yunanistan, Portekiz, İngiltere, İsveç, İsviçre ile Birleşik Amerika ve Kanada bulunabileceklerdi. Yedi tane OECE üyesi devlet bu hayati konferansın dışında tutulmuştu: Avusturya, Norveç, Lüksemburg, İspanya, İrlanda, İzlanda ve. . . .Türkiye. Evet, Türkiye, Batı Camiası ile ilgili işlerde sesini her fırsatta yükseltmek isteyen ve kendisine daima danışıldığını -resmi ağızlardan- iddia eden Türkiye, bu konferansa davet edilmeyecekti. Türk hükümeti, -yani Bay Zorlu!- Çünkü, İktisadi bir konferans olmaya görsün, Bay Zorlu bütün bu konferansların inhisarını kendi üzerine almıştır; kendisi. Milletlerarası Para Fonu talihinde guvernör tek Dışişleri Bakanı olarak Maliye Bakanı Polatkanın yerini almış ve Romada toplanan Milletlerarası Gıda ve Tarım Teşkilâtı Genel Kurulunda da Tarım Bakanı Nedim Ökmenin sandalyesini işgal eylemiştir; bu konferansa davet edilmeyecekti de, Yunan hükümetinin temsilcilerine varıncaya kadar herkes konferansta hazır bulunacaktı. Gerçi Dört Batılı Büyükler, Konferansa Altılarla -Müşterek Pazar- Yedilerden -Serbest Ticaret Birliği- ve OECE'nin Mübadeleler Komitesi üyelerinden ve bir de, pek tabiî olarak Amerikayla Kanadadan başkasını çağırmamışlardı. Türkiye de, OECE Mübadeleler Komitesinde üye değildi. Şu hâlde, alınmasına mahal yoktu, deniliyordu. Fakat, Zorlu bütün bu lâfların boş teselli sözleri olduğunu pek âlâ müdrikti. Nitekim, NATO Bakanlar Konseyinde Fransız Dışişleri Bakanı Couve de Murville, pek donuk ve resmi haliyle Batılı Büyüklerin kararlarını açıklamağa başlayınca, Zorlunun sabit bakışlı gözlerinin onu hedef ittihaz ettiği görüldü. Couve de Murville nutkunu bitirir bitirmez Zorlu söz istedi. Yedi tane OECE üyesinin bu toplantının dışında tutulmasının sebebini anlamak kaabil değildi. Konferansa iştirak edecek devletler tamamen keyfi olarak tesbit edilmişlerdi. Üstelik, Konferansta görüşülecek bellibaşlı konulardan biri de gelişmemiş memleketlere yardım meselesiydi. Dışarıda bırakılan devletlerden dört tanesi ise-Türkiye, İrlanda, İzlanda, ve İspanya- yardıma muhtaç gelişmemiş memleketlerdi. Kendilerine yapılacak yardım konusunda bile bunların fikirlerinin alınmaması anlaşılır şey değildi.

Zorlu bu itirazlarında yerden göğe kadar haklıydı. Ama ne çare ki, Dört Batılı Büyükler, 12 Ocak toplantısının, birbirinin dilinden anlayan ve aynı mefhumları kullanan insanlar arasında yapılmasına büyük ehemmiyet veriyorlar ve konferans masasına oturur oturmaz her vesileyle yeni iktisât nazariyeleri icat eden yardım veresiyecileriyle vakit kaybetmek istemiyorlardı. Couve de Murville, Zorlunun itirazlarını soğukkanlılıkla ve sudan sözlerle geçiştirdi. Zaten, başka itiraz eden de olmamıştı. Mesele kapandı ve Dört Büyüklerin davetiyesi Ankaraya gelmedi. Zorlunun zorlaması, kimsecikleri harekete getirememişti.

Bu işten en büyük övünme vesilesini Yunanlılar çıkartıyorlardı. Gerçekten Yunanistan ne Altılara, ne de Yedilere dâhildi. Bu sebeple, Batı Avrupada teşekkül eden iki iktisadi blokun dışında kalan gelişmemiş OECE üyelerini temsil vazifesinin Dört Batılı Büyükler tarafından kendisine verildiğini iddia ediyordu. 19 Şubat 1959 Londra Anlaşmalarıyla Kıbrıs davası yatışalıberi Türkiyeyle rekabetini hayli sinsi bir vadiye dökmüş olan Yunanistan, bu intihabın, kendi itibârının Türkiyeden daha üstün olduğunu gösterdiğini ileri süzüyordu. Üstelik, Müşterek Pazara iştirak etmek için şimdiye kadar sadece iki devlet -Türkiye ve Yunanistan- müracaat etmişlerdi. Bunlardan Yunanistanın 12 Ocak Konferansına çağırılması ve Türkiyenin çağırılmaması, Müşterek Pazar içindeki istikbâli bakımından da Yunanistanı hayli sevindirmişti.

Bir Dönemeç

Konferans geçen salı günü Paris-te, Majestic Otelinin duvarları sarı tahta kaplı ve mavi moketlerle döşeli büyük salonunda toplandığı zaman evsahibi Dışişleri Bakanı sıfatiyle M. Couve de Murville delegasyonlara beyanı hoşamedide bulundu. Daha sonra, Norveç Dışişleri Bakanı Gunnar Lange Konferans Başkanlığına Hollanda Dışişleri Bakanı Joseph Luns'un seçilmesini teklif etti. Bu teklif ittifakla kabul edildikten sonra, Konferans çalışmalarına başladı.

İlk sözü, Amerika Dışişleri Bakanlığı İktisadî İşler Bakan Yardımcısı Douglas Dillon aldı, kendinden emin bir edâ ve tok bir sesle yirmi dakika zarfında Amerikan tekliflerini izah etti. Amerika, Batı Avrupada Müşterek Pazarla Serbest Bölge Birliği arasındaki ticaret rekabetinden endişe ediyordu; bu ticarî rekabet şiddetlenirse Batı Avrupanın siyasi ve hattâ askeri tesanüdü de tehlikeye girebilirdi. Sovyet dünyasıyla rekabetin artık iktisadî sahaya kayması karşısında, Batı Avrupa bu gibi ihtilâfları makûl bir hadden öteye götürmemeli ve tesanüdünü muhafaza etmeliydi. Bu sebeble, Amerika ile Kanada da yeni bir teşkilât kurul-

masını ve bu teşkilâtta tam üye sıfatıyla yer almayı istiyorlardı. Bu teşkilât ayrıca, Batının zengin devletlerinin gelişmemiş memleketlere yapacağı yardımları da koordine etmeliydi. OECE'nin yetkileri ise buna kâfi değildi. Amerika, yeni kurulacak teşkilâta bütün OECE devletleriyle Amerika ve Kanadanın -20'ler- katılmasını arzu ediyordu.

Dillon'un konuşması esas itibariyle herkes tarafından müsait karşılandı. Fakat Yediler, başta İngiltere ve İsviçre olmak üzere, Altılar - Yediler rekabetine birinci önceliğin verilmesini istiyorlardı. Halbuki, yeni teşkilatın kurulması 15 ay kadar sürecekti. Batı Avrupadaki ticari rekabet meselesi ise bu müddet zarfında sürüncemede bırakılamazdı. Neticede, 20'lerin hepsinden müteşekkil bir komitenin bu meseleyi devamlı surette tetkik etmesi kararlaştırıldı. Bu komite Müşterek Pazar Komisyonuyla birlikte Çalışma Grupları kuracak ve bu Gruplara GATT'ı da -Beynelmilel Gümrük Tarifeleri Teşkilâtı- dâvet edecekti. Bu Çalışma Gruplarında, iki tarafla da ilgisi olmayan Türkiyenin bulunmayacağı muhakkaktı.

Konferans, gelişmemiş memleketlere yardım meselesinin de OECE'nin yerini alacak teşkilât kuruluncaya kadar sekiz devletten müteşekkil bir komiteye verilmesini tasvip etti. Bu komite de Belçika, Kanada, Birleşik Amerika, Fransa, İtalya, Batı Almanya İngiltere ve -gelişmemiş OECE memleketlerinin temsilcisi olarak- Portekizden teşekkül edecekti. Türkiye, Zorlunun bu konuyu NATO Konseyinde ilk defa ortaya atmış olmasına rağmen, bu komiteye de seçilmemişti.

OECE'nin yerini alacak olan yeni teşekkülün kurulması için 20'lerin yüksek memurlarının 20 Nisanda yapacakları toplantıya rapor verecek olan Dörtlü Komiteye de evvelâ, 12 Ocak Konferansına davet edilmeyen OECE üyelerinden birinin seçilmesi düşünülmüştü. Hatta Türkiyenin de ismi bu arada zikredilmişti. Fakat, neticede Dörtlü Komitenin Amerika, İngiltere, Fransa ve.... Yunanistandan kurulmasına karar verildi. Yunan Merkez Bankası Umum Müdürü Xenophon Zolotas böylece Randolph Burgess -Amerikanın NATO Baştemsilcisi-, Bernard Clapier -Fransız Maliye Bakanlığı yüksek memurlarından- ve Sir Paul Gore-Booth -İngiliz Dışişleri Bakanlığı İktisadi İşler Umumî Kâtip Yardımcısı-nın yanında yer almak şerefine nail olacaktı. Türkiye, bu Komiteye bile alınmamıştı.

Ve, zorlu Dışişleri Bakanımız geçen perşembe günü öğleden sonra, OECE Daimi Temsilciler Konseyinin -Türk Başdelegesi Mehmet Ali Tiney dâhil- olduğu gibi tasvip ettiği bu teklifleri, OECE Bakanlar Konseyindeki sandalyesinde, başı önüne eğik, sessizce kabulleniyordu. Türkiye, Yunanistan kadar bile olamamıştı!

Başbakandan Örnekler

İnsanların ne kadar rahat konuştuklarına dair Başbakan Menderes son günlerde unutulmaz örnekler veriyor. Gerçi Menderes İnönüye cevaplarından birinde meselâ Uşak hadiselerinin "unutulduğunu" söylemek suretiyle hadiseleri telakki tarzını ortaya koymuştur. Ama gene de "nisyan ile malûl" sayılan "hafıza-i beşer"in her şeyi unutmadığını aşağıda göreceksiniz.

Rakamlar

"İfade ve rakam hünerlerinin hiçbir derde deva olmadığını ve bunlarla memleketin avutulamayacağını söylemek yerinde olur." (31.XII. 1947 - B.M.M.)

AKİS: Bu konuda, İstatistik Umum Müdürünün, sanayi sayımıyla ilgili bazı rakamları yayınlamayı reddettiği için vazifesinden alındığını hatırlatmakta fayda vardır.

Hürriyet ve Kalkınma

"Kısaca ve tekrar arz edeyim ki, biz vatandaşın bütün melekâtının hürriyet havası içinde en iyi tezahür ve inkişaf edebileceğine ve binaenaleyh, siyasî ve içtimaî sahada olduğu gibi iktisadî sahada da onu bu inkişafa kavuşturacak bir hürriyet nizamının temin edilmesi lüzumuna kaani bulunuyoruz!" (17.V.1952 - Bursa).

AKİS: D.P.nin bugünlük tek övünme vesilesi "nurlu istikbalin müjdecisi" birkaç tesisten ibarettir. Hürriyetin, lâfını Başbakanın ağzından duymanın artık imkânı yoktur.

Makam Arabaları

"Makam ve hizmet otomobilleri satın alınarak zatlara tahsis olunmuş zere bu yıl yine aynı miktarda bir paranın sarfedilmiş olduğu ve bu otomobillerin nasıl israf ile ve birçoklarının kanunsuz olarak kullandıkları düşünülecek olursa, bu yeni tahsisat karşısında nasıl bir hükme varmak icabader. Unutmamak lazımdır ki, her otomobilin amortismanı ile beraber yıllık masrafı 10 bin lira civarındadır ve bu memleket bir avuç zata otomobil tahsis etmek için yılda 10-15 milyon lira ödemektedir. Diğer Devlet müesseseleri, iktisadî devlet teşekküllerindaki binek otomobillerinin hesabı da ayrıdır." (26.XII.1947 - B.M.M.).

AKİS: Bu konuda tefsire ihtiyaç yoktur.

Dış Yardımla İş Bitmez

"Hükümetin Amerikan yardımını kalkınma ve istihsâli çoğaltma işlerinde başlıca destek saydığı hakkındaki ifâdesini teessürle karşılamamak mümkün değildir. Dış yardımlar ne kadar ehemmiyetli olursa olsun bir memleketin asıl kendi kaynaklarına dayanabilecek kudrette olması esastır." (24.I.1949 - B.M.M.).

AKİS: Bugün dış yardım olmasa, memleketimiz et ve ekmek ihtiyacını bile karşılayacak hâlde değildir.

Yardım Kesilirse

"Türkiye kendi kaynakları ve imkânlarıyla kendi kendine kifayet edecek vaziyettedir. Bugün dünyanın bazı çok ileri memleketleri vardır ki, Marshall yardımı kesilirse belki fena bir vaziyette kalabilirler. Fakat, Türkiye o memleketlerden değildir." (22.V.1952 - Konya).

AKİS: 1955 başında Amerikadan istediğimiz 300 milyon dolarlık fevkalâde yardımın hikâyesi unutulmamıştır. Amerika o zaman bu yardımı vermeği reddetti. Fakat, enflâsyonun ilerlemesi karşısında Türk Ordusunu ayakta tutabilmek için her yıl cari yardımını arttırdı. Buna rağmen "yoklar" giderilemedi. Hükümet dövizsiz kalınca enflâsyoncu politikayı terk zorunda kaldı ve Amerika ile Batı Avrupa Devletleri bu şartla bize olağanüstü yardımlarda bulundular. Bu sayede bazı mallar geldi. Fakat, bunlar ateş pahasıdır. 1960 ortasında fevkalâde yardım tükenince bu ateş pahası, yanına yanaşılmaz mallar da ortadan kalkacaktır!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu-Batı

Keskin Sirke...

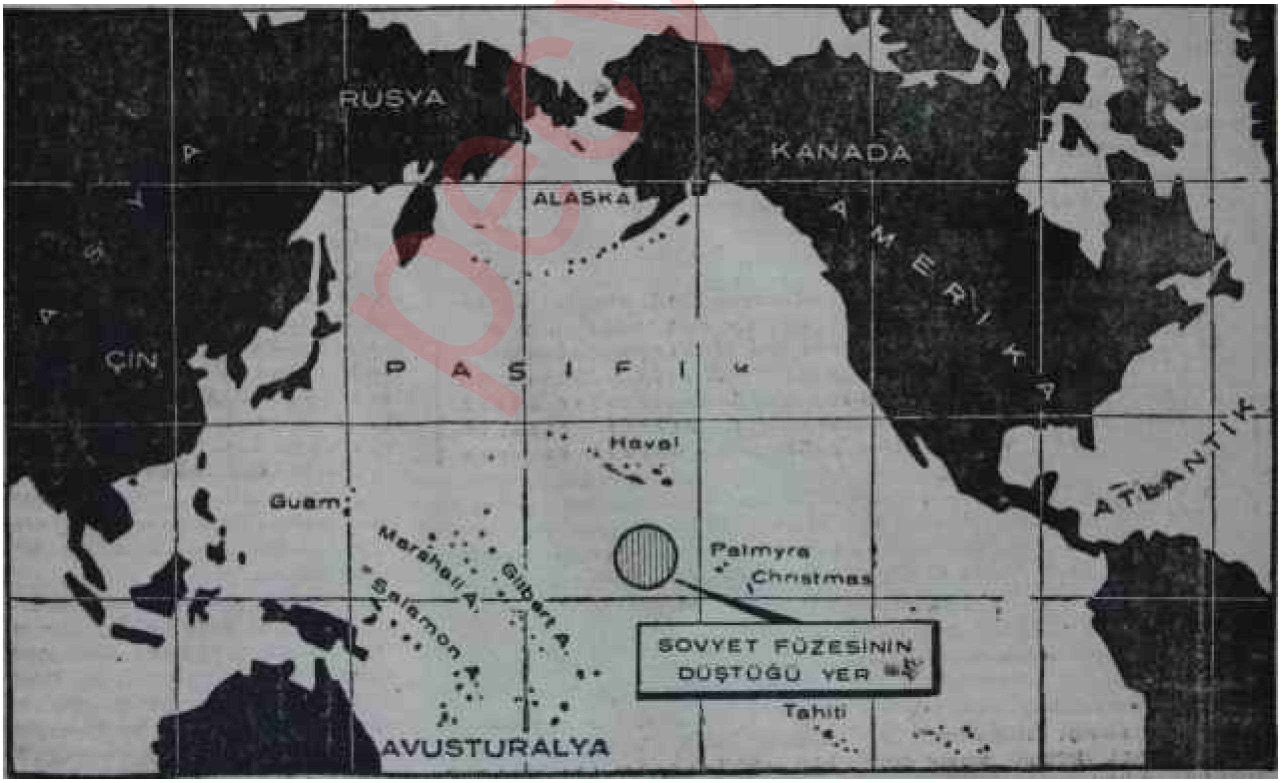
Geçen haftanın sonunda, spor ceketi muhteşem göbeğinin üzerinde güçlükle düğümlenen, tombul yanaklı, babacan halli bir adam Moskovadaki bürosunun gerisinde katıla katıla gülüyordu. İki saniye önce Füze Araştırmaları Teşkilâtına emir vermişti. Merihe gidecek olan ilk füze Pasifiğin tam ortasında tecrübe edilecekti. Kahkahalarla gülen adam Sovyetler Birliği Başbakanı ve Komünist Partisi Birinci Sekreteri Nikita Krutçeften başkası değildi.

Ertesi gün bu haber bütün Amerikan gazetelerinin baş sayfasında sekiz sütunluk manşetlerle verildi. Herkes, Zirve Konferansının arifesinde, Sovyet Başbakanını böyle bir kuvvet gösterisine girişmeğe zorlayan sebebin ne olduğunu soruşturuyordu. Amerikadan sesler yükselmeğe başladı: "Amerika tehdit karşısında müzakereye girişmez" "Amerikaya ait veya Birleşmiş Milletlerin Amerikan vesayetine verdiği adaların bulunduğu sular Amerikanın kalbi demektir; bu sularda Rusların füze denemelerine girişmek ne hadlerine?

Fakat, geçen haftanın sonunda Ike, haftalık basın konferansında bu protesto seslerini yükselten eski Başkan Truman ile Demokrat Ayan üyesi Mansfield'e -Jane Mansfield'le karabeti yoktur- cevap vererek, Sovyet füzesinin düşeceği bölgenin açık deniz olduğunu, devletler hukukuna göre Sovyetler Birliğinin bu bölgede füze denemeleri yapma hakkının inkâr edilemiyeceğini, Amerikanın da açık denizde ve aynı bölgede benzer denemelere girişmiş olduğunu söyledi. Zaten, VII. Amerikan Filosu bazı Sovyet şileplerinin onbeş günden beri bu bölgede toplandıklarını Washington'a bildirmişti. Bu sebeple, Krutçefin kararı Ike için bir sürpriz olmamıştı. Üstelik Amerikan istihbarat servisleri de Sovyetlerin daha önce Kuzey Pasifikte gizli tutmağa çalıştıkları bazı füze denemelerini başarıyla yaptıklarını donanmanın ve radar teşkilâtının raporlarından öğrenmişti. İşin ehemmiyeti, Sovyet Hükümetinin bir füze denemesinin yapılacağını ilk defa açıklamasındaydı. Gizlilik, Sovyetlerin füze sahasında Amerikalılardan daha ileri görünmelerinin sırlarından birini teşkil ediyordu. Cape Canaveral'de ateş almayan veya tornistan geri dönen her füze Amerikan basınında bütün dünyada yankılar uyandıran "Yuha!" nidalarıyla karşılandığı halde, Sovyet füze denemeleri tam bir gizlilik içinde yapılıyor ve kimbilir kaç başarısızlıktan sonra erişilen zafer, ilân edilen tek netice oluyordu. Ama şimdi, Sovyetlerin bu sefer bu gizlilikten ayrılmaları ve hattâ füzenin düşeceği bölgeyi iyice tâyin edip Moskovadaki bütün elçiliklere oraya gemi göndermemeleri için tebligat yapmaları, Sovyet alimlerinin füze konusunda eriştikleri nefse emniyet derecesini gösteriyordu.

Doğrusu istenirse, Krutçef belki bu işi yine de açıktan açığa yapmayacaktı. Zirve Konferansından önce kuvvet gösterisine girişmeyip dünya halk efkârına sempatik görünmek bakımından, Krutçef daima çok dikkatli olmuştu. Fakat, ne çare ki Sovyet eksperlerinin Amerikan eksperlerinin aksine yeraltı atom bombası denemelerinin uzaktan aletler vasıtasıyla kaydedilemiyeceğini Cenevredeki Atom Denemelerinin Durdurulması Konferansında iddia etmeleri Ike'ı kızdırmış ve Ike -zaten bu gibi gösterilere pek teşne olan çalışma arkadaşları-

Pasifikte Sovyet füze denemesi

na danıştıktan sonra- Konferansın devamınca atom tecrübesi yapılmıyacağına dâir konulan geçici yasakla Amerikanın artık kendisini bağlı saymadığını bildirmişti. Gerçi, Ike işin aslında yerden göğe kadar haklıydı. Sovyet eksperlerinin bu işde siyasi baskılarla hareket ettikleri ve ilmin tarafsızlığını bir tarafa bıraktıkları muhakkaktı. Fakat, -İngiliz Hükümetinin de belirttiği gibi- Ike bu meselede biraz daha soğukkanlı davransaydı daha iyi olurdu. Cenevredeki Konferans iki yıla yakın bir zamandan beri devam ediyordu. Kaç kere kesilmesine ramak kalmıştı da, yine bir uzlaşma yolu bulunmuştu. Bu işde de Rusların malûm, taktiklerden sonra makûl bir pazarlığa varmak istemedikleri belli değildi. Hem yeraltı denemelerini andlaşmanın dışında bırakmak ve diğer denemeler için durdurma kararı vermek pekâlâ mümkündü. Sırf yeraltı denemeleri üzerinde anlaşılamadı diye, her nevi denemelerin devam etmesini dünya halk efkârına anlatmak kaabil olamazdı. İşte İngiltere bu sebeplerle geçici deneme yasağına, Konferans devam ettiği müddetçe uymak kararındaydı.

Amerikanın bu işde en yakın müttefiki tarafından bile takip edemediğini gören Krutçef Yoldaş ise hemen fırsatı yakaladı ve Amerikanın harpçi, Sovyet Rusyanın ise sulhçu olduğunu göstermek için Sovyet Silâhlı Kuvvetlerinin mevcudunun en geç iki yıl sonra 1.200.000 kişi azaltılacağını söyledi. Gerçi, Sovyet Silâhlı Kuvvetlerinin yeni silâhlarla teçhiz edilmesi dolayısiyle Sovyet savaş kudreti, bu indirim dolayısiyle azalmak şöyle dursun, artıyordu bile. Üstelik, -Komünist Çin dahil- Sovyet blokunun silâhlı kuvvetlerinin umumi mevcudu Batı ittifak sistemine dahil devletlerin silâhlı kuvvetlerinden çok daha fazla olmakta devam edecekti. Fakat, dünyanın her tarafında -bilhassa Asya ve Afrikada- işlerin derinine inmeyen -ve inmesi beklenemiyecek olan- kütleler, bütün bu oyunlardan sonra Krutçef Yoldaşı -bir az tombulca da olsa- bir sulh güvercini gibi görmeğe temayül ediyorlardı. Hakikat, elbette ki böyle değildi. Fakat, Ike'ın bu demeci Amerikanın, dünyaya şirin gözükme sırrını hâlâ keşfedemediğini gösterdi. Ike ve arkadaşları, Hindistanda ve diğer tarafsız memleketlerde halk kütlelerinin kendilerine gösterdiği iyi kabulden çok fazla iyimser neticeler çıkartmışa benziyorlardı. Bu kütleler Ike'a, Haçlı Dulles'tan başka bir görünüşü olduğu için muhteşem sevgi gösterilerinde bulunmuşlardı. Aslında, Batının emniyetini sağlamak bakımından hiçbir faydası olmadığı halde, atom denemelerine, Cenevredeki Konferansın devam etmesine bakmaksızın tekrar başlanacağını ilân etmesi Amerikanın hiç de lehinde olmamıştı. Tombul sulh güvercini Bay "K" Hindistanı ziyaret ettiği zaman, bunu bütün dünya görecekti.

Krutçef
Gülen adam

Fakat Krutçef Yoldaş, bir yandan cahil kütlelerde sevgi kazanma yolundayken öbür yandan böyle kurusıkılara kulak asmadığını da göstermek istiyordu. Hazer Denizinin Doğu kıyısındaki bir noktadan atılıp sadece iki katıyla -kıtalararası füzeler üç katlıdır- 15 bin kilometre kat edecek -Amerikanın halen elinde olan Atlas kıtalararası füzesinin menzili ancak 8.500 kilometredir- ve üçüncü katı eklenince Merihin etrafında dönmeğe başlıyacak olan bu yeni Sovyet füzesinin -Pasifik Okyanusunun tam ortasındaki- Palmyra Adasının -Birleşik Amerikanın 51 inci Eyaleti olan Havai Adalarının güneyindedir- ancak 300 kilometre ötesine düşürülmesine işte bunun için karar vermiştir.

Herşey, iki tarafın da Zirvedeki büyük pazarlık için kartlarını karıştırmağa başladığını gösteriyor.

İspanya

Kahraman mı haydut mu?

6 Ocak 1960 sabahı Llobregat'ta -İspanyanın Katalonya eyaletinde- iki ihtiyar sessizce ağlıyorlardı. Jose ve Manuel'den sonra şimdi de Francisco'yu büyük oğullarını kaybetmişlerdi. Artık, bu dünyadan göçerken arkalarında kalacak hiç kimse olmayacaktı. Sinyor ve Sinyora Sabater Llopart, ölen oğullarının ardından sadece bir evlât kaybettikleri için ağlıyorlardı. Onun neyin nesi olduğundan bile haberleri yoktu. O bir kahraman mıydı? Yoksa adi bir haydut muydu? Diktatör Franco'nun polisine bakarsanız o doymayan bir hırsız, vahşi bir katildi; Katalonyanın güneş altında yanan tozlu yollarında oynayan çocuklara bakarsanız, bir efsane kahramanıydı.

Francisco Sabater 1916 da bir Katalon kasabasında -Lloberagat- doğmuştu. Aşırı ferdiyetçi ve hürriyet düşkünü Katalonyanın bu ateşli çocuğu genç yaşından itibaren İspanyol Anarşist Partisinde mücadeleye başlamıştı. Anarşist Sendikalar Konfederasyonunda önemli roller oynayan Sabater, iç harp sırasında Franco'nun ordusuna karşı sonuna kadar çarpışmış ve Barselonun düşmesi üzerine o da Diktatörün toplama kamplarından birine yollanmıştı. Fakat, "El Chico = Büyük" -Sabater'in Katalonyadaki lâkabı-, kısa bir zaman sonra, başka anarşist liderlerle birlikte kamptan kaçmağa muvaffak olmuş, Fransaya geçmişti. Sabater, diğer arkadaşlarıyla birlikte Toulouse'da -Fransa- bir tethişçilik okulu açtı. Bu okulda, İspanyadan kaçıp Fransaya sığınan Franco aleyhtarlarına bomba imali ve komando taktikleri öğretiyor, sonra eğitim tamamlanınca, yeni tethişçilerin başına geçip İspanyaya, Franco'ya karşı savaşmağa gidiyordu. Diktatörün jandarmasının aldığı en sıkı tedbirlere rağmen Sabater sayısız denecek kadar çok Pyrenees'leri geçmiş ve resmî dairelere, münakale hatlarına, asker ve polis postalarına karşı başarılı taarruzlara girişmişti. 1949 da El Chico tâ Barselonun içinde Brezilya, Peru ve Bolivya Başkonsolosluklarına birer bomba yerleştirmiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki bir tartışma esnasında Franco rejimini destekleyen o zamanki Rio De Janeiro, Lima ve La Paz Hükümetlerine gözdağı vermeğe muvaffak olmuştu. Yıllar böylece geçti. Diktatör, İspanyol milletini afyonlayıp uyuştururken soğuk harbin icapları Amerikan Dolarlarını Madrid Merkez Bankasının kasalarına akıtmağa başladı.. İç harbin kaybından bile maneviyatı bozulmayan Sabater, yaşlandıkça ümitlerinin yavaş yavaş söndüğünü hissediyordu. Ümitsizlikle beraber, geçim derdi ve açlık da beraber geldi. Katalonyada ve Fransada onu gizleyen,

çetesine yiyecek temin eden dostların sayısı günden güne azalıyordu. Sabater, bir yandan hayatını kazanmak için bir yandan da küçücük çıkarı uğruna Diktatöre boyun eğen, ona uşaklık edenlerden intikamını almak maksadıyla, resmî dairelerden ve üniformalı düşmanlarından başka, bankalara ve zenginlerin evlerine de saldırmaya başlamıştı.

Katalonya köylerinde 1959 un yerini 1960 a bıraktığını bildiren çan sesleri uğuldarken o, beş kişilik çetesinin başında, başı bir alacalı İspanyol battaniyesiyle örtülü, Pyrenees geçitlerinden esen rüzgârı göğüslüyordu. Hududu kazasız belâsız geçti. Fakat, bu sefer işler her zamanki gibi kolay yürümedi. Bütün köyler ve kasabalar Diktatörün jandarması tarafından sarılmış, mahalle bekçilerine bile birer hafif makineli dağıtılmıştı. Çete günlerce mağaralarda gizlenerek yaşadı. Nihayet, üç gün sonra El Chico tek başına yanıbaşlarındaki köye -Gerona- inmeye karar verdi. Sabater, mavi yünlü elbisesi ile Juan Salas'ın kapısını çaldığı zaman karnı iyice açtı. Kapıyı Sinyora Salas açmıştı.

"— Yiyecek bir şeyiniz var mı?"

"— Hayır hiçbir şey yok." Sabater, kadına 250 peçeta -İspanyol lirası- uzattı.

"— Acaba komşularda bir şeyler var mı? N'olur? Bir bakıverin. Yumurta, patates, ne olursa olsun..."

Kadın yanındaki eve doğru 500 metre kadar uzaklaşmıştı ki Sabater'in işareti üzerine çete köye girdi ve Salas'ın evine dolup kapıyı kapadılar. Nihayet, emniyete kavuşmuşlardı. Kursaklarına sıcak bir şey girebilecekti.

Çete efradı tam Sinyora Salas'ın hazırladığı patatesli omlete ekmek banmağa başlamıştı ki köpeğin havlamasıyla birlikte ev sahibinin sesi duyuldu: "Bigotudos! = Bıyıklılar!" Sabater ve arkadaşları, bir anda yerlerinden fırlayıp pencerelerin altında mevzi aldılar. Başlarında bir teğmen, üç Guardia Civil -jandarma- ile bir bekçi, bulundukları eve doğru koşar adımla mevzi değiştiriyorlardı. Çete derhâl ateş açtı. Jandarmalar yattılar ve işaret fişeğiyle takviye istediler. Ateş yarım saat kadar devam etti. Jandarmalardan biri ağır yaralanmıştı. Sabater de bacağından ve ayağından vurulmuştu. Arkadaşları, Büyük Reisin kurtulmasını istiyorlardı. Onların hayatta kalmasının ehemmiyeti yoktu. Diktatörü tepelemekte asıl iş Reise düşüyordu. Sabater kaçmalıydı. Reis, çetesini bırakmak istemedi. O da beraber ölecekti. Şeref, bunu icabettiriyordu. Fakat, arkadaşları El Chico'yu dinlemediler. Salas'ın evinin kapısı bir anda ardına kadar açıldı. "Caramba!" Dört tethişçi Guardia Civil'e karşı son taarruzlarını yapıyorlardı. Hafif makinelilerin çapraz ateşi hepsini hedeflerine varmadan yere serdi. Sabater, bu esnada yandaki ahıra atlamıştı. Güçlükle öküzlerin iplerini çözdü, onları dışarıya sürdükten sonra sürüye doğru koşan jandarmalara bir el bombası fırlattı. Büyük bir tarraka!.. Sabater toz duman içinde, tepenin fundalıkları arasında kaybolmuştu. Yanında taşıdığı ufak bir kutudaki ilk yardım malzemesiyle yaralarına pansuman yaptıktan sonra sol ayağını sürüyerek yola düzüldü. Fakat, jandarma ağına yaklaştığını farketmemişti. Birden karşısına bir teğmen çıktı. Sabater, dudaklarında soğuk bir tebessüm, Schmeisser makinelisinin 0,45-lik kurşunlarını genç adamın üzerine boşalttı. Erler yetişinceye kadar El Chico tekrar kaçmağa muvaffak olmuştu.

İki gün sonra sabaha karşı, Port-Bou- Barselon arası servisini yapan banliyö katarının lokomotifine, yüzü samana bulanmış, pantalonunun sol ayağı pıhtılaşmış kan içinde bir adam fırladı. Soğuk bir namlu makinistin göğsüne dayanmıştı:

"— Durmadan Barselona! Hiçbir

Francesco Sabater
Sonuncu Zoro

İstasyonda durduğunu görmiyeyim! Geberirsin!"

Makinist bir müddet sonra, titrek bir sesle, beklenmedik misafirini Barselona kadar götürmesine imkân olmadığını, çünkü Massanet-Massanas istasyonunda elektrikli hattın başlıyacağını, orada katar değiştirmesi gerektiğini söyledi. Massanet-Massanas istasyonunda, doğru elektrikli katarın lokomotifine atlayan Sabater haykırdı:

"Ağzını açan öbür dünyayı boylar!"

Tren hareket ettikten yarım saat sonra Sabater makiniste atlayabileceği müsait bir yer olup olmadığını sordu. Maalesef atlayamazdı. Her taraf, yüksek tansiyonlu hatlarla çevriliydi. El Chico, hiddetle makinistin ağzındaki peynirli sandviçi kaptı ve iki lokmada yuttu. Katar, San Celoni kasabasına -5 bin nüfus- yaklaşıyordu. Gara girmeden önce tren yavaşlayınca Sabater elektrik tellerinin azaldığını görerek Kendisini kasabanın mezarlığına attı. Massanet-Massanas makasında terkettiği buharlı lokomotifin makinisti polise haber vermişti. Elektrikli katar, San Celino garına girer girmez polis tarafından abluka-ya alındı. Treni ararlarken Sabater, polis hatlarının arasından geçerek kasabaya girdi. İlk önüne gelen evin kapısını çaldı. Maksadı, bir ustura istemekti. Tanınmaması için acele traş olmalıydı. Kapıyı açan kadın samanlara bulanmış, kapkara kanlı bir yüz görünce korktu, bağırarak kapıyı Büyük Reisin suratına çarptı. Bunun üzerine El Chico, yandaki berbere girdi. Berber de bu acayip müşteriden ürkmüştü. Onu traş etmeği reddetti. Sabater, birden San Celino'da iç harp sırasında silâh arkadaşlığı ettiği eski bir anarşistin oturduğunu hatırladı. Oraya gitti. Eski dost halden anlıyordu, fakat korkuyordu. Yaralı arkadaşını sakladığı duyulursa Diktatörün polisi onu mahvederdi. İki adam dış kapının önünde münakaşa ederlerken, mahalle bekçisi Abel Rocha Sanz yaklaşmıştı. Sabater, kendisine doğru uzanan namlunun gölgesini farketti. Sol ayağının üzerinde hızla dönerken Büyük Reisin makinelisi ölüm saçmağa başlamıştı. Sanz bir saniye sonra ateş etti ve düştü; ayağından vurulmuştu. Fakat Francisco Sabater Llopart, İspanyanın en son büyük tethişçisi yüzükoyun tozlara gömüldü. Başına ve göğsüne bir düzinelik bir şarjörün bütün kurşunlarını yemişti.

Hürriyetsizliğin ve istismarın, -her anarşist gibi- ne istediğini bilmez bir insan haline getirdiği bir hürriyet divanesi, -komünist değildi- son nefesini işte böyle verdi.

KADIN

Moda

1960 Kadını

Yeni yılın başında olduğumuz şu günlerde Paris, Roma, Newyork ve Londranın şöhretli moda müesseseleri hummalı bir faaliyet içinde bulunuyor ve yeni kreasyon ve iddialarını peyderpey ilân ediyorlar.

Suzanne Grey şapkaların, bir erkek mektep çocuğununki kadar ufak olacağını, genç kızların tamamen B, yani Bardot modasına uyarak gardroplarına belden sıkı kemerli, dar düğmeli poplin açık renk trençkotlar dolduracaklarını, gri flanel kumaşlarla parlak mavilerin, renklerin en sükselisi olacağını ileri sürüyor.

Diana Day'e göre saçlar bilhassa kızıl kestane renge boyanacak, göz kapaklarında altın yaldızlı farlara ras lanacak, tırnaklar da inci gibi parlak veya mercan pembesi olacaktır.

Ann Lennox, "Ev hayatımız ve eşyalarımız" diyor "zaman ilerledikçe basitleşiyor. Mutfak en mükemmel haline gelecek; odalar az, fakat kullanışlı eşyalarla döşenecek, duvarlar eski stile uygun, fakat daha sade desenli kâğıtlarla süslenecek."

Elisabeth Rideaux ise yün bluz ve süeterler üzerinde kehanette bulunuyor. Makine örgüsünden ziyade el örgüsü ile yapılanların moda dünyasında yenilikler yaratacağını, bilhassa Orta Avrupada kendisi gibileri dahi şaşırtacak nefasette desen ve modellere rastlanacağını belirtiyor. Suyun yüzüne çıkan diğer bazı yenilikleri şöyle sıralamak mümkündür:

Gözler, geçen seneki gibi rimel, far veya kalemle, estetik olarak göz biçimine uygun tarzda boyanacaktır. Bilhassa menekşe moru revaç görecektir.

Diba stilinden sonra iki, hattâ otuz sene evvelinin kısa, hafif dalgalı, yanak üstünde bir kıvrım yapan günlük saç modasına bir dönüş görülüyor. Modacılar, fantazi saçlar yapıp bunları Buffant, Oriental, Victorian şeklinde isimlendirmekte devam ediyorlar.

Renkler ve zevkler

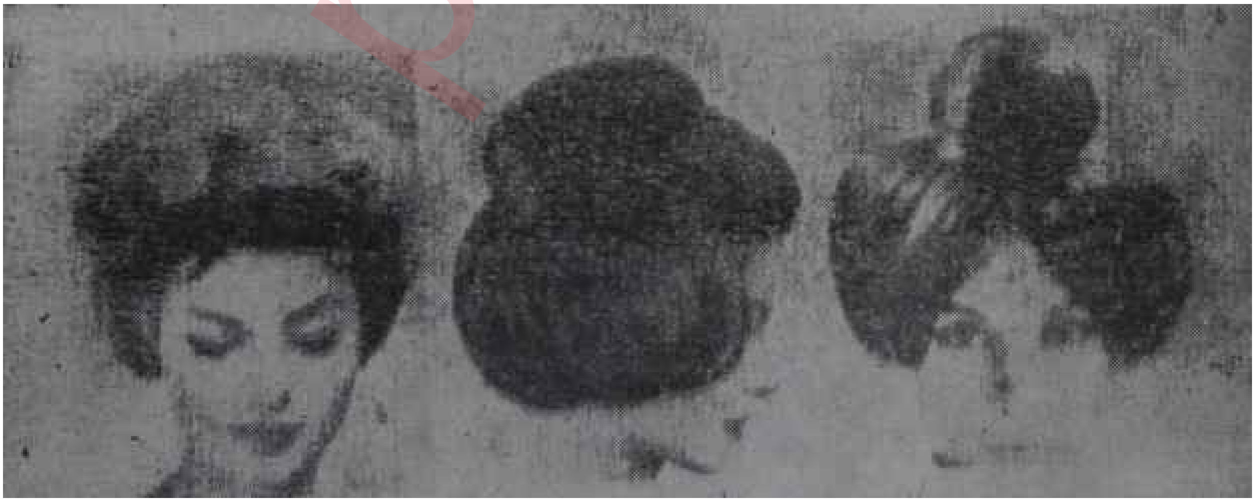
Senenin en gözde altın yaldızlı veya gümüş grisi çorapları, Amerikada bisküi kadar fazla satılıyor. Ayakkabılar, maziye terkettiğimiz senedeki İtalyan stilinin devamından ibarettir ve en fazla tercih edilen açık renkler üzerinde, kıyafete uygun dekoratif ufak süsler dikkati çekiyor. Ellerde, serçe parmağa takılan küçük parlak taklit taşlı yüzüklere rastlanıyor.

İleri kumaş kalitelerinden -dakran, orlon vs. gibi- ipekliye bir dönüş var. 1960 ın en cazip elbiselerinde bilhassa şark desenleri bulunacaktır. İpek elbiselerin yaz aylarındaki yumuşaklığını ve rahatlığını düşünmek şimdiden insana zevk veriyor. Canlı, renkli kumaşlardan yapılan bikiniler, yasak edilmeyen memleketlerde 1960 kadınının mayosu olacak.

Mutfağınızı yuvanızın sıkıcı bir köşesi olarak düşünüyorsanız orayı senenin cazip ve modaya uygun renkleri ile bir salon kadar güzel yapmak elinizdedir. En canlı renkleri mutfak veya banyonuza, en soluk renkleri ise salonunuza koymayı akıldan çıkarmayın. Kavuniçi, bu sene salonların baş rengi olmalıdır.

Ev kadını, gittikçe ağırlaşan hayat şartları karşısında yeni yıl bütçesini ayarlamağa gayret ederken fiyatta ucuz, fakat sade ve güzel eşyaları bulmalıdır. Hatta, evinde bizzat imal edebileceği pratik eşyaları araştırmalıdır. En son modaya da uygun olarak bizzat imal edebileceğiniz neler, neler vardır. Meselâ eski bir ipekli kumaştan hazırlıyacağınız bir eşarp, tayyör veya elbisenize hemen bambaşka bir hava verir. Hatta uçlardan da iplik çekerek püskülleri yapmak ve dışarda bırakmak şık bir hareket olur. Yün ceketlerinizin içine, gene evinizde bulacağınız desenli eski kumaşları üçgen şeklinde kesip arkadan bağlamak üzere iki düğme diktiğiniz takdirde, bluz hissi veren zarif bir parçaya sahip olabilirsiniz.

Yeni saç şekilleri ile şapka giymenin müşkülâtı, kuvaförlerle şapkacılar arasında hararetli münakaşalar yaratagelmekteydi. 1960, berberlerle şapkacılar arasında barışı sağlamayı başardı, Ufak şapkalar, hattâ bunlara saç süsleri demek daha doğru olur, zaman zaman hanımların başlarını süslüyecektir. Bunlardan bazılarını evlerde hazırlamak dahi mümkündür. Kemik bir saç çemberi kurdelâ ile giydirilip, orta yerine parlak taşlı bir iğne, bir suni çiçek, bir de vualet konulduğu takdirde, ucuz bir 1960 şapkası elde etmek mümkündür.

1960 ın saç modaları

Dibadan yadigâr

CEMİYET

Geçen haftanın ortalarında Hiltonun Lalezarında tertip edilen bir Basın Toplantısını tam 63 gazeteci takip etti. Basın toplantısında gazetelerin Beyoğlu muhabirleri vardı. Parti muhabirleri vardı. Dedikodu muhabirleri vardı. Hatta fıkra yazarları bile vardı. Toplantıyı, bundan böyle İstanbulda icra-ı sanat edecek Ankaranın "Şahane kadını" Sevim Çağlayan tertip etmişti.

Çağlayan -bir seneden beri soyadı Gündüzdür- mayo ile elbise arası ve üzerinde bellibaşlı gazetelerin isimleri işlenmis-Zafer gazetesi dahil- bir rob giymişti. Elbisenin göğüs kısmına raslayan yere Hayat yazılmıştı. Karın kısmında Milliyet, biraz daha aşağısında Akşam, ondan dört parmak aşağıda da Dünya isimleri görünüyordu. Onun hemen altına gelen kısımda ise gazetelerde çıkan kare şeklindeki bilmecelerden biri işlenmişti.

Fotoğrafçılara üşenmeden yüzlerce defa poz veren Çağlayan bir ara "Ben basın gülüyüm. Gazeteciler de arılarımdır, ama onlar balarılarıdır" dedi.

Basın toplantısının gayesi Çağlayanın neden soyunarak sahneye çıktığını izahtı. Basın gülü sesiyle kulak zevkini, vücuduyla da göz zevkini tatmin ettiğini söyledi ve böylece bir reform yaptığını ileri sürdü. Zaten hususi elbise 1960 ı Basın yılı olmasının neticesiydi.

"Şahane kadın"a bir gazeteci tarafından sorulan suale toplantıda hazır bulunanlar Çağlayanın gençlik iksirini keşfettiğini de anladılar. Soru şuydu:

"-Otuz sene evvel Ses sanatkârları kapalı elbiselerle okuyorlardı, ben şimdi soyunarak okuyorum, bu bir yeniliktir dediniz. Peki, Otuz yıl sonra ne yapacaksınız?"

Cevap şöyle oldu:

"-Otuz yıl sonra -Sevim Çağlayan şimdi 26 yaşındadır- ben de çırılçıplak okurum!"

Yenilik sever sanatkâr bundan sonra bacaklarında ve belindeki çürüklerin basına izahını yaptı. İstanbula yeni gelmişti. Havasına bir türlü alışamamıştı. Üstelik lodos son günler de şiddetliydi. Bu yüzden Çağlayan durmadan düşüyordu. İşte, çürükler bu sebepten olmuştu! İstanbul'un havasına alışınca her şey düzelecekti.

Basın toplantısının ikinci saati dolmak üzereyken sevimli sanatkârın mesut eşi Yılmaz Gündüz-eski milli başketçilerimizdendir- Çağlayanın mantosunu getirdi ve giymesi için uzattı. Çağlayan gazeteci arkadaşlarıyla henüz işinin bitmediğini belirterek mantoyu reddetti ve bir müddet daha sohbete devam etti.

Perşembe gecesi sanatkârın çalıştığı gazinoda gazeteci arkadaşlarına verdiği muhteşem yemek de çok eğlenceli geçti. Eğlenmeyen tek adam "Basın gülü"nün eşi idi.

Sevim Çağlayan
Şahane çürüklü kadın

İnönünün Bursa seyahati sırasında kendisine refakat eden gazeteciler şerefine Bursadaki Ant gazetesinin yakışıklı başyazarı Derviş Taşman tarafından verilen ziyafette ünlü mizah yazarı Adnan Velinin alnındaki bıçak yarası yemektekileri büyük bir meraka sevketti. Acaba Adnan Veli gene meçhul şahısların hücumuna mı uğramıştı? Yoksa başına bir kaza mı gelmişti.

Misafirlerin merakını anlayan Adnan Veli onları daha fazla üzmedi ve yanında oturan AKİS'in İstanbul muhabirini işaret ederek, Ağabeyi Orhan Velinin "Tahattur" şiirinden bir mısra okudu:

"Alnımdaki bıçak yarası senin yüzünden"

AKİS okuyucuları hatırlayacaklardır: Bir hafta evvel Adnan Velinin, Şahap Balcıoğluna verilen veda yemeğinde Türkiye güzeli Sunay Uslu ile film yıldızı Nuray Uslunun arasında oturduğu BASIN sayfamızda yer almıştı.

Ve ünlü mizah yazarının yakında evleneceği Fatnıa Tatari bir AKİS okuyucusuydu.

Geçen haftanın ortasında duyanları hayretler içinde bırakan bir hadise cereyan etti. Ulus gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Cenap Çetinelin bir oğlu oldu. Çocuğun adını İsmet İnönü koydu. İşin duyanları hayretler içinde bırakan tarafı, Ulus Gazetesi Mesul Müdürü Cenap Çetinelin, "Adlı" ismi verilen çocuğunun doğumu sırasında hapishanede olmayıp yanında bulunabilmesiydi.

Aynı hafta içinde Ulus ekibi bir kişi daha kazanmıştı. Ulus yazı ailesinden Ayçetin Tulgarın da bir kızı oldu. Sumru adı verilen küçük Uluscu son derece sıhhatliydi.

Halen Amerikada bulunan Muhsin Ertuğrul Çarşı pazar gezmekte ve bir şey aramaktadır. Ünlü rejisörün aradığı şey elektrikli bir faraştır. Bu merakının sebebini soranlara Muhsin Ertuğrul: "Bununla tiyatroyu süpüreceğim" demektedir.

Elektrikli faraştan en fazla çekineceklerin kimler olduğu Muhsin Ertuğrul Türkiyeye döndükten sonra anlaşılacaktır.

Sanatkârlar

Yılın panoraması

(Kapaktaki sanatkâr)

Bu yıl İstanbulun sanat ve sosyete çevrelerinde, kulaklara yabancı bir isim süratle dolaştı, kısa zamanda pek alışılan bir isim haline geliverdi: Müşfik Kenter. Soyadı, işin başında meşhurdu. Zira soyadı, bugün Türkiyenin 1 numaralı kadın sanatkârının soyadıdır: Yıldız Kenter. Ama Müşfik? Hayır, birkaç ay öncesine kadar İstanbul bu ismi bilmiyordu. Şimdi biliyor ve her akşam, avuçlarını patlatırcasına alkışlıyor.

1960 yılının başında sahnelerimize hakim olan, sahnelerimizin kaderini adeta ellerinde tutan sanatkâr topluluklarına dikkatle bakıldığında büyük bir gelişme halinde olduklarını görmemeye imkân yoktur. Bu gelişmenin dikkati en çok çeken tarafı, artık sanatlarına yeni ve mühim bir şey ilâve edemeyen eski kıymetlerin arasına yeni ve genç kıymetlerin katılmakta olmasıdır. Körpe istidatlar arasından fışkıran bu yeni kıymetler, eski neslin en azından on, onbeş senede aştığı mesafeleri birkaç senede aşmıya ve onların en az çeyrek asırda kazanabildikleri şöhreti ve mevkii beş misli daha kısa bir zamanda elde etmeye muvaffak oluyorlar.

Bunun en güzel örneği, kendi nesli içinde rekor denilecek kadar kısa bir zamanda, iki senede, parlamaya muvaffak olan Konservatuardan çıktıktan beş sene sonra sahnelerimizin sayılı yıldızları arasına yükselen Müşfik Kenterin sanat macerasındadır. Bu macera kendisi için olduğu kadar, mesleği ve sanatı için de şerefli bir maceradır. Yeni yetişen sanatkâr nesillerine örnek olacak bir sadelik ve güzellik taşımaktadır.

Yetişme yılları

Bugün İstanbulun bahsettiği Müşfik Kenter 1932 yılında gene İstanbulda, Üsküdarda doğdu. Babası, üç sene evvel vefat etmiş olan, hariciye memurlarından Ahmet Naci beydir. Annesi aslen İngilizdir ve Ahmet Naci beyle evlendikten sonra Nadide adını almıştır. Müşfik, Kenter ailesinin yetiştirdiği beş çocuktan en küçüğüdür. Büyük ağabeyleri Mahmut Kenter Amerikadadır, ablaları Güner İngilterede evlidir, küçük ağabeyleri Nedim Kenter de Ankarada bulunmaktadır. Ailede sahneyi meslek edinen, dört yaş büyüğü ve küçük ablası Yıldız Kenterle kendisi olmuştur.

"Salıncakta iki kişi"de Kenter kardeşler
Yüksel ki yerin bu yer değildir...

Ertuğrul Muhsin
Kral

Bununla beraber tiyatro aşkı Kenter ailesinin damarlarındaki kanda mevcuttur ve bu güzel tutkuyu ana tarafından tevarüs etmişlerdir. Anneanneleri ile dedeleri Londrada bir tiyatro sahibi idiler. Anneleri Nadide hanım da Naci beyle evlenmeden evvel, kısa bir zaman sahneye çıkmıştı. Onun için küçük ablası Yıldız gibi Müşfik de tiyatro ile meşgul olmak, hattâ tiyatroyu meslek olarak seçmek isteyince, ailesinden müşkülât görmemiş, bilâkis yardım ve teşvikle karşılaşmıştır.

Müşfik Kenter ilk ve orta tahsilini Ankarada yaptı. Pek sevdiği ablası Yıldız Kenterin tesiriyle, daha çocuk denecek yaşta, tiyatroya büyük bir ilgi duymaya başladı. Müşfik henüz bir ilkokul öğrencisi iken ablası Çocuk Tiyatrosu temsillerinde vazife alıyor, Radyo Çocuk Klübünün çalışmalarına da katılıyordu. O da ablasıyla beraber bu temsillerden bazılarına katıldı, Çocuk Tiyatrosunda sahneye çıktı. Kendisi ilk rol aldığı çocuk piyesini şimdi hatırlamıyor bile. Ama biz söyliyelim: 1947 de oynanan Mümtaz Zeki Taşkının "Karaböcek" isimli piyesinde Kütük rolü!.

Ortaokulu bitirince Müşfik Kenter kararını vermiş, mesleğini seçmişti: aktör olacaktı. Henüz Konservatuar talebesi olan ablası da kendisini destekliyordu. Müşfik hiç tereddüt etmeden kararını tatbik mevkiine koydu, Devlet Konservatuvarı

tiyatro bölümünün kabul imtihanlarına girdi ve kazandı.

Müşfik Kenter Konservatuarda iyi bir talebe oldu. Terbiye ve nezaketi kadar, tevazuu, ciddiliği ve araştırma gayretiyle hocalarının dikkatini çekmekte gecikmedi. Sahne çalışmalarında, aldığı her rolde büyük bir intibak kabiliyetiyle muvaffak olmasını bilen bu uzun boylu, zarif endamlı, yakışıklı ve sessiz çocuk umumî bir ilgi ve takdir kazanıyordu.

Konservatuar sıralarında iken, tatbikat sahnesinde bir çok piyeslerde rol aldı. Bunların içinde en büyük başarıyı Brütüs'de gösterdi. Kendisi de Konservatuarda iken en çok tesiri altında kaldığı rolün bu rol olduğunu söyler. Hocalarına ve yetişmesinde çok emeği geçmiş olan ablası Yıldıza büyük ümitler veren bu rol Müşfike bütün kaabiliyetini göstermek fırsatını verecek bir rol değildi. Bununla beraber adı başarı gösterenler arasında zikredildi.

Muhsin Ertuğrul yeni istidatları keşfetmekte büyük tecrübesi olan bir sahne adamıdır. Aynı mevsim ortalarında eski Halkevini Üçüncü Tiyatro olarak faaliyete geçirirken (4 Şubat 1956) Ankaralıların yıllardan beri gitmeyi unuttukları bu yeni salonu doldurmak için, orada her bakımdan cazip bir eser sahneye koymayı düşünmüş ve "Dünkü Çocuk" da karar kılmıştı. Bu eserde bir gazeteci, Paul Verral rolü vardı. O kaba saba, şımarık milyoneri yola getirecek, istismar ettiği genç ve güzel Billie Dawn'ı kurtaracak ciddi, idealist ve yüreği pek bir delikanlı! İşte Muhsin Ertuğrul bu mühim rolü Müşfik Kentere verdi. Müşfik de bu rolde ilk büyük başarısını kazandı. Oyunundaki tabiilik, rahatlık münekkitler tarafından çok beğenildi. Hatta ablası Yıldızın ilk mühim rolleriyle kıyaslanınca kendisinde çok daha erken beliren bir olgunluk bulanlar oldu.

Cüneyt Gökçer - Muazzez Kurdoğlu - Sibel Göksel - Cezzar Engin
Başarı yarışı

Müşfik, 1954 - 1955 devresinde Devlet Konservatuarından mezun oldu.

İlk roller, ilk başarılar.

Müşfik Kenter Konservatuarı bitirir bitirmez Devlet Tiyatrosunun stajyer kadrosuna alındı ve bu sıfatla 1955 - 56 mevsimi çalışmalarına katıldı. Talih ve tesadüfler de bu kabiliyetli stajyere yardım ediyordu. O sıralarda Muhsin Ertugrul ikinci defa olarak Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğüne getirilmiş, Üçüncü Tiyatroyu ve Oda Tiyatrosunu açarak Ankaradaki faaliyeti genişletmek, daha sonra Bölge tiyatrolarını açarak bu faaliyeti uzak Anadolu şehirlerine kadar yaymak yolundaki tasavvurlarını tatbik mevkiine koymaya başlamıştı.

Müşfik Kentere Devlet Tiyatrosunda verilen ilk rol Selâhattin Batunun "Oğuzata" isimli manzum piyesindeki Altun Han rolü oldu. Eserde ikinci, hattâ üçüncü planda ka-

"Dünkü Çocuk" da gösterdiği bu olgunluk aynı mevsim sonunda Cocteau'nun "İki Başlı Kartal" melodramında genç ihtilalci Stanislas rolünün kendisine verilmesine kâfi geldi. Ama, mütemadiyen, hattâ bütün bir perde, tek başına konuşan kraliçenin karşısında hemen hemen susmaktan ibaret olan bu rol, Müşfik Kenterin bütün imkânlarını gösterebilecegi bir rol değildi. Öyle iken, susarak da oynamasını bildi, genç ihtilâlcinin bağlı olduğu fikirlerle güzel kraliçeye duyduğu derin hayranlığı, bu ümitsiz iki aşk arasındaki uçurumu belirtmeye muvaffak oldu.

O mevsim "İki Başlı Kartal" la kapandı. Genç stajyer ilk çalışma yılında birbirinden tamamiyle farklı üç ayrı ve mühim rol oynamış, birincisinden alnının akıyla çıkmış, ikincisinde büyük bir başarı kazanmış, üçüncüsünde eserin ve Kraliçenin istediği iyi bir Stanislas olmuştu.

Parlayış...

1956 - 57 mevsimi, mühim bir telif eserle, Hâmidin, 86 yıl sonra, A. Muhip Dranas tarafından yeniden sahneye tatbik edilen "Finten"iyle başladı. Müşfik Kenter bu büyük ve güç eserde ilk defa olarak ablası Yıldızla beraber sahneye çıkmak, onunla oynamak fırsatını buldu. Ablası eserde adını veren kahramanı oynadı, o da Finteni seven İngiliz asilzadesi Lord Dick'i. Finten rolü ablasına büyük şöhretin kapılarını açtı, Lord Dick rolü de, bütün sadeliğine rağmen, Müşfike avrupai rollerin, başrollerin kapısını. Finten ve Davalaciro gibi parlak rollerin arasında kendisinden pek fazla bahsedilmedi belki. Ama tiyatrodan ve iyi aktörden anlıyanlar onun oyununda Hâmidin düşündüğü İngiliz lordunun ta kendisini buldular.

"Finten" i, aynı sahnede, "Yağmurcu" piyesi takibetti. O mevsim temsil rekorlarını kıran bu güzel komedi, Kenter kardeşleri sahnede tekrar biraraya getirmişti. Hem bu sefer hayattaki gibi kardeş olarak, Jim ve Lizzie Curry rollerinde. "Finten" deki rollerinden apayrı karakter ve çeşnide olan bu iki rolde Kenterlerin kazandıkları yeni ve büyük başarı "Yağmurcu" piyesiyle beraber bütün yurdu dolaştı. Müşfik, aynı mevsim sonlarında "Çöpçatan" komedisinde küçük, fakat sevimli bir rol daha oynadı: ressam Ambrose Kemper. İki mevsim onu, Devlet Ti-

yatrosunun kalburüstü sanatkarlarından biri haline getirmeğe yetmişti.

Müşfik Kenter sahne hayatının üçüncü mevsimine çok müsait şartlarla girdi, ama müsait rollerle değil, 1957 - 1958 mevsimi, Küçük Tiyatroda Çetin Altanın ilk telif piyesiyle açılıyordu. Bu piyeste saadeti macerada, yabancı iklimlerde arayan bir genç vardı: Nejat. Onu canlandırmak vazifesi Müşfike verildi. Müşfik de vazifesini yaptı. "Çemberler" i Perihan Zorlunun "Günah Gecesi" takip etti. Bu zabıta piyesinde de cinayeti işlemiş olmasından şüphe edilen bir eski nişanlı rolü vardı: Vecdi. Onu canlandırmak vazifesi de Müşfike verildi. Müşfik bu vazifeyi de yaptı. Ama işte o kadar. Her sanatkârın hayatında derisine giremediği, benimseyemediği, yaşayamadığı roller vardır. Bunun günahı da kendisinin değildir. Nitekim aynı mevsim büyük bir rağbet gören "Çöl Faresi" nin başrolü banker Baron Thomas Ulrich kendisine verilince, bu ilk büyük başrolü. Müşfik ilk büyük zaferi haline getirmekte zorluk çekmedi..

Muzenides
Grek havası

Yükseliş...

Böylece Müşfik Kenter iki sene gibi kısa bir zaman içinde parlamış, üçüncü seneden itibaren de başrollere yükselmiş oldu. "Çöl Faresi" bu devrenin başlangıcıdır. Bunu ertesi sene, yani 1958 - 59 mevsiminde "Öfke", bu mevsim de "Salıncakta İki Kişi" takip etti. İşin garibi şu ki Müşfikin yükseliş devresine ait olan son üç eserin üçünde de partöneri daima ablası Yıldız Kenter oldu.

Müşfik, Devlet Tiyatrosunda tam dört mevsim (1955 - 1959) kaldıktan sonra, bu mevsim başında Muhsin Ertuğrulun sanat idaresini eline aldığı İstanbuldaki Karaca Tiyatrosuna geçti. Bu geçiş de yalnız olmadı, Ankaradan İstanbula ablası Yıldız Kenterle beraber göç etti.

Karaca Tiyatrosunda Kenter kardeşlerin tek başlarına oynadıkları "Salıncakta İki Kişi"nin kazandığı büyük rağbet, bu iki büyük sanatkârları İstanbul seyircisinin de derhal nasıl benimsediğini, ne kadar takdir ettiğini açıkça gösterdi. Eser, şimdi 100. temsilini aşmış bulunuyor.

Müşfik Kenter bu arada ilk reji denemesini "Tahta Çocuklar" piyesiyle yaptı. Bu eserin gördüğü büyük ilgi Müşfikin bu sahada da gerçek bir kaabiliyet olduğunu gösteriyor.

Müşfik, şimdi Muhsin Ertuğrul, ablası Yıldız, Muammer Karaca ve Cemil Filmer ile birlikte faaliyete geçirecekleri 172 kişilik küçük bir tiyatroda oynamıya hazırlanıyor. Bu yeni tiyatro Şişlide, Site sineması- nın bulunduğu binada açılacaktır. Böylece Müşfik, memleketimizin 1 numaralı sahne adamıyla kalburüstü üç büyük sanatkârının kurdukları bir sanat tiyatrosunun sosyeteleri arasında yer almış olacaktır. Beş sene içinde bu mevkie yükselmek, gerçekten gıpta edilecek bir yükseliştir.

"Sevimli delikanlı"

Henüz 28 yaşında olan Müşfik Kenter 1958 de, Devlet Konservatuarı piyano bölümünden mezun Oya ile evlenmiştir. İngilizceyi "ana dili" gibi konuşur. Geçen sene Ankarada, İngilizlerin kurmuş oldukları bir amatör tiyatro teşekkülünde, ablası Yıldızla beraber Oscar Wilde'ın "The Importance of Being Earnest" piyesinde başrolü oynamış ve büyük bir başarı kazanmıştır. 1959 yazında İngiliz Kültür Heyetinin davetlisi olarak Londraya gitmiş ve iki ay müddetle mesleki tetkiklerde bulunmuştur.

Müşfik hususi hayatında çok konuşmaktan hoşlanmaz. Kendisini daha çok birşeyler yapmak, başarmak suretiyle göstermeyi tercih eder. Sükûtiliği, ilk temasta, insanı şaşırtabilir, ama onu yakından tanımak fırsatını bulanlar Müşfikin çok iyi kalbli, çalışkan ve mütevazı bir insan olduğunu anlamakta gecikmezler. Müşfik, tiyatro hareketlerini yakından takibeder, mesleği ile ilgili kitapları, dergileri devamlı olarak okur, daima, yeni bir şeyler öğrenmeğe çalışır. Tiyatroya aşkla bağlıdır, tiyatroyu seven herkesi sever. Ablası Yıldıza büyük bir sevgi ve saygıyla bağlıdır. Onun kendisine büyük bir yardımcı olduğunu hep söyler. Esasen iki kardeş çok iyi anlaşmakta ve birbirlerini son derece sevmektedirler.

Müşfik Kenter evine bağlı bir erkektir. Giyime, kuşama pek fazla merakı yoktur. Rolü olmadığı akşamları evinde eşiyle geçirmekten ve bir iki kadeh içmekten hoşlanır. Yeni yuvalarını şimdi Nişantaşında, bir apartman dairesinde kurmuşlardır. Ablası Yıldız Kenter de annesi ve kızıyla beraber aynı apartmanın bir başka dairesinde oturmaktadır. Böylece iki kardeş hususi hayatla-

Zobu

Uraz

Rona

Feray

Sururi

Oraloğlu

İstanbulun şeref listesi

Akalın

Gökçer

Önal

Ökte

Taşer

Tanır

Ankaranın şeref listesi

rında da birbirlerinden uzaklaşmamış oluyorlar. Buna çok memnundurlar ve bu daireleri bulmalarına yardım eden dostlarını şükranla anmaktadırlar.

Müşfik Kenter Konservatuarda feyzaldığı bütün hocalarını çok takdir eder. Türkiyede tiyatro deyince aklına gelen ilk ismin Muhsin Ertuğrul olduğunu söyler. Yabancı sanatkârlardan Laurence Olivier ile John Gilgut'u beğenir. Şimdi bütün arzusu yakında açacakları kendi tiyatrolarında kardeşi ve sahne arkadaşlarıyla bir an evvel temsillere başlamak ve İstanbul seyircisinin kendilerine gösterdiği büyük ilgi ve teveccühe layık olmıya çalışmaktır.

Tiyatronun Büyük Adamı

Bu yıl, sahne hayatımızın yeni yıldızı böylece ön plândaki yerini alırken Türk Tiyatrosu hayret uyandırıcı bir gelişme kaydetti. Bu gelişmenin gerçek mimarlarına bir göz atmak faydalı olacaktır.

Türk Tiyatrosunun Büyük Adamı sıfatını, gene Muhsin Ertuğrul taşımaktadır. Kendisi iki aya yakın bir zamandır dünyanın öbür ucundadır. Amerikan hükümetinin davetlisi olarak Birleşik Devletlerdeki tiyatroları ve tiyatro faaliyetini yerinde tetkik etmektedir. Ama idaresi altındaki tahsisatlı ve hususi tiyatroların sayısı yediyi bulan sahneleri, kurulmuş bir saat gibi, işlemeğe devam etmektedir. Bunun sebebi, meşhur sekreteri "Mefkure hanım" dır.

İdaresi altındaki tiyatrolardan Şehir Tiyatroları dört sahnede birden faaliyette bulunmaktaydı. Bunlara bir beşincisi, onun yokluğunda, ilâve edilmiştir: Kadıköy tiyatrosu. Bu tiyatroda verilen temsilde vazifeli bir kadın sanatkâr geçenlerde bir gün, birdenbire işini bırakacağını söylemiş ve hakikaten rolünü bırakarak çekip gitmiştir. Netice: O Amerikada bulunduğu halde, perde kapanmamıştır. İdaresi altındaki tiyatrolardan birinde çalışan bir başka ve gerçek sanatkâr 24 saat içinde, vazifesini bırakıp kaçan meslekdaşının rolünü ezberlemiş, ertesi akşam sahneye çıkıp oynamıştır. -Bu gerçek ve kahraman sanatkâr Lale Oraloğludur-.

Onun yokluğunda Şehir Tiyatrosunun beş sahnesinde her akşam temsiller verilmiş, her gün yeni eserlerin provasına devam edilmiştir. Onun yokluğunda, tayin ettiği tarihlerde, programlar değiştirilmiş, yeni eserlerin prömiyerleri verilmiştir. Onun yokluğunda, tutmayan eserlerin yerine, yenileri hazırlanıncıya kadar, röprizler yapılmış ve salon boş bırakılmamıştır. -Lâle Tiyatrosu-.

Kendisi Amerikadadır, fakat Karaca tiyatrosunda iki koldan başlattığı sanat faaliyeti devam etmekte, programlar değişmekte, matine ve suare olarak verilen temsillerde en küçük bir aksaklık olmamaktadır. Kendisi burada değildir, Şişlide açacağı yeni oda tiyatrosunun hazırlıkları bitirilmek üzeredir.

Muhsin Ertuğrulun muvaffakiyetinin bütün sırrı mesleğini canından çok sevmesi ve etrafındakilere onu aynı aşkla sevdirmiş olmasıdır. Türk tiyarosunun bugününü tam elli yıl, ocak başında çekiç sallayan demirci misali, terliyerek, saçlarını bu uğurda ağartarak, yaratmıştır.

En başarılı sanatkâr - müdür

Devlet Tiyatrolarının idaresi iki mevsimdenberi genç ve güzide bir komedyenimizin, Cüneyt Gökçerin ellerindedir. Devlet Tiyatrosundan Muhsin Ertuğrulu uzaklaştıranlar bir bakıma, Türk tiyatrosuna iki büyük hizmette bulunmuşlardır: Muhsin Ertuğrul İstanbula dönünce İstanbulun temaşa hayatı muhtaç olduğu canlılığa, daha doğrusu gerçek sanat havasına derhal kavuşmuş ve büyük gelişmeler göstermiştir. Öte yandan, ondan açılan yere, Bakan seleflerinin yaptığı gibi, meslekten olmıyan bir idareciyi değil genç neslin en seçkin sanatkârlarından birini getirmek dirayetini göstermiştir. Bu sayededir ki Devlet Tiyatrosu faaliyeti Merkezde ve Bölgelerde en küçük bir aksaklığa meydan verilmeden yürütülmüştür.

Yalnız bu kadar mı? Hayır! Muhsinden boşalan yeri talebesi Cüneyt sadece doldurmakla kalmamış, o yerin şerefini, itibarını artırmak için ciddi gayretler sarfetmiş, büyük başarılar da elde etmiştir. Cüneyt hiç-

Gülgün

Serezli

Tolga

Akışık

Kutlu

Saraçoğlu

Gençlerin şeref listesi

bir zaman bir sanatkar olduğunu unutmamış sahneye çıkıp oynamış, sahneye eserler koymuştur. Sahneye koyduğu eserler dünya repertuarının en kalburüstü eserleri, oynadığı roller klasik repertuarın en güç rollerdir: "Cadı Kazanı", "Kral Lear", "Kral Oidipus"! Bütün Ankara ve İstanbul bu eserlerin rejisini ve Cüneytin Kral Leari ile Kral Oidipus'unu görmeğe ve alkışlamıya koşmuştur. Şimdi Devlet Operası, onun sahneye, koyduğu "Salome" ile son aylarda sarsılmış olan itibarını yeniden kazanmaktadır.

Kral Lear ve Oidipus rolleri Cüneyti zamanımızın en büyük trajedi sanatkarlarıyla yanyana oturabileceği bir zirveye yükseltmiştir. Umum Müdürlüğe getirildikten sonra idari sahada bir tek hakiki yardımcıya, sevimli Şeref Gürsoya malik olduğu halde Devlet Tiyatrosu sahnelerine çıkardığı birbirinden güzel eserler, arttırdığı temsil sayıları -ve hasılatı- açmıya hazırlandığı yeni tiyatrolar -Beşinci Tiyatro-, kadroya kazandırdığı yeni değerler - Münir Özkul ve Nedret Güvenç-, yıllardanberi sürüp giden haksız bir iddiayı da ortadan kaldırmıştır: Muhsin Ertuğrulun yerine adam yetiştirmediği iddiası Sanatkâr- müdür Cüneyt Gökçer, Carl Ebert'in de, Muhsin Ertuğrulun da iyi hocalar olduklarını, cevherli talebenin, hocalarından faydalanmağı daima bileceğini isbat etmiştir.

Ve Cüneyt Gökçer henüz otuz sekiz yaşındadır.

En iyi kadın sanatkarımız

Geçen yılın en başarılı kadın sanatkârı, hiç şüphe yok ki Yıldız Kenter olmuştur. Gerek Devlet Tiyatrosunda, gerek Karaca Tiyatrosunda sahneye koyup oynadığı eserler, her iki şehirde, büyük muvaffakiyetler kazanmış, yüzer defadan fazla oynanmıştır. Bu muvaffakiyetler sadece birer "gişe muvaffakiyeti" olmakla kalmamıştır. Yıldızı Ankarada sahneye koyup oynadığı "Öfke" piyesinde, İstanbulda, bu mevsim başındanberi oynamakta olduğu, "Salıncakta İki Kişi" de görmüş olan bütün münekkidler, sözbirliği halinde, onu göklere çıkarmışlardır. Halk da takdirini, bu temsillere bilet bulabilmek için gişe önlerinde kuyruk yapmakla göstermiştir.

Yıldız Kenter Devlet Konservatuarından mezundur ve kuruluşundan bu yana (1949) Devlet Tiyatrosu sahnelerinde klasik ve modern en ağır, en güç eserlerde, çok çeşitli roller oynamış ve hemen hepsinde büyük bir başarı göstermiştir. Yıldız, kendisini sahnemizin en kuvvetli kadın sanatkarı seviyesine çıkaran ilk büyük başarısını "Miras" piyesindeki Catherine Sloper rolüyle elde etmiş, bunu sırasıyla "Gelin", "Finten", "Yağmurcu", "Çöl Faresi", "Öfke" ve nihayet "Salıncakta İki Kişi" piyeslerindeki unutulmaz yaratışları takibetmiştir.

Ve Yıldız Kenter henüz otuz iki yaşındadır.

En başarılı rejisör

Son yılların en başarılı rejisini, Devlet Tiyatrosunda bu mevsimi açmış olan Sophokles'in "Kral Oidipus" tragedyasıyla Takis Muzenidesin verdiği, bütün münekkidler ve yüz bine yaklaşan büyük bir seyirci kitlesi tarafından ittifakla kabul ve teslim edilmektedir. Gerçekten de Yunanistanın bu değerli rejisörü bizde ilk defa olarak "dört başı mâmur" bir Yunan tragedyası rejisi gerçekleştirmiş, bilhassa Koroya verdiği klasik üslûp ve edâ büyük bir hayranlık uyandırmıştır.

Takis Muzenides memleketimizin yabancısı değildir. 1954 de bir kere daha Ankaraya davet edilerek, gene Devlet Tiyatrosunda Selahattin Batunun "Güzel Helena" tragedyasını büyük bir başarıyla sahneye koymuştu.

Muzenides, Yunanistanda Hukuk tahsili yaptıktan sonra avukatlığı bırakıp rejisörlüğe merak sarmış, uzun yıllar Almanyada büyük rejisör Fehling'in yanında çalışmış, Atinaya döndükten sonra Devlet Tiyatrosundan başlayarak birçok resmi ve hususi tiyatroların müdürlüğünü, başrejisörlüğünü yapmış ve nihayet hususi teşebbüs sahasında çalışmayı tercih etmiş bir sanat adamıdır. Şöhreti memleketinin hudutlarını aşmış, birçok Balkan başkentlerinde eski Yunan eserlerini sahneye koymuştur.

Evli ve bir kız babası olan Muzenides, Türkçeyi iyi konuşur, çünkü ailesi aslen Trabzonludur ve evlerinde daima Türkçe konuşmaktadırlar. Zengin kültürü, eski Yunan eserlerine olan derin vukufu, bitmek bilmeyen çalışma sevgisi ve büyük tevazuu ile sanat çevrelerimizde kendisini çok sevdirmiştir.

En başarılı yaratışlar

Rejinin yanısıra, geçen yıl sahnelerimizde sanatkarlarımız tarafından gerçekleştirilen en güzel yaratışları hatırlamamaya imkan varmı? Bu yaratışlar da münekkidler ve büyük seyirci toplulukları tarafından beğenilmiş, bütün bir mevsim her akşam uzun uzun alkış toplamış yaratışlardır. Bu yaratışlar, muayyen bir sıra gütmeksizin şunlardır:

Kral Lear ve Oidipus (Cüneyt Gökçer), "Hürrem Sultan" da Kanuni (Şahap Akalın), "Duvarların Ötesi" nde I. Mahkûm (Yıldırım Önal), "Oturma Odası" nda Miss Theresa Browne (Süreyya Taşer), "Gönül Avcısı" nda Vilma (Mediha Gökçer), "Evlât Evlâttır" da Filumena Marturano (Melek Ökte), "Dört Albayın Aşkı" nda Belediye Reisi (İbrahim Delideniz), "Günden Geceye" de Mary Tyron (Macide Tanır), "Deli" de Dayı (Vasfı Rıza Zobu), "Cengiz Hanın Bisikleti" nde Cengiz Han (Ulvi Uraz), "Müfettiş" te Bobçinski (Haldun Dormen), "Sözde Melekler" de Jane ve Julia (Gülriz Süruri ve Ayfer Feray), "Burada Gömülü" de Ruth Gray (Lâle Oraloğlu), "Tahta Çanaklar" da Lon Dennison (Zihni Rona).

Yeni istidatlar

Tanınmış sanatkârlarımızın büyük yaratışları arasında gençlerin, yeni yetişenlerin, güzel birer sürpriz olarak, zevkle seyredilen ümit verici, taptaze yaratışları da var:

Ankara Devlet Tiyatrosunda: Yalın Tolga ("Dıvarların Ötesi" nde 3. Mahkum, "Günden Geceye" de Edmond), Ejder Akışık ("Hürrem Sultan" da Şehzade Cihangir), İstanbul Şehir Tiyatrosunda: Engin Cezzar ("Hamlet" de Hamlet), Sibel Göksel ("Hamlet" de Ophelia ve Küçük Sahnede oynadığı "Beş Parmak" da Pamela Harrington), Gül Gülgün ("Fettan Kız" da Rosaura), Alev Özgün ("Devlet İşleri" nde Irene Elliot), Küçük Sahnede: Metin Serezli ("Beş Parmak" da Clive Harrington).

M U S İ K İ

Besteciler

Stravinsky'ye saygı

Cüce boylu dev ihtiyar bir bacağını sürüye sürüye şef kürsüsüne doğru yürürken salondaki 1500 küsur kişi alkışa, ayağa kalkıp devam ettiler. İki dakika kadar süren alkıştan sonra herkes yerine oturdu ve musiki başladı. Hâdise, geçenlerde bir gün New-York'daki Town Hall'de cereyan ediyordu. Yirminci yüzyılın üç büyük bestecisinden biri olan Igor Stravinsky için tertiplenen üç konserden ilki, Stravinsky sahneye çıkana kadar epeyce tatsız geçmişti. Stravinsky'nin yakın dostu, genç Amerikalı şef Robert Craft, Bach'ın önemsiz bir kantatından ve Monteverdi'nin, yaşama gücü yüzyıllar önce tükenmiş, "Il ballo delle ingrate"sinden meydana gelen bir programı idare etmiş, bir yandan eserlerin tadsızlığı, öte yandan icracıların hiç de olağanüstü olmayışı yüzünden herkes sıkıntıdan bunalmıştı. Son koltuğuna kadar satılan, ayakta durulacak yerleri bile iğne atılsa yere düşmiyecek hale gelmiş olan Town Hall o pazar akşamüstü şüphesiz ki yirminci yüzyılın musiki tarihinin önemli olaylarından birine sahne olacaktı ama, bu önemli olay için konserin ikinci kısmını beklemek gerekiyordu.

İkinci kısımda Stravinsky'nin Birinci Dünya Savaşından sonra tamamlamış olduğu "Düğün" (Les Noces) adlı koro eseri vardı. New York'ta bulunan bütün ünlü bestecileri, tenkidcileri ve icracıları o gün Town Hall'a çeken, bir çoğunu da haftalar önce satılan biletlerden tek bir tane bile temin edemeyip geri dönmeye mecbur eden olay, Stravinsky'nin kendi eserini çaldırışında hazır bulunmasıydı. Konserin ikinci kısmının başlayacağını bildiren ziller çalınıp musikişinaslar sahneye, dinleyiciler de heyecan ve merakla koltuklarına yerleştiklerinde, Stravinsky daha sahnede görünmeden yüksek sesli bravolar ve gürültülü alkışlar başladı; bu alkış salvosu dört kere tekrarlandı. Çünkü, koro, vurma çalgıları ve dört piyano için yazılmış "Düğün"ün o günkü icrasında dört piyanoyu, dört tane lâalettayin piyanist değil, Amerikanın ileri gelen bestecilerinden dördü çalacaklardı. Bu dört besteciden herbiri -Aaron Copland, Samuel Barber, Roger Sessions ve Lukas Foss- sahnede göründüklerinde salonda kıyametler kopuyordu. Bu ünlü besteciler, isim yapmış her şahıstan beklenebilecek olan "prima donna" kaprisine kapılmadan, alçak gönüllülükle, bir başka bestecinin eserinde, bir başka bestecinin idaresinde piyano çalmayı ve o besteciye saygılarını açıkça ifade etmeyi kabul etmekle kendi itibarlarını da yükseltmiş oluyorlardı. Bu davranış akla şu ihtimali getiriyordu: acaba Maria Callas, diyelim ki Renata Tebaldi şerefine tertiplenen bir opera temsilinde önemsiz bir rolü oynamayı kabul eder miydi? Stravinsky idaresinde çalan dört besteciden ancak biri - Lucas Foss - Profesyonel piyanist olmakla beraber icra, gerek piyanistler, gerek vurma çalgıcıları, gerekse Margareth Hillis'in Newyork Konser Korosu ve solistler bakımından kusursuzdu. Konserden hemen sonra aynı topluluk, Colombia plak firmasının stüdyolarında ve gene Stravinsky idaresinde, bu tarihi olayın gelecek nesillere de duyurulmasını sağladı.

Stravinsky
Sihirli el

Yarım asır sonra

Stravinsky ile alâkalı ikinci konserin daha da çok ilgi göreceği tahmin edilmiş olmalıydı ki, konser serisini düzenliyen Columbia bu kere Carnegie Hall'u tutmuştu. Bu tahmine sebep, programda Stravinsky'nin en tanınmış eseri "Bahar Ayini" nin bulunmasıydı. Nitekim tahmin gerçekleşmiş ve 3.000 kişilik salon son koltuğuna, ayakta durulabilecek son yerine kadar satılmıştı. Programın önemi, yalnız "Bahar Ayini" ne yer vermesinde değildi. İlk kısımda, gene Robert Craft'ın idaresinde, çağdaş Viyana Okulunun üç büyük bestecisinin birer eseri yer almıştı. Schönberg'in "Bir Film Sahnesi için Musiki", Webern'in "Büyük Orkestra için Altı Parça" ve Alban Berg'in "Orkestra İçin Üç Parça" sı... Yani, örnek bir modern musiki programı düzenlenmek istense, bundan daha iyisi kolay kolay akla gelmezdi. İlk kısımdaki üç eser arasında en iyisi, Schönberg'inkiydi. Webern'in "Altı Parça" sı, dördüncü parçasının uyandırdığı sinir gerginliğinden, nefes kesici heyecandan sonra tesirini kaybediyordu; bundan başka eserin niçin, kadrosu yüz kişiyi aşan bir büyük orkestra için bestelenmiş olduğu sorusu da, koskoca bir orktestradan ancak on kişilik bir topluluğun sesinin çıkması bakımından, akla gelmiyor değildi. Nitekim Webern 1909 yılında bestelediği bu eseri, yirmi yıl kadar sonra küçük orkestra için yeniden hazırlamıştı. Berg'in orkestra parçalarıysa, sanki bir yarı uyanıklık halinde, bir kabus içinde bestelenmişti; aşırı uzunluğu yüzünden dinleyicinin ilgisini söndüren üçüncü parça dışında, dış görünüşü ve tesiri bakımından her türlü teknik disiplinden uzak olarak bestelenmiş intibaını veren bu eser, koyu ve kasvetli heyecanlarıyla, dinleyiciyi kıskıvrak bağlıyan bir musikiydi. Her üç eser de, yirminci asır romantizminin zirvesini temsil ediyorlardı.

Stravinsky'nin "Bahar Ayini" ne gelince, çağdaş musikinin en önemli eseri sayılabilecek bu vahşi musikiyi bestecisinin idaresinde dinlerken, yarım asır kadar önce, 1913 yılında Paris'te ilk defa çalındığı zaman olup bitenlerle, geçen hafta Carnegie Hall'u dolduran dinleyicilerin eseri candan bir sevgiyle, sanki bir Çaykovski senfonisini dinlermiş gibi karşılayışlarını kıyaslamamak elde değildi. Yarım asır önce bu eseri yazmakla Stravinsky, çağı-

nın musikisini yazmaktan daha ileri bir şey yapmış değildi. "Bahar Ayini", Çaykovski'nin ve Rus beşlerinin kurdukları esasların normal bir inkişafıydı. Tıpkı Webern'in "Altı Parça" sının ve Schönberg'in "Beş Parça" sının, Orta Avrupa romantizminin tabiî bir gelişmesi olmaları gibi. O zamanın musiki çevrelerinin "Bahar Ayini" ne karşı şiddetli tepki göstermiş olmaları, ilk icra sırasında salonda hadise çıkarmaları, Stravinsky'nin kurulmuş bir düzeni kökünden yıkan bir anarşist olduğunun delili sayılmazdı. Olsa olsa, en basit ifadesiyle, bahis mevzuu tepkiyi gösterenlerin sanat anlayışlarının sathiliğini ve sahteliğini gösterirdi. "Bahar Ayini" bugün bir şaheser sayılıyorsa bu, 1913 yılında ilk çalınışında kopan skandal yüzünden değil, eserin kendine ait değerler sebebiyledir ve bugün bile birçok besteciyi el'an izlendirmesindendir.

Stravinsky'nin yeni eseri

Gene Town Hall'da verilen üçüncü konserde, Robert Craft idaresinde icra edilen Schütz Gesualdo, Monteverdi ve Bach eserlerinden başka Stravinsky bu sefer, en yeni eserinin ilk icrasını idare etti. 1920 yılından sonra yol değiştiren, otuz yıl kadar süreyle eski bestecilerin uslûplarını taklitten başka bir şey yapmıyan, kâh Rossini'ye, kâh Mozart'a, kâh Çaykovski'ye benzemiye çalışan Stravinsky, 1950'den sonra yeniden yaratış gücünü ve şahsiyetini ortaya koymuş, Schönberg'in kurduğu dizisel düzende eserler vermiye başlamış, fakat bunu otuz yıllık bedbahtlık süresinde olduğu gibi üslûp taklidi yoluyla değil, Schönberg'in kurduğu gramerin sadece "maddesinden" ve ana unsurlarından faydalanmak suretiyle yapmıştır. Bahis mevzuu üç konserden ilkinde çalınan, biri bir Alman Prensinin, öbürü Duffy'nin hatırasına ithaf edilmiş "Epitaphium" ve "Memoriam" adlı birer ikişer dakikalık kısa parçaları gibi, geçen hafta Pazar günkü konserde ilk defa çalınan, 1959 yılında bestelenmiş "Piyano ve Orkestra İçin Hareketler" de dizisel tekniğin, yazı ustalığının zirvesine varmış bir bestecinin belirli şahsiyetinin ışığında tefsir edilmiş hâli olarak görülebilir. Yeni eserini, yapı bakımından yazdığı en ileri eser sayan Stravinsky, bu eserinde gösterdiği başarının tesirinde kalmış olmalı ki, bir zamanlar küçümsediği bir tekniği şimdi hararetle müdafaa etmekte ve "bu eserim gitgide bir dizisel besteci haline geldiğimi bana gösterdi. Dizi yazısının imkânlarını tükettiklerini söyliyen genç besteciler bence yanılıyorlar" demektedir.

SİNEMA

Artistler

Bir basın toplantısı

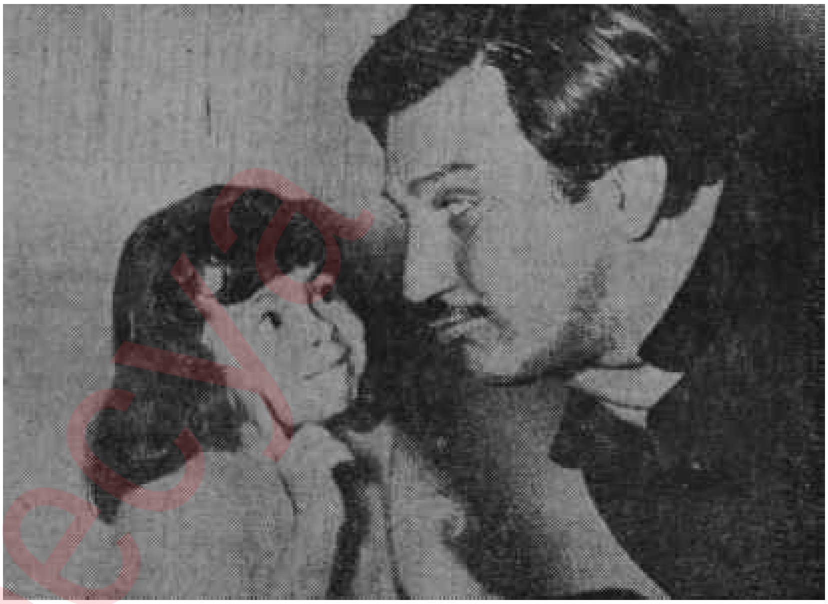
Genç adam elini kulağına koyup ileri doğru eğildi ve: "Efendim.. Anlamadım.." dedi. Karşısındaki beş yaşlarında, sevimli her kelimeyi üzerine basarak ve eksiksiz söyliyen küçük kız sözlerini tekrar etti. Genç adam başını hayretle iki tarafa sallıyarak, elindeki bloknota bir şeyler karaladı.

Hadise bu haftanın başında Pazartesi günü Ankara Gazeteciler cemiyetinde cereyan ediyordu. Harika çocuk ve Ayşecik filminin yaratıcısı beş yaşındaki Zeynep Değinmencioğlu bir basın toplantısı yapmıştı. Genç adamın "anlamadım" dediği söz küçük Zeyneb'in "Gazeteci olacağıma gidip hapishaneye memur olurum" cümlesiydi. Sual toplantıya iştirak eden gazetecilerden biri tarafından "Hiç gazeteci olmayı düşündünüz mü" şeklinde sorulmuştu.

Zeynep Değirmencioğlu uzun masanın üzerine oturmuştu. Bacak bacak üstüne atmış ve bir genç kız edasıyla konuşuyordu. Ayşecik filminin kahramanı şimdiye kadar yapılan basın toplantılarında suallere belki de en rahat cevap veren toplantı sahibiydi. O kadar ki meselâ bir film yıldızı olduğu halde "Siz de devlet tiyatrosu artisleri gibi V. C. ye girecek misiniz?" sualine tereddütsüz "Hayır" cevabını verebilmişti.

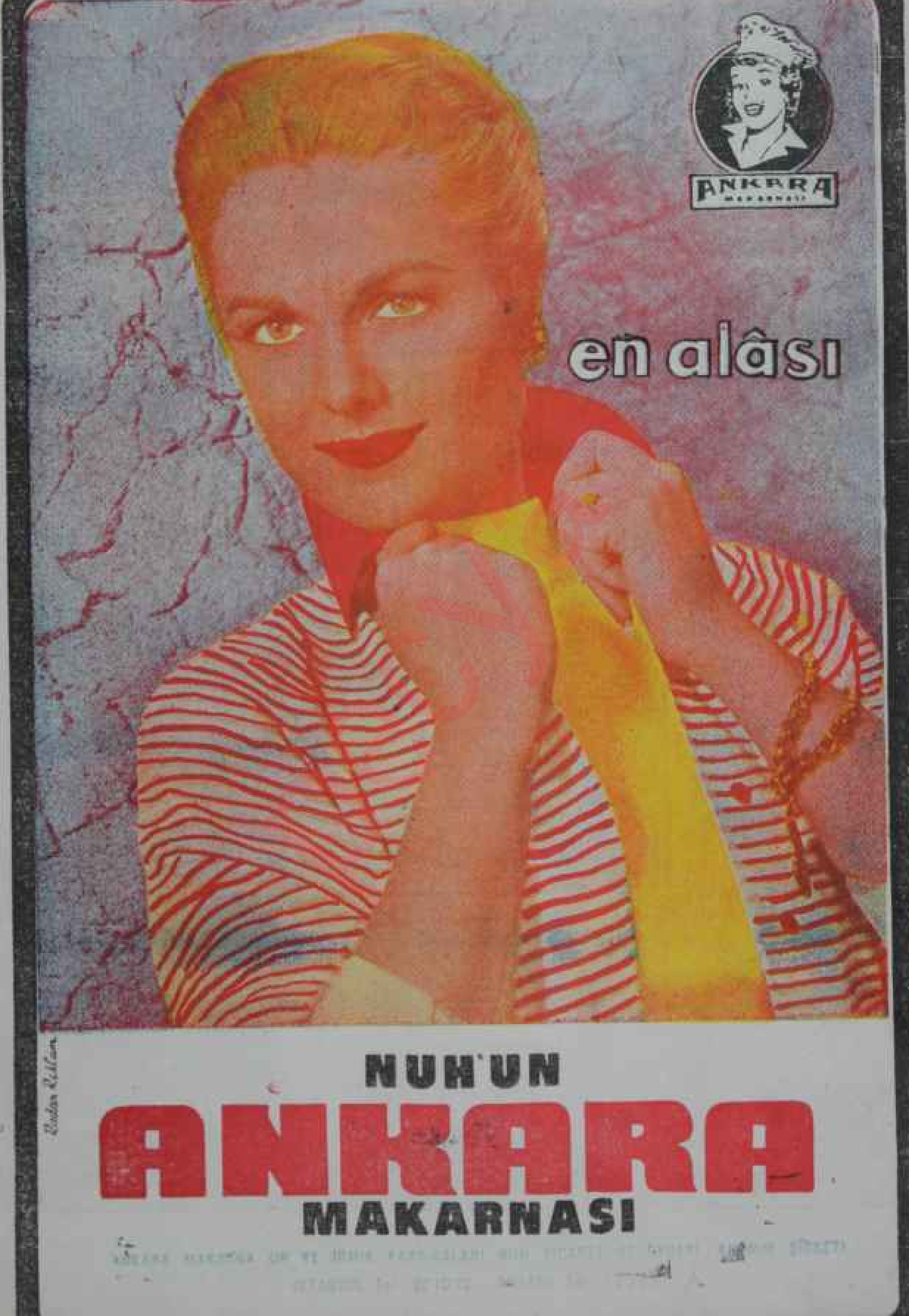
Küçük Zeynep daha neler demiyordu? Zeki Müreni çok sevdiğini, ancak yüzüne pudra, gözüne rimel çekmesini tasvip etmediğini -tasvip kelimesini küçük yıldız kullanmıştır- basın toplantısı yapmanın söylenildiği kadar zor olmadığını, meselâ babaannesine lâf anlatmanın bundan çok daha zor olduğunu, Zeynep Değirmencioğlu ellerini oynatarak, cümlelere göre mimiklerini tanzim ederek, yirmiye yakın gazeteciye rahatca anlattı.

Zeynep Değirmencioğlunun Ayşecik filmini seyredenler, küçük yıldızın Kamera karşısında hususi hayatındaki kadar rahat olduğunu gördüler. Basın toplantısında ne kadar kolay ve rahat hareket ediyorsa, Kamera karşısında da o kadar kolaylıkla oynuyordu. Başından sonuna kadar filmin yükünü küçücük omuzlarında taşımaktaydı. O kadar ki filmin yakın plânlardan çekilen sahnelerinde küçük Zeynebe hayran olanların yürekleri ağzına geldi. "Ha şimdi hataya düştü, ha düşecek, aman aman bir falso yapmasa" diye koltuklarında kıvranıp durdular. Ama Ayşecik, yaşından büyük lâfların içine girmesine rağmen, üstün kabiliyetiyle bunları atlatıverdi ve hayranlarını rahat ettirdi. Bunun dışında uzaktan çekilen ve Küçük Zeynebin koşup, oynadığı arkadaşıyla gazete sattığı sahnelerde, Ayşecik en meşhur film yıldızları kadar rahat ve başarılıydı.

A. Tarık Tekçe — Z. Değirmencioğlu
Dev ile Melek...

ANSİKLOPEDİK
SÖZLÜK
ÖĞRETMENLER,
ÖĞRENCİLER,
AYDINLARIN
EN ÖNEMLİ
MÜRACAAT
KİTABI OLAN
TÜRK
LAROUSSE'DUR.
Kurtuluş Yayınları

ANKARA
MAKARNASI
en alâsı
NUH'UN
ANKARA
MAKARNASI